

ЛіМ

Літаратура і мастацтва

ISSN 0024-4686

№47 (4642) 25 лістапада 2011 г.

У нумары:

✓ Паміж фактам і фантазіяй

Агляд кастрычніцкіх нумароў часопісаў “Полымя”, “Нёман”, “Малодосць”

➤ 5

✓ Зміток Марозаў: «Я з вёскі, я — свойскі, язбоўскі...»

Паэт распавядае пра сябе

➤ 15

✓ Ад сэрца зямелькі роднай

Пабачыла свет новая кніга Яўгена Сахуты

➤ 16

✓ Пра гонар і ганарар

Погляд экспертаў на палітыку адкрытага доступу да інфармацыі

➤ 20 — 22

Спяшайцеся выпісаць «ЛіМ»

Для індывідуальных падпісчыкаў:

1 месяц — 15 000 руб.

Падпісны індэкс — 63856

Ведамасная падпіска:

1 месяц — 29 720 руб.

Падпісны індэкс — 638562

Індывідуальная льготная падпіска для настаўнікаў:

1 месяц — 9 150 руб.

Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска для ўстаноў культуры і адукацыі:

1 месяц — 21 950 руб.

Падпісны індэкс — 63880

Святлана БЕРАСЦЕНЬ,
фота Ганны Жыгур

Нават кароткія летапісныя радкі здатныя распаліць уяўленне ўдумлівага і неабыкавага чытача, які са шчырым захапленнем пачне цікавіцца гісторыяй адзінага ў Беларусі нацыянальнага акадэмічнага калектыву, што працуе ў абласным горадзе. А вытокі гэтага феномена трэба шукаць у далёкім 1926-м. Тады выпускнікі Беларускай драматычнай студыі пры МХАТ (Маскоўскі мастацкі акадэмічны тэатр) усім курсам накіраваліся з Масквы працаваць у Віцебск, дзе 21 лістапада адбылася прэм'ера іх пастаноўкі “У мінулы час”. Пакказ спектакля засведчыў стварэнне і адкрыццё новага прафесійнага творчага калектыву пад назвай “Другі беларускі дзяржаўны тэатр”, або БДТ-2. Асаблівую значнасць гэтай урачыстай падзеі надаваў удзел у ёй такіх асоб, як Янка Купала, Цішка Гартны, Ян Райніс, Кузьма Чорны, Францішак Аляхновіч ды іншых вядомых дзеячаў культурнага і грамадскага жыцця.

Па першым часе рэпертуар складалася з выпускных студыйных пастацовак. Іх паступова пачалі змяняць “сацыяльна значныя”, а то і проста заідэалагізаваныя пафасныя спектаклі, праз якія было даволі цяжка прабіцца жывому голасу творчасці. Але ў другой палове 1930-х на віцебскай сцэне ўмацавала свае пазіцыі класіка: А. Астроўскі, Ж.Б. Мольер, Г. Ібсен, М. Горкі. Былі нават спробы ставіць “Пінскую шляхту” В. Дуніна-Марцінкевіча, “Моднага шляхцюка” К.Каганца і вельмі паспяховае, на думку тэатральных гісторыкаў, усабленне той самай “Пінскай шляхты” разам з Купалавымі “Прымакамі” ды “Паўлінкай” у імпрэзе “Вечар беларускіх вадэвіляў”, пастаўленай П. Малчанавым. А перад самай вайной, 18 мая 1941 года, у БДТ-2 нарадзіўся свой непаўторны, беларускі па духу, герой: адбылася прэм'ера спектакля “Несцерка” паводле В. Вольскага ў рэжысуры Н.Лойтара, з музыкой І. Любана. Галоўную ролю бліскача сыграў “зорны саліст” віцебскай трупы А. Ільніскі.

Імя народнага пісьменніка Беларусі Якуба Коласа тэатр атрымаў 21 снежня 1944 года. А праз два гады калектыву коласаўцаў адзначылі Дзяржаўнай прэміяй СССР за спектакль “Несцерка”, які з часам зрабіўся творчай візітоўкай тэатра. Пасля трымфатара А. Ільніскага доўгі час у ролі дасціпнага беларускага самародка выступаў незабыўны Ф.Шмакаў. А сёлета, калі віцебскі “Несцерка” адзначае 70-годдзе свайго сцэнічнага

Ёсць у тэатра імя!

85 гадоў мінула з часу заснавання Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа. Днём народзінаў самабытнага беларускага творчага калектыву афіцыйна лічыцца 21 лістапада. Сёлетні ж юбілей адзначалі 22-га, і менавіта гэты дзень быў азнаменаваны для віцебскіх артыстаў-коласаўцаў чарадою адметных падзей, што прыцягнулі ўвагу культурнай грамадскасці ўсёй краіны. Мы разам успаміналі старонкі гісторыі тэатра, колішніх карыфейў рэжысуры і зорныя імёны артыстаў, знакавыя назвы спектакляў, з якімі звязаныя мастацкія дасягненні ды адкрыцці на легендарнай сцэне, што носіць імя вялікага беларуса, класіка айчыннай літаратуры.

жыцця, публіка пазнае ў каларытным і мудрым вобразе героя шчырага коласаўца, артыста і паэта Пятра Ламана.

Выстаўка “Нацыянальны драматычны тэатр імя Якуба Коласа. Мы памятаем усё” адкрылася ў Віцебскім абласным краязнаўчым музеі з нагоды юбілею тэатра. Кранальным распевадам пра яго гісторыю, багатую і неадназначную (у творчасці “гладкіх” дарог не бывае!), успрымаюцца прадстаўленыя тут фотаздымкі, афішы, календары, кнігі, прадметы сцэнічнага рэквізіту, касцюмы персанажаў. Кожны экспанат — як згадка: пра часы, сезоны, акцёрскія жыцці... А колькі згадак “носяць у сабе” самі коласаўцы (якія і сёння тут, “на тэатры”, або, змяніўшы прапіску, пакінулі ў гэтых сценах часцінку сваёй творчасці, свайго сэрца) ды іх прыхільнікі...

У памяці майго, пакуль не самага старэйшага пакалення, таксама ўжо нямала старонак, спрычынёных да гэтага тэатра. Помняцца неверагодныя па сённяшнім часе палёты са старога мінскага аэрапорта ў

Віцебск, на чарговую прэм'еру, з яе абавязковым абмеркаваннем пасля спектакля. Капітальнае абнаўленне будынка на Замкавай вуліцы. Вандроўкі разам з коласаўцамі на традыцыйны тэатральны фестываль колішніх савецкіх рэспублік Прыбалтыкі з абавязковым удзелам Беларусі — пад нязвычайнай назвай “Іграем для рабконых”. Гастролі віцебскіх артыстаў у Мінску — даўнія і не вельмі. Ганараваны прэміяй Ленінскага камсамола Беларусі спектакль “Сымон-музыка” паводле Якуба Коласа ў пастаноўцы В. Мазынскага і ў яго ж прачытанні самы беларускі па духу, шчымы і вясёлы “Вечар” А. Дударова, адзначаны Дзяржаўнай прэміяй БССР. Нашумелы некалі “Клеменс” К. Саі ў рэжысуры маладога В. Маслока. Рэжысёрскія здабыткі С. Казіміроўскага, Б.Эрына, А. Смелякова. Брэхтаўская “Матухна Кураж” з Галінай Маркінай у цэнтральнай ролі. “Шахматы” С. Граховяка з Іосіфам Матусевічам ды Мікалаем Цішчакіным. Віцебская эпоха Таццяны Мархель. Вобразы, створаныя Зінаідай

Канпелькай, Анатолям Трусам, Мікалаем Звездачотавым, Уладзімірам Куляшовым, Яўгенам Шыпілам, Леанідам Трушко, Людмілай Пісеравай, Георгіем Дубавым, Баляславам Сяўко, Генадзем Шкуратавым, Алесем Лабанком...

Даўнім прыхільнікам коласаўцаў дарагія імёны іх сённяшніх майстроў, сярод якіх Святлана Акружная, Тадэвуш Коштыс, Вячаслаў Грушоў, Таццяна Ліхачова, Валянціна Петрачкова, Тамара Шашкіна, Рыгор Шацько. А яшчэ — творчасць рэжысёраў, сцэнографуў, кампазітараў.

Многія-многія імёны гучалі або моўчкі прыгадваліся ў той дзень. Дарэчы, адной з першых у чарадзе юбілейных падзей было адкрыццё помніка народнаму артысту БССР і СССР, ганароваму грамадзяніну Віцебска Фёдару Шмакаву, усталяванага на яго магіле. Артыст-легенда прахыў 92 гады і амаль 70 з іх, літаральна да апошняга свайго дня, праслужыў роднаму тэатру. Скульптар А. Гвоздзікаў, стварыўшы сімвалічны вобраз “генерала коласаўскай сцэны”, размясціў ля падножжа помніка мудрыя словы: “Дзе талент, там няма старасці і забыцця...”

Свята мінула, у тэатра пачаліся напружаныя і нялёкія будні. Але паласу часовых праблем пераадолець лягчэй, калі “няма старасці і забыцця”, калі шанавалі, не разменьвалі талент і памятаць слаўнае імя сваё. Яно ў тэатра — ёсць!

На здымку: майстры коласаўскай сцэны на юбілейным вечары — Тадэвуш Коштыс, Тамара Шашкіна, Святлана Акружная, Пятро Ламан.

Пункцірам

✓ Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка павіншаваў Патрыярха Маскоўскага і ўсяе Русі Кірыла з 65-годдзем. “У Беларусі да Вас ставяцца з нязменным прызнаннем і цеплынёй. Няхай і надалей Вашы добрая парада і мудрае настаўленне дапамагаюць нам жыць у згодзе з евангельскімі заповедзямі”, — сказана ў віншаванні.

✓ Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка падпісаў указ аб узнагароджанні медалём Францыска Скарыны старшыні грамадскай арганізацыі “Севастопальскае таварыства «Беларусь», мастацкага кіраўніка народнага ансамбля беларускай песні “Белая Русь” Алы Гарэлікавай.

✓ Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка выказаў спачуванні ў сувязі са смерцю рэжысёра-пастаноўшчыка Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы, народнага артыста Беларусі Валерыя Раеўскага яго родным, блізкім і калегам.

✓ У Беларусі абвешчаны конкурс на саісканне дзяржаўных прэмій 2012 года. Вылучэнне прац на саісканне дзяржаўных прэмій здзяйсняецца на пасяджэннях калегій, прэзідыумаў, сакратарыятаў праўленняў, мастацкіх, рэдакцыйна-выдавецкіх, навукова-тэхнічных і навуковых саветаў, на сходах калектываў супрацоўнікаў па месцы працы саіскальнікаў. Працы, прадстаўленыя на саісканне дзяржаўных прэмій, прымаюцца да разгляду падкамітэатамі па дзяржпрэміях да 1 лютага 2012 года.

✓ Выдавецтва Беларускага Экзархата стала лаўрэатам у пяці намінацыях VI адкрытага конкурса выданняў “Асвета праз кнігу”, які быў арганізаваны Выдавецкай радай Рускай Праваслаўнай Царквы і праводзіўся па адзінаццаці намінацыях. У конкурсе ўдзельнічалі 65 царкоўных і свецкіх выдавецтваў розных краін. Сярод лепшых былі названы беларускія кнігі “Дзетдомаўскія апавяданні” Наталлі Касцюк і “Пад крыжам лёсу” Анатоля Шаркова, Уладзіміра Грозава і Юрыя Бяцвіцкага.

✓ Міжнародны форум маладых выкладчыкаў рускай мовы, аспірантаў і студэнтаў-русістаў прайшоў на базе філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта і Расійскага цэнтра навукі і культуры. У рабоце форуму прынялі ўдзел дэлегацыі Расіі, Украіны, Малдовы, Літвы і Латвіі. Форум праводзіўся ў адпаведнасці з праграмай, якую рэалізуе расійскае Федэральнае агенцтва па справах СНД, суайчыннікаў, што жывуць за мяжой, і па міжнародным гуманітарным супрацоўніцтве.

✓ Міжнародны спадарожнікавы тэлеканал “Беларусь-ТВ” перайшоў на кругласутачную сетку вяшчання. Цяпер тэхнічны ахоп тэлеканала з выкарыстаннем двух спадарожнікаў складае 220 мільёнаў гледачоў. У новым тэлевізійным сезоне ім будзе прапанаваны цэлы шэраг арыгінальных тэлепраектаў.

✓ Рамесны семінар “Вячоркі” прайшоў у культурна-гістарычным комплексе “Залатое калыно горада Віцебска «Дзвіна». На працягу двух дзён 30 беларускіх і расійскіх майстроў HandMade расказвалі і паказвалі, як усходнія славыя ў ІХ — ХІ стагоддзях выраблялі тканіну і адзенне. Ініцыятарам правядзення рамесных майстар-класаў выступіў клуб гістарычнай рэканструкцыі і мадэліравання “Нагльфар”.

Падрыхтавала Ірына АЛЯКСАНДРАВА

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Кірункі працы вызначаны

Ірына МАСЛЯНІЦЫНА

— Калі абмяркоўвалі пытанні з’езд, прыйшлі да высновы, што трэба прааналізаваць кожнае выступленне, разгледзець усе прапановы і крытычныя заўвагі, вывучыць іх і пасля выйсці з разгорткай праграмай на пасяджэнне Праўлення, якое мы намерцілі на другую палову снежня.

— **Крытычных заўваг на з’ездзе прагучала не тое каб вельмі шмат, а адказы на некаторыя з прапаноў выступоўцы атрымалі адразу ж.**

— Але штосьці патрабавала і абмеркавання. І цяпер мы разважалі пра тое, як ажыццявіць шэраг прапаноў. У апошні час даволі часта ўзнімалася пытанне пра інтэрнэт-рэсурсы. І яно сапраўды важнае. Мы даручылі Аляксею Чароту і Аляксандру Новікаву выправіць становішча. Трэба дабавацца актыўнага ўдзелу нашых пісьменнікаў у рабоце сайтаў. Хацелася б, каб былі адпаведныя блогі. У Інтэрнэце вялікія магчымасці, якія мы ўсё яшчэ пакуль недацэнваем. Таму і ўпускаем шанц рэкламаваць сябе, свае творы, наша творчае аб’яднанне, губляем маладога актыўнага чытача.

— **І на з’ездзе, і падчас размовы з Прэзідэнтам шмат было сказана пра неабходнасць не толькі ствараць кнігі для моладзі, але і выхоўваць творчую моладзь. На Прэзідыуме разважалі наконт гэтага?**

— І доволі многа. Пісьменнікі з’яўляюцца толькі ў асяроддзі маладых людзей, якія любяць чытаць. Таму трэба пачынаць з заахвочвання да чытання дзяцей. Да чытання ў першую чаргу айчыннай літаратуры. На Прэзідыуме мы зноў узгадалі пра пераабсталяванне нашага парку імя М. Горкага, якое прапаноўвалі яшчэ

Адбылося пасяджэнне Прэзідыума Саюза пісьменнікаў Беларусі, на якім абмяркоўваліся пытанні, што прагучалі на апошнім пісьменніцкім з’ездзе і падчас сустрэчы групы пісьменнікаў з Прэзідэнтам Аляксандрам Лукашэнкам. Мы спыталіся ў старшыні СПБ Мікалая Чаргінца пра тое, як праходзіла пасяджэнне і якія канкрэтна рашэнні прынялі члены Прэзідыума.

ў 2008 годзе. Мы хацелі б даць аляем парка імёны нашых славутых дзіцячых пісьменнікаў, скажам, М. Лынькова, Я. Маўра... І пусціць па гэтых аляях стылізаваныя паязды. Няхай на кожным прыпынку дзяцей чакае сустрэча з любімым літаратурным персанажам, сучасным паэтам ці празаікам. Гэты праект распрацоўваем сумесна з Урадам і гарвыканкамам. Другі праект — стварэнне пешаходнай літаратурнай сцежкі ў раёне вадасховішча Цнянка — парку Чалоскінцаў. І яшчэ мы б хацелі ў гэтым годзе выдаць 30 — 40 кніг маладых аўтараў — у нас ёсць для гэтага магчымасці. На 2012 год заснавалі і стыпендыю, якую атрымаюць дзесяць маладых талентаў.

— **Якія яшчэ практычныя абмяркоўвалі члены Прэзідыума?**

— На сустрэчы з Прэзідэнтам гаварылі пра беларусаў, якія пакінулі свае імёны на старонках сусветнай гісторыі. Ужо вядуцца намі перамовы з прадстаўнікамі тэлекампаній пра магчымасць стварэння цыкла дакументальных фільмаў. І, безумоўна, павінна з’явіцца кніга. Не многія сёння ведаюць, што, напрыклад, князь Пацёмкін быў беларусам, мараплаўцы Лапцёвы, рамантык Грын, вандрунік Пржавальскі — таксама. Урэшце, Тадэвуша Касцюшка шануюць як героя ў ЗША і пры гэтым называюць палякам... Трэба зрабіць пераварот ва ўяўленнях людзей.

Падчас пасяджэння было вырашана абвясціць конкурс на лепшы літа-

ратурны твор, які нарадзіўся ў выніку пісьменніцкай паездкі па краіне. Вершы, апавяданні, буйныя літаратурныя формы — усё гэта будзе разглядацца намі для вылучэння пераможцы. Прынялі таксама на Прэзідыуме рашэнне размясціць у фае будынка Саюза пісьменнікаў партреты ўсіх нашых лаўрэатаў дзяржпрэміі. Мне надта прыемна, што калегі праявілі вялікае разуменне і падтрымалі прапанову выдаткаваць на будаўніцтва новых памяшканняў музея Вялікай Айчыннай вайны 10 мільёнаў рублёў. Гэта патрэбна ўсім нам.

Уздыхаліся таксама пытанні сацыяльнай падтрымкі членаў Саюза пісьменнікаў Беларусі. Знайшлі магчымасць аказаць матэрыяльную дапамогу яшчэ ста нашым літаратарам.

Адным з галоўных пытанняў, якія разглядаліся на Прэзідыуме, стала вылучэнне адказных асоб за розныя кірункі дзейнасці нашага Саюза. Назвалі імёны тых, хто будзе весці справы па выданні кніг у недзяржаўных выдавецтвах; адказваць за кантакты з Інстытутам мовы і літаратуры; узаемадзейнічаць з Міністэрствам адукацыі, у тым ліку ў справе падрыхтоўкі да выдання падручнікаў, дапаможнікаў; займацца дзейнасцю Саюза пісьменнікаў Саюзнай дзяржавы; літфонду. Гэта ўсё — члены нашага Праўлення. Мы давяраем ім і разлічваем на тое, што яны паспяхова справяцца з пастаўленымі задачамі.

Прынятыя ў СПБ

КУЛЕЦКІ Мікалай Аляксандравіч Паэт, празаік

Нарадзіўся 15 сакавіка 1943

года ў в. Гошчава Івацэвіцкага раёна Брэсцкай вобласці. Скончыў Беларускі політэхнічны інстытут. Працаваў у Крыме і ў г. Рэўтаў Маскоўскай вобласці, прайшоўшы шлях ад інжынера-канструктара да галоўнага інжынера. Цяпер жыве ў Мінску. Аўтар кніг “Ад Евангелля”, “Душою чуўшы — пачуе”, “І на струнах душы... трапятаў інтэграл!”, “Гошчаўскі вальс”, “Памяць імгненняў”, “Думкі імгненняў” і інш. Член Саюза пісьменнікаў Расіі.

АНЦУХ Ліліяна Фёдаруна Паэтэса, публіцыст, літаратуразнаўца

Нарадзілася

22 студзеня 1950 года ў п. Лошніца Барысаўскага раёна Мінскай вобласці. Скончыла Мінскі педагагічны інстытут імя А. М. Горкага і Маскоўскі паліграфічны інстытут. Дырэктар выдавецтва “Чатыры чвэрці”. З’яўляецца аўтарам літаратурных публікацый, кніг “Мінск” і “Не лічы крокі свае”.

Сустрэчы

«Не стагоддзя прашу і не вечнасці — чалавечнасці»

Такім радком з верша была названа творчая вечарына члена Саюза пісьменнікаў Беларусі, паэтэсы Ірыны Войткі.

Людміла КЕБІЧ

У Слоніміскім раённым Доме творчасці дзяцей і моладзі сабраліся настаўнікі беларускай мовы і літаратуры школ і гімназій горада, члены раённага літаратурнага аб’яднання імя Анатоля Іверса, якім кіруе Ірына Антонаўна, яе сябры, творчая інтэлігенцыя горада. На вечарыне гучалі вершы паэтэсы з кніг “Спасціжэнне” і “Пагляджу вачамі неба”, песні на яе словы ў выкананні мясцовых таленавітых аўтараў — музыканта і спевака Мар’яна Медушэўскага і Надзеі Салейкі, народнага майстра Беларусі.

Былая настаўніца рускай мовы і літаратуры, здольная паэтка Зарэма Трафімовіч пераклала на рускую мову амаль усю новую кнігу І. Войткі. Шматлікія выступоўцы адзначылі не толькі пра-

фесіяналізм аўтара, але і высокую духоўнасць, непадробную любоў да роднага краю, боль за стан роднай мовы, філасафічнасць і глыбіню.

Ірына Антонаўна вядзе вялікую працу па папулярызацыі роднага слова, беларускіх аўтараў, шмат выступае перад моладдзю, шчыльна супрацоўнічае з установамі культуры і адукацыі Слонімскага раёна.

Значнай падзеяй для прысутных з’явіўся прыезд пісьменнікаў Гродзенскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Алены Рудцай, Браніслава Ермашкевіча, Фёдара Чычкана на чале са старшыняй аддзялення Людмілай Кебіч. Яны павіншавалі калегу з юбілеем, выхадом новай кнігі, пазнаёмлілі прысутных з работай пісьменніцкай арганізацыі, здабыткамі і планами, прачыталі свае творы.

За падзеяй

З гісторыі базыльянаў

У галерэі “Лабірынт” Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі адбылася прэзентацыя кнігі Сяргея Клімава “Базыльянс”. Арганізатары мерапрыемства — Нацыянальная бібліятэка Беларусі і Нацыянальны гісторыка-культурны музей-запаведнік “Нясвіж”.

Гісторыя базыльянаў на тэрыторыі Вялікага Княства Літоўскага бярэ пачатак з 1617 года, калі ўніяцкі мітрапаліт Язэп Рудзкі, рэфармуючы манастырскае жыццё сваёй царквы, стварыў ордэн св. Базыля Вялікага. Яго гісторыя, як і гісторыя іншых каталіцкіх ордэнаў, што існавалі на беларускіх землях, малавядомая. Аўтар манаграфіі, кандыдат гістарычных навук, дырэктар Нацыянальнага гісторыка-культурнага музея-запаведніка “Нясвіж” С. Клімаў у сваім даследаванні імкнуўся запоўніць прабелы ў гісторыі манахаў-базыльянаў на землях Вялікага Княства Літоўскага.

Ул. інф.

Літабсягі

Пад Мілаша(о)ўскім небам

На пляцоўцы паэтычнага тэатра “АРТ.С”, у бібліятэцы імя Цёткі, стартаваў творчы праект Алены Масла “Першыя Мілашаўска-Мілашаўскія чытанні”. Сведкамі і непасрэднымі ўдзельнікамі гэтай падзеі сталі асобы, чые жыццё і лёс звязаны з Мілашовам, што на Мёршчыне, — Наталля Бучынская, Сяргей Панізьнік, Марына Весялуха, Алена і Юлія Хахелі, а таксама творцы, якія ўжо наведвалі ці толькі збіраюцца наведаць гэты цудоўны край, — Аксана Спрычан, Яраш Малішэўскі, Мікола Мятліцкі, Людміла Рублеўская.

Чэслава ПАЛУЯН,
фота аўтара

Ужо сама назва імпрэзы сведчыла пра наяўнасць у ёй двух бакоў. Мэтай Мілашаўскага можна лічыць сцвярджэнне беларускай прысутнасці ў жыцці і творчасці слаўных літаратараў Чэслава і Оскара Мілашаў, разблытаць сапраўдны клубок фамільных загадак і таямніц.

Як звязаныя паміж сабой знакамітыя Мілашы і Мілашова, маленькая вёсачка? Відавочна, сувязь ёсць, і самая непасрэдная.

Артлінія

Тры хвіліны пра балет

У Віцебску прайшоў XXIV Міжнародны фестываль сучаснай харэаграфіі (IFMC). Прыгожыя аншлагавыя імпрэзы; напал эмоцый у перапоўненых залах; радасць сустрэчы са знымымі майстрамі ды захапленне ад знаёмства з новымі зоркамі; інтрыга вакол конкурсных выступленняў... Дарэчы, інтрыга завяршылася на карысць тэатра сучаснай харэаграфіі “D.O.Z.SK.I.”. Работу гэтага маладога і паспяховага мінскага калектыву міжнароднае журы пад старшынствам Радэ Паклітары (Украіна) вызначыла як лепшую сярод пастановак, паказаных на сёлетнім конкурсе IFMC, дзе спаборнічалі прадстаўнікі нашай краіны.

Арцём КУМЕЛЬСКИХ

Чым жа ўразілі спанатраных у танцы глядачоў кіраўнік тэатра “D.O.Z.SK.I.” Дзмітрый Залескі ды яго нязменны суаўтар — харэограф Вольга Скварцова-Кавальская? Дасціпнай і лаканічнай кампазіцыяй “Пра балет”. Мініяцюра працягласцю тры хвіліны з удзелам без малаго дзясятка выканаўцаў сталася своеадметным выказваннем з нагоды “балетнага існавання”, стасункаў саліста і “ўсіх астатніх”, а можа, і шырэ — жыцця ў мастацтве. Ці наадварот — прасцей: лёгкім, вытанчаным эскізам прыгожых пластычных формаў, трапяткіх ліній, што нараджаюцца ў сцэнічным руху? Зрэшты, танец кажа пра сябе сваёй мовай, як заўважыў сам Д. Залескі: “Сучасная харэаграфія — такая: як толькі пачынаеш пра яе гаварыць, усё робіцца нейкім банальным... Словамі нельга пера-

даць тое, што адбываецца на сцэне. Слова сцёртыя...”

За выкананне міні-спектакля “Пра балет” тэатр “D.O.Z.SK.I.” атрымаў перамогу і ў галоўнай конкурснай намінацыі, і ў намінацыі “Выканальніцкае майстэрства”. Сярод іншых лаўрэатаў: Дзіяна Юрчанка, Сяргей Толкач ды Марына Кушнерава (намінацыя “Харэограф”) — за стварэнне аднаактовага балета “Пераклад” народнага тэатра-студыі сучаснай харэаграфіі Цэнтра культуры “Віцебск”; салісты ансамбля кафедры харэаграфіі БДУКіМ Аляксандр Філіпаў ды Ала Пагодская (намінацыя “Артыстызм”) — за яркае ўвасабленне сцэнічнага вобраза ў мініяцюры “Давай прыгадаем”; аўтар гродзенскага праекта Улад Цярэшчанка — за чысціню стылю ў харэаграфічнай мініяцюры “Лібертанга” ды магільёўскі ансамбль “Алеся” — за экспрэсію і шчырасць у мінія-

Коўна, які быў на службе ў магната. Адзін яго сын распачаў будоўлю фальварка на тэрыторыі, дзе месціцца сучаснае Мілашова. Як бачна, ад прозвішча ўладальніка і назва вёскі — Мілашова.

Другі ж сын уладкаваўся ў Чарэі, адсюль паходзяць Оскар і Чэслаў Мілашы.

Другі бок імпрэзы — Мілашаўскі — меў на мэце знаёмства прысутных з творцамі — ураджэнцамі гэтай багатай і натхняльнай зямлі. Гэта літаратары Пётра Просты, Язэп Малецкі, Франц Сіўко, Алена Масла, Наталля Бучынская, літаратуразнаўца Галіна Тычка.

Мілашы з Чарэі былі заводчыкамі бэзу. Таму і цяпер увесну каля кожнай хаты тут квітнее бэз, які можна лічыць візітоўкай Мілашова. Як распавяла Алена Масла, увесну, калі заквітнее бэз, плануецца “Вясновыя Мілашаўска-Мілашаўскія чытанні”. Гэтым разам яны пройдуць на Мёршчыне, у Мілашове.

На здымку: выступленне музыкі-мультиінструменталіста Яраша Малішэўскага падчас “Першых Мілашаўска-Мілашаўскіх чытанняў”.

цюры “Адзінота” (два пераможцы ў намінацыі “Пастскрыптам”).

Публіку цешыла мастацтва гасцей з балетнай школы імя Фелікса Парнела (Польшча) і кампаніі “Rubberbandance Group” (Канада), Пермскага дзяржаўнага тэатра “Балет Евгения Панфилова” (Расія), тэатра “Кіеў мадэрн-балет” Радэ Паклітары (Украіна), іспанскага дуэта Альвар Эстэбан — Эліяс Эгуэра.

Заснавальнікі IFMC — Міністэрства культуры Беларусі ды Віцебскі аблвыканкам разам з арганізатарам свята — Цэнтрам культуры “Віцебск” пачалі рыхтавацца да наступнага фестываля: юбілейнага. Магчыма, ён завітае і ў іншыя нашы гарады.

На здымку: тыя самыя “D.O.Z.SK.I.”

Повязі

Лідзія АСППК,
фота Марыны Рэхвы

Вераніка Трапачынская-Агарак, вядомая польская пісьменніца, нарадзілася 8 студзеня 1908 года ў сям’і львоўскага муляра. У 20 — 30-я гады настаўнічала ў Заходняй Беларусі. У 1927 годзе была накіравана на пасаду настаўніцы Магіліцкай школы Баранавіцкага павета, дзе пражыла некалькі гадоў.

Творчы росквіт В. Трапачынскай-Агарак прыпадае на 50-я гады. 3-пад яе пра ў 1954 г. выйшаў аўтабіяграфічны раман “Лясныя долины” пра жыццё і рэвалюцыйную барацьбу ў Заходняй Беларусі. Героямі яго з’яўляюцца жыхары вёскі Магіліцы, яе знаёмыя. З любоўю апісвае яна тутэйшыя мясціны, нашу прыроду, тое, што было ёй любіма. Гэты твор у 1958 г. пераклаў на беларускую мову Максім Лужанін. Але пазней кніга не перавыдавалася і ператварылася ў бібліятэчную рэдкасць. Каб здабыць тэкст рамана, Івацэвіцкім бібліятэкарам давалося ксерака-

Супрацоўнікі Івацэвіцкай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы Брэсцкай вобласці выдалі краязнаўчы альманах “Творы, што кранаюць сэрца”, прысвечаны творчасці польскай пісьменніцы Веранікі Трапачынскай-Агарак. Краязнаўчы альманах стаў першай спробай адрадыць памяць пра забытыя імёны Івацэвіччыны.

Творы, што кранаюць сэрца

піраваць кнігу ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі.

Яшчэ адным буйным творам Веранікі Трапачынскай-Агарак з’яўляецца гістарычны раман “Салдаты Касцюшкі” (1952 — 1956). Яго галоўныя героі — Тадэвуш Касцюшка, наш знакаміты зямляк з Мерачоўшчыны, а таксама салдаты дывізіі імя Т. Касцюшкі Войска Польскага. У 1956 годзе Вераніка Трапачынскай-Агарак была ўзнагароджана

Залатым Крэмем Заслугі. Аповесць “Дом пад крыжам”, у якой паказана жыццё перадваеннага часу, засталася няскончанай — 10 мая 1957 года пісьменніца памерла ў Варшаве.

Такі праект, як краязнаўчы альманах, павінен выклікаць інтарэс у грамадстве, бо ён пашырае веды пра людзей, што жылі, тварылі на нашай зямлі і натхняліся Беларуссю. Творы та-

кіх аўтараў, лічаць стваральнікі альманаха, варта перавыдаваць на беларускай мове. А лепшыя ўзоры нават уключаць у праграму вывучэння, напрыклад, студэнтамі гуманітарных факультэтаў ВНУ.

На здымку: бібліятэкары Івацэвіцкай раённай бібліятэкі Вікторыя Лось і Святлана Дудзік абмяркоўваюць альманах.

3-пад няра

3 24 па 26 лістапада Рэспубліканскі інстытут кітаязнаўства імя Канфуцыя Белдзяржуніверсітэта праводзіць IV Міжнародную навуковую канферэнцыю “Кітай у сучасным свеце” і II Форум маладых вучоных “Вопыт і поспехі сучаснага Кітая”. Удзел у прадстаўнічай падзеі прымуць больш як 150 расійскіх і беларускіх кітаязнаўцаў. Па выніках папярэдніх канферэнцый у мінулыя гады Рэспубліканскі інстытут кітаязнаўства выдаў 9 выпускаў традыцыйнага зборніка “Беларусь — Кітай”. Знаходзіцца ў друку дзясяты, дзе сабраны матэрыялы III Міжнароднай навуковай канферэнцыі “Кітай у сучасным свеце”. І сёлета мяркуецца, што даследчыкі з розных ВНУ і іншых навуковых цэнтраў пазнаёмяць удзельнікаў канферэнцыі і форуму з характарам беларуска-кітайскіх адносін у розных галінах дзейнасці, выкладуць свой погляд на эканоміку, палітыку, культуру сучаснага Кітая.

Сяргей ШЫЧКО

У Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры прайшоў юбілейны творчы вечар вядомай паэткі Аліны Легастаевай, якая, між іншым, прадставіла на ім сваю кнігу “Поле майго жыцця”. Жыццё Аліны Антопаўны вымяраецца не толькі гадамі, але і тысячамі кіламетраў дарог, якіх ёй, жонцы вайскоўца, давалося прайсці і праехаць. У яе біяграфіі знайшлі прапіску Далёкі Усход, Байкала-Амурская магістраль, Вільнюс. Вярнуўшыся на радзіму, паэтка пасялілася ў старажытным Лагойску. Новы зборнік Аліны Легастаевай напоўнены роздумам пра наш неспакойны, супярэчлівы час і месца паэта ў ім. Гэтая тэма і стала лейтматывам вечарыны, у якой узялі ўдзел калегі і сябры паэткі: пісьменнікі, музыканты, мастакі.

Віктар НЕСЦЯРОВІЧ

Адбылося чарговае пасяджэнне рэдкалегіі “Белорусской военной газеты “Во славу Родины”, у якім узялі ўдзел пісьменнікі Анатоля Сулянаў, Яўген Каршукоў, Леанід Лукша, Сяргей Клімковіч, старшыня Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Міхась Пазнякоў. Быў намечаны план літаратурных публікацый на бліжэйшы час, кірункі ўзаемадзейня рэдакцыі са студыяй вядзення пісьменнікаў СПБ. Адзін з новых сумесных праектаў — публікацыя твораў найбольш вядомых сучасных паэтаў. Падборкі рытуе Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Павел КУЗЬМІЧ

Народны ансамбль “Ячаўскія вясоркі” са Случчыны ведаюць і любяць у Беларусі і за яе межамі. У 2006 годзе ён стаў прызёрам Першага абласнога фестываля “Фальклорная талачка”. У 2007-м “Ячаўскія вясоркі” перамаглі на Усерасійскім фестывалі народнай творчасці “Ты, Расія, і сэрца, і песня мая”. У 2009-м удзельнічалі ў Днях Мінскай вобласці ў Маскве. Зусім нядаўна артысты вярнуліся з Серпухава, які з’яўляецца горадам-пабрацімам Случка. Яны выступалі ў межах культурнай праграмы прамысловай выстаўкі. Серпухаўскія глядачы засталіся ў захапленні ад песень, падораных ім гасцямі з Беларусі.

Ірына АЛЯКСАНДРАВА

Брэсцкае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі глыбока смуткуе з выпадку смерці КУРЫЛЁВАЙ Святланы Леанідаўны і выказвае шчырыя спачуванні яе родным і блізкім.

Ксенія КУШНАРОВА,
фота Аксаны Спрычан

Разнастайныя народныя погляды на касмічны рух часу, а таксама веды пра прадстаўнікоў ніжэйшай міфалогіі, з'яўляючыся часткай культурнай спадчыны народа, трапляюць у мастацкія тэксты, у тым ліку і тыя, жанр якіх не патрабуе наяўнасці гэтых элементаў.

У аповесці М. Адамчыка “Каханка Д'ябла, або Карона Вітаўта Вялікага” свабодная плынь авантурна-прыгодніцкага часу перарываецца ўключэннем псеўдагістарычных згадак, устаўных навел, сноў, пераказаў чутак пра надзвычайныя падзеі, што адбыліся ў гэтым месцы раней, а таксама перыядамі панавання міфалагічнага часу, які ў большасці выпадкаў звязаны з асобай галоўнай гераіні аповесці — варажбіткі Магдалены.

Фальклорны час (як частка міфалагічнага) знаходзіцца ў спецыфічных умовах, ён вылучаецца на фоне часу сацыяльнага і індывідуальнага існавання чалавека сваёй “сакралізацыяй, сканцэнтраванасцю, абавязковай суаднесенасцю з прыродна-касмiчнымі фактарамі”. Найбольш яўна дадзена катэгорыя праяўляецца ў творы праз здзяйсненне гераінай магiчных дзеянняў з адпаведнымі атрыбутамі (люстэрка і свечкі).

Міфалагічныя элементы прысутнічаюць у сюжэце на кожным этапе яго развіцця: варажба Магдалены падказвае ёй, што брат знаходзіцца ў іншым свеце, хоць і не дае дакладных ведаў пра месцазнаходжанне яго цела; дамова з Кадуком часова прыносіць жанчыне каханне таго, хто ёй падабаецца. Блізкія стасункі з нячыстай сілай абарочваюцца няшчасцем для герояў: Кадуку прыносяць гвалтоўную смерць; гiне з-за адшуканага скарбу пісьменнік Юр, варажба Магдалены, з дапамогай якой яна пазбаўляе ворагаў жыцця, забівае і саму гераіну.

Вельмі распаўсюджаны ў фальклоры матыў пошуку зачараваных скарбаў робіцца ў аповесці сюжэтаўтваральным. У творы такім скарбам з'яўляецца карона Вітаўта Вялікага. Гэтая легендарная гістарычная каштоўнасць мае пэўныя магiчныя асаблівасці — выпадковы чалавек не можа ёй завалодаць: “Каб яна далася ў рукі, трэба мець на яе правы”, “яна сама абярэ таго, хто варты яе”; карона мусіць вылежаць пэўны тэрмін у зямлі, пакуль не знікнуць накладзеныя на яе чары: не знайшоўшы вартага чалавека, “карона зноў на стагоддзі знікне ў зямлі, да наступнага адраджэння”; ідэя пра тое, што скарбы варты нячыстая сіла, у творы падмацоўваецца згаданнем Д'ябла, які нібыта выкраў каштоўнасць у Вітаўта.

Пошук зачараванай кароны Вітаўта Вялікага вызначае паводзіны практычна ўсіх персанажаў аповесці, для якіх каштоўнасць з'яўляецца сродкам атрымаць грошы (Царык, Кадук), адрадзіць былую веліч радзімы (Эдвард), ажыццявіць свае інтарэсы (Ліда, Дамінік), адпомсціць забойцам брата (Магда). Нягледзячы на тое, што персанажы твора вельмі актыўна дзейнічаюць, спрабуючы адшукаць скарб, падзеі аповесці вызначаюцца не імі, а міфічнай сілай, якая ахоўвае карону ад людзей.

Міфалагічныя элементы ў творы цесна знітаваныя з містычнымі, сярод апошніх — звышнатуральныя ўласцівасці некаторых герояў (Магдалены, Кадука), а таксама нестабільнасць прасторава-часовага кантывууму, якую заўважае гераіня, што “правалілася ў сон, але на мяжы свядомасці і цемры сну адчула, як захістаўся пакой, і здалася, што катэдж нібыта паварочваецца вакол нябачнай восі і месячнае святло сыходзіць з яе заплюшчаных павек”. Спецыфічны занятак Магдалены, цесна звязаны з варажбой і нячысцікамі, а праз гэта з міфічным светам, вымагае непазбежнага звароту да міфалогіі.

З іншасветам непасрэдна судакранаецца не толькі галоўная гераіня, але і практычна ўсе, хто дзейнічае ў творы. Сярод іх — другарадны персанаж з сімвалічным прозвішчам Кадук. З цэзкай з дэманічнага шэрагу яго яднае нечакана хуткая і

Міфалагічныя веды любога народа з'яўляюцца адной з найбольш архаічных частак духоўнай спадчыны, якая вызначае непаўторнае аблічча этнасу. Шматлікія ўяўленні беларусаў пра пабудову мікра- і макракосмасу, а таксама адпаведныя абрадавыя дзеянні, скіраваныя на падтрыманне стабільнасці светабудовы, з цягам часу страцілі сваю цэласнасць. Яны захаваліся ў свядомасці нашчадкаў як фрагментарныя веды пра рытуальныя забароны, перасцярогі, прымеркаваныя да пэўных свят, і асобныя дзеянні, пазбаўленыя сакральнага сэнсу.

Міфалагічныя элементы ў авантурным часе

істотная зменлівасць знешняга вобліку, здольнасць караць грэшных людзей і паўнамоцтва здзяйсняць дамowy ад імя Д'ябла. Іншая дзеючая асоба, пісьменнік Юр, расказвае Магдзе пра адну са шматлікіх служак чорта — Мару, якая прыняла воблік сямнаццацігадовай дзяўчыны, а пасля змяняла яго на разнастайныя звярыныя абліччы, чалавечы воблік без скуры, і ў выніку абярнулася варонай і паляцела.

Прыгажуня Ліда пераказвае гісторыю сваіх стасункаў з Д'яблам, які з'явіўся на вяселлі і ад якога яна цудам уратавалася дзякуючы пільнаму кантрабасісту, які свечасова заўважыў капыты ў танцора і падмовіў аркестр зайграць “Святы Божа, Уладар сусвету”. Пасля такога здарэння Ліда засцерагаецца малазнаёмых мужчын апоўначы і апоўдні. На што згаданы Анатоль Юр гаворыць, што Д'яблу “без розніцы, ноч ці дзень, абы дванаццаць гадзін”. Гэта заўвага цалкам адпавядае міфапаэтычным уяўленням, згодна з якімі час — неаднародная з'ява паводле сваёй аксіялагічнай значнасці. Найбольш істотныя ў яго ацэнцы межы — дванаццаць гадзін дня і ночы, якія лічацца небяспечнымі ці нават з'яўляюцца “ўвогуле не часам, а мяжой, прапушчальнай для тагасветнага часу (бясчасся), які належыць да вобласці смерці”. Не выпадкова многія падзеі аповесці адбываюцца менавіта ў гэты неспрыяльны для чалавека перыяд.

Зазначым, што пераход да міфалагічнага часу праходзіць знянацку і ненадоўга, але моманты яго панавання адыгрываюць важную ролю ў сюжэце твора. Характэрная для авантурнага хранатопу тэхнічная сувязь прасторы і часу дазваляе свабодна кампанаваць падзеі аповесці. Арганічнае суіснаванне розных форм часу ў творы падмацоўваецца суб'ектыўнасцю ўспрымання рэчаіснасці гераінай, для якой не існуе “рознiцы паміж сном і рэальнасцю:

і тое, і гэта існуе як успамін”. У канцы аповесці ўзнаўляецца парушаная намаганьнямі скарбашукальнікаў раўнавага, карона зноў знікае на няпэўны тэрмін і усё вяртаецца да пачатковага стану.

Такім чынам, выкарыстаныя ў творы рэшткі міфапаэтычных уяўленняў выконваюць важную функцыю — яны выступаюць сюжэтаўтваральным матывам, абумоўліваюць некаторыя перыпетыі сюжэта, надаюць займальнасці падзеям. Таксама апеляцыя да міфалогіі стварае спецыфічны каларыт, што засланяе нават экзатычнасць пейзажу, на фоне якога адбываецца дзеянне.

Значна меншая роля адводзіцца міфалагічнай сімваліцы ў аповесці “Забойства на Каляды”. Твор арганізаваны згодна з канонамі авантурнага часу, з характэрнай выпадковай адначасовасцю і розначасавасцю падзей. У аснове канфлікту, які з'яўляецца прычынай жорсткага дваінога забойства, ляжыць прынцыповая нязгода студэнтаў у пытаннях адносін да міфалагічнай спадчыны.

Вялікае месца ў сюжэце аповесці адводзіцца выпадковасцям, дзякуючы якім адбываюцца пэўныя падзеі. Так, алебарда робіцца прыладай забойства таму, што аказваецца ў патрэбным месцы ў пэўны час, бо яе бярэ з сабой “невядома нашто, неяк аўтаматычна” Казімір Кушал, ён будзе наступнай ахвярай; у другім выпадку забойца “дзейнічае не разважаючы, імгненна з'яўляецца думка выкарыстаць выпадковую сустрэчу”, што таксама на пэўны час блытае следства. Такая вялікая ўвага да ролі выпадку — адна з прыкмет авантурнага часу. Нават час здзяйснення злачынства не выбіраецца свядома, а з'яўляецца вынікам празмерна жорсткай рэакцыі на чужыя перакананні.

Нягледзячы на тое, што ў аповесці падрабязна выкладаюцца погляды на міфалогію і яе ролю ў аднаўленні нацыянальнай свядомасці беларусаў, святочная атрыбутыка ў тэксце з'яўляецца толькі дэкарацыяй, на фоне якой разгортваецца дэтэктыўная гісторыя. Удзельнікі трагедыі пераапрацоўваюць у калядныя строі, але свята не адзначаецца з прычыны смерці аднаго з герояў. Алебарда, частка рытуальнага ўбрання, служыць зброяй для здзяйснення злачынства. Само забойства адбываецца на Каляды, што адзначаецца і ў назве твора.

Такім чынам, высакароднае жаданне студэнтаў адрадзіць нацыянальныя традыцыі ўяўляецца толькі гульнёй, бо іх дзеянні выконваюцца механічна і пазбаўлены абавязковай для любога народнага абраду сакралізацыі.

Нягледзячы на тое, што міфалагічная карціна свету ў непарушным выглядзе не прыстаёўваецца да сучасных рэалій жыцця, рэшткі яе працягваюць сваё існаванне, займаючы пэўнае месца ва ўнутраным свеце сучаснікаў, пра што сведчыць не толькі абавязковае выкананне пэўных рытуалаў і святочных правіл у паўсядзённым жыцці, але і ўжыванне міфалагічных элементаў на розных узроўнях мастацкіх тэкстаў.

Рэдактарскае

Даваць шанс

Андрэй ФЕДАРЭНКА

У Янкі Брыля ёсць мініяцюрка: рэгулярна, бы на працу, ходзіць у рэдакцыю наваградскай раёнкі кабейна, паэтэса з такім узорам паэзіі: “Пры Польшчы быўшы халуём — // Цяпер у “Волгі” за рулём”. І вось жа, піша Брыль, колькі класікі ведаю, колькі сапраўднай паэзіі наслухаўся ў цудоўным выкананні, а за селам ў памяць менавіта гэта.

Некалі даўно Аляксей Наварыч, які працаваў тады ў часопісе “Бярозка”, паказаў мне ліст з рэдакцыйнай пошты. “Што рабіць? — разгублена пытаў Аляксей. — Друкаваць немагчыма. Адмаўчаць не атрымаецца. Што адказаць? Што бездапаможна? Ніколі больш не пішыце? Але ж гэта дзіця!”

На аркушы са школьнага шытка ў клетку было напісана:

Радзіма! Гэтае слова — ласкава гучыць на вустах.

Радзіма! Першае слова пасля роднага слова маць.

Радзіма! Радзіма! Радзіма! Птушкі крычаць у кустах.

Бярозы, гаі і азёры — усе словы раднымі гучаць.

Падобных вершаў, і не толькі дзіцячых, поўна ў любой рэдакцыі. Мабыць, калі ўсе пазбіраць, дык з іх, як з сена, можна было б скласці высокі стог. Цікава іншае: як з узростам змяняецца амплітуда ацэнкі іх. Спачатку, да гадоў трыццаці — з'едлівасць, потым, да сарака — абыякавасць, а цяпер... Нейкая сентыментальнасць... У любой шчырасці, калі яна не злая, ёсць штосьці мілае, кранальнае. “Птушкі крычаць у кустах”... А мо нешта ёсць, мы ж не ведаем птушынай мовы, можа, менавіта “Радзіма” яны і крычаць.

А можа, і трэба было б надрукаваць такое. Кожнаму трэба даць хаця б на першы раз шанс. Хай гэта будзе нейкая адмысловая рубрыка, з біяграфіяй, з рознымі тлумачэннямі — чаму аўтару зроблена скідка. Але надрукаваць. У прыныце, так і рабілася раней, калі ў нас яшчэ існавала выдатная рэдактарская школа.

Успамінаецца ўласны дэбют. Гадоў у дзесць я напісаў і паслаў у “Піянер Беларусі” верш, які пачынаўся: “Цяжка раниць сэрца звон Хатыні”; звон, які ні разу не чуў тады, як і па сённяшні дзень не чуў. Неўзабаве прыйшоў ліст з рэдакцыі. “На першы раз, каб цябе падтрымаць, мы гэта надрукуем, але далей, хлопца, пачынай нястомна працаваць над сабой, не кідай словы, як з сьвёнкі зерне, направа і налева, а вучыся маляваць словамі, выношвай дэталь, бо толькі праз дэталь можна паказаць агульнае”. Акрылены, праз дзень паслаў яшчэ б вершаў, а праз тыдзень — 16, усе такога ж кшталту: пра Хатынь, пра вайну і пра Радзіму “на вустах”. Але больш не было ні публікацый, ні лістаў адказ. Пагодзімся, што з боку рэдакцыі гэта было і высакародна, і справядліва.

Ціхан ЧАРНЯКЕВІЧ

Паміж фактам і фантазіяй

ніку на тья самыя бесстыльвыя, нейтральна афарбаваныя навiны.

Своеасаблівым сплавам літаратуры факта і мастацкага вымыслу ўяўляецца мне тэкст У. Ніламедава “Сем гадоў у ЦК”. Зрэшты, гэта пазначана і ў самім жанравым азначэнні: “раман-дзённік”. “Новы і мудры гісторык”, які захоча разабрацца, дзе тут дзённік, а дзе раман, знойдзе на сваю галаву немалую праблему. Вядома, некаторыя часавыя несупадзенні прачытаваюцца прама, ёсць і сякія-такія ўскосныя нестыкоўкі, ёсць і выдавочны мастацкі вымысел, але ўсё-ткі, праз вялікі аб’ём твора (гэта ўжо шосты запар нумар “Польмя”, дзе друкуецца тэкст), поўную выкладку па дакладнасці фактаў зрабіць немагчыма.

Найбольш цікавай падаецца праблема малага і вялікага часу. У размовах і сітуацыях беларускіх (якія займаюць асноўнае месца ў творы) адчуваецца, як раптам сярод другаснага, сярод імітацыі дзейнасці ўзнікае цень сапраўднай гісторыі: “Яўген Барысавіч зачэпіў (пры нагодзе ён гэта любіць) “сталінскую тэму”. Размова зайшла пра дзіцячыя гады, пра выхаванне.

— А вы ведаеце, Сталін глядзіў мяне па галаве.

Усе прымоўкі.

— Я, таварышы, вучыўся ў школе разам з ягоным Васіліем. Зімнім вечарам неяк вывелі нас на Манежную плошчу, на каток. Хлопцы, і Васілій у іх ліку, каталіся на каньках, а я не ўмеў і стаяў ля кромкі лёду збоку. Раптам падыходзіць ён. Прагультваўся з аховай. Спыніўся каля мяне, вельмі ўважліва паглядзеў і паглядзіў па галаве.

— Скажаў што-небудзь? — пацікавіўся Лабун.

— Не.

Усе былі ўражаныя.

— Па шапцы паглядзіў ці па голай галаве? — спрабаваў удакладніць цікаўны Сяргей Лакшык.

Для Яўгена Барысавіча такое “удакладняючае” пытанне здалося, відаць, недарэчным.

— Якая розніца? — незадаволена буркнуў ён.

Тое самае і з літаратурай. Найбольш цікавымі падаюцца перададзеныя праз трэція рукі маскоўскія пісьменніцкія анекдоты. Напрыклад, хто, калі не Максім Лужанін, раскажаў бы, як Аляксандр Пра-

коф’еў гасцяваў у Аляксандра Фадзеева ў Перадзелкіне:

— Сядзелі з самай раніцы, перагаварылі, здаецца, пра ўсё ды і выпілі добра. Але нешта гарэлка гэтым разам не брала, а ўжо звечарэла. “Пайшлі, Саша кажа, да Пастарнака, аб высокіх матэрыях пагаворым. Ён, брат, высока лятае...” Хаця выпіць яшчэ і было што.

Я згадзіўся. Пайшлі. Дача Пастарнака побач, недалёка. Бачым, і веснічкі адчынены, і святло гарыць. Ну, Саша пастукаў. Раз, потым яшчэ раз ці два. Адчынілася фортка, і сам гаспадар вызірнуў — Барыс Леанідавіч. Убачыў Фадзеева, рукою махнуў: “Счас, Саша!” І тут жа прыносіць бутэльку гарэлкі і паўкруга сыру, праз фортаку падае: “На, Саша, трымай”. Адаў і тут жа, нягоднік, фортаку зачыніў і занавеску зашмаргнуў. Стаім мы з Сашам, адзін на аднаго глядзім і плячамі паціскаем. Так ні з чым і вярнуліся. Ды як ні з чым? Гарэлку і сыр яму не пакінулі!..”

Усё гэта дазваляе ўспомніць сучасную культуралагічную тэорыю посткаланіялізму. Адчуванне другога цэнтру, дзе робіцца нешта больш сур’эзнае, — неадступнае.

Хаця, паўтаруся, беларускія рэаліі ў гэтым займаюць найважнейшую частку, але аўтар пастаянна спрабуе змяніць ракурсы ў паказе нейкай “экзотыкі” — Індыі, Польшчы, замежных гасцей.

Стыль тэксту — роўны, без распягнутасцей і шматлікіх апісанняў. Найчасцей гэта ўзнаўленне сітуацыі, радзей — карцін наваколлі і станаў аўтара. Некаторыя сітуацыі выпісаны больш падрабязна, на іх аўтар вырашае затрымацца адмыслова. Тады дзённік пачынае нагадваць ужо мастацкі твор: апазданне ці эсэ. Але падобны збой рытму, як ужо адзначалася, не характэрны. Наадварот, асноўная частка твора вытрымана ў адным ключы.

На мой погляд, аўтар стварыў цікавую версію гісторыі, у нечым, выдавочна, суб’ектыўную, але дзе знойдзеш у жанры ўспамінаў аб’ектыўнасць? Такія кнігі, безумоўна, патрэбныя для сучаснай беларускай мемуарыстыкі. Больш за тое, іх павінна быць многа, каб была магчыма параўноўваць розныя пункты погляду і на аснове гэтага параўнання будаваць сапраўды гістарычнае даследаванне.

Дзяніс МАРЦІНОВІЧ

Здрада мемуарная ці літаратурная?

лая кампазіцыя “Здрыды”: лірычныя маналогі галоўнай гераіні не становяцца перашкодай дзеянню, якое ўжо з першых старонак падхоплівае чытача і імкліва нясе яго да фінала твора.

Напісаная ад першай асобы, аповесць мае выразна спавядальны, асабісты характар. Калі параўнаць твор з аўтабіяграфіяй пісьменніцы, змешчанай у зборніку “З росных сцяжын”, дык супадаюць імя гераіні і аўтара, іх родныя мясціны (нават да назвы вёскі), прафесія бацькоў, інстытуты, дзе абедзве атрымлівалі вышэйшую адукацыю, і г.д. Гэтыя акалічнасці яшчэ можна лічыць тыповымі для аўтабіяграфічных твораў. Але пасля знаёмства з некаторымі фрагментамі (напрыклад, узаемаадносін гераіні з рэальнымі людзьмі, якія фігуруюць пад уласнымі прозвішчамі, або яе занятыя фітадзыйнам з падрабязным пералікам аформленых аб’ектаў) складваецца ўражанне, што часам аўтар пераходзіць

пэўную мяжу шчырасці, пасля чаго “Здрада” можа перайсці з катэгорыі мастацкага твора ў катэгорыю мемуарнай літаратуры. Калі разглядаць “Здраду” як шчырую дакументальную споведзь аўтара, асаблівых прэтэнзій ад крытыка быць не можа. Н. Касцючэнка прымусіла супрацьстаяць сваёй гераіні і шчыра жадаць ёй шчасця. Але калі перад намі аповесць, уражанне ад яе дастаткова неадназначнае.

З аднаго боку, “вясковыя” старонкі пакідаюць надзвычай прыемнае ўражанне. Светапогляд Наталіі, яе шчырае і крыху наіўнае чаканне шчасця, узаемаадносін маладой дзяўчыны з Фёдарам перададзеныя надзвычай глыбока, тактоўна, а ўчынкі герояў — псіхалагічна абгрунтаваны. Не кожны творца зможа прайсці паміж Сцылай і Харыбдай спавядальнага жанру: з аднаго боку, бязмежнай сентыментальнасці, з другога — наўмыснай дэманстрацыі ўсяго патаемнага. Мяркую, у “Здрадзе” Н. Касцючэнка

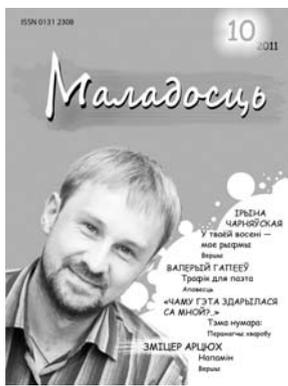
з поспехам пераадолела гэтую цяжкасць.

З другога боку, некаторыя фрагменты аповесці выглядаюць крыху спрошчана або не зусім пераканаўча. Напрыклад, тры мужчынскія персанажы твора ўяўляюць сабой класічныя тыпажы: першы — мужны, рашучы, нешматслоўны “герой”, другі — самаўлюбёны прыстасаванец, трэці — чулы і сціплы хлопец. Згаджуся, логіка дзеяння апраўдвае сітуацыю, калі Наталія выбірае спадарожніка жыцця па кантрасце з папярэднім мужчынам. Але лічу, што Павел выступае занадта адмоўным героем (нават падчас першай шлюбнай ночы ён разважае пра мінскую прапіску). Няўжо ў характары навукоўца, які ў маладым узросце абараніў доктарскую дысертацыю, не знайшлося ніводнай станоўчай рысы?

Не зусім абгрунтаванымі з’яўляюцца некаторыя ідэі твора і паводзіны герояў. Аўтар піша: “Павел, Фёдар, Валодзя... <...> Кож-

наму з іх я здрадзіла”. У адносінах да Фёдара сапраўды можна казаць пра здраду. А ці падыходзіць пад такое азначэнне шлюб з Паўлам, на які гераіня згадзілася фактычна пад прымусам? Хутчэй можна казаць пра здраду з боку бацькоў і жаніха. Што датычыць Валодзі, сітуацыя яшчэ больш складаная. Ва ўзаемаадносін з Фёдарам гераіня з радасцю падпарадкоўвалася любімым мужчыну. У шлюбе з Валодзем, наадварот, схільны быў падпарадкоўвацца менавіта ён. Зразумела, пэўныя рысы характару выяўляюцца толькі з часам. Але ў “Здрадзе” выхад Наталіі на лідарскія пазіцыі застаўся псіхалагічна невытлумачаным. Ён падаецца проста як канстатацыя факта. Тое ж можна сказаць пра расстанне з Валодзем.

Тым не менш, нягледзячы на пэўныя крытычныя закіды, твор атрымаўся. А калі Н. Касцючэнка імкнулася шчыра спавядацца перад “нёманскай” аўдыторыяй, яе задача была з поспехам выканана.

Алесь ЛАПШКА

Трафік для паэта

раз: захацелася засяродзіцца на аповесці Валерыя Гапеева “Трафік для паэта”, хаця ёй папярэднічаюць не менш цікавыя творы. Гэта вершы Ірыны Чарняўскай, Зміцера Арцюха і Ганада Чарказяна, апазданні Алесь Вяроўкіна і Антона Янкоўскага.

Нельга не вылучыць і вельмі важныя, вельмі трапяткія старонкі матэрыялаў, прысвечаных тэме анкалагічных захворванняў, — ад перакладу паэмы Сяргея Шабуцкага да расповеду пра “Гульні Пераможцаў”. Адна з самых значных публікацый нумара — невядомае эсэ Уладзіміра Караткевіча “Браслаў”.

Аповесць Валерыя Гапеева займае амаль палову часопіса, і чытачу, верагодна, будзе цікава даведацца пра змест твора. У “Трафіку для паэта” праявіўся чарговы раз звяртаецца да жыцця моладзі і ўздымае праблему спакусу, якія чакаюць сучасных хлопцаў і дзяўчат. Галоўны герой апове-

сці — адзінаццацікласнік Віктар, які лічыць сябе паэтам і марыць падрыхтаваць да выпускнога балю кнігу эпіграм на аднакласнікаў. Калі меркаваць па адзіным працытаным вершы, узровень паэтычных здольнасцей хлопца не надта высокі — але падлеткі, вядома, больш арганічна ўспрымуць у якасці героя аўтара эпіграм, чым маладога Лермантава. Сябры Віктара з рэдкім аднадушшам і з яшчэ больш рэдкай павагай да паэтычнага слова згаджаюцца, што такая кніга — лепшая памяць пра школьныя гады.

Пры гэтым хлопец бачыць сваё выданне абавязкова прыстойным — надрукаваным у выдавецтве, — і мара паэта робіцца завязкай аповесці, бо грошай на забеспячэнне тыражу ў Віктара, вядома, няма. З падказкі аднакласніка героя вырашае паспрабаваць зарабіць праз Інтэрнэт, і ў галаву яму прыходзіць арыгінальная ідэя — не тое каб зусім

брыдка, але ж такая, пра якую сорамна распавядаць сябрам. Віктар стварае свой сайт, змяшчае там порна-банеры і пачынае атрымліваць грошы дзякуючы “партнёраў”. Справа робіцца рызыкаўнай — але, вядома, гэта не галоўнае ў аповесці.

Галоўнае тое, што такая праца псуе хлопца, праз яе ён фактычна ідзе супраць свайго сумлення, хаця далёка не заўсёды гэта ўсведамляе. Вершы, думкі пра кнігу — усё гэта адыходзіць на другі план. Твор выдатна ілюструе біблейскае выслоўе пра тое, што добрыя намеры могуць стаць шляхам у пекла, — праўда, хлопец свечасова спыняецца і збочвае.

У аповесці-папярэджанні хапае ўдалых момантаў — гэта і зварот пісьменніка да праблемы “легальных” заробкаў для школьніка, і шырокі сацыяльна-культурны кантэкст дзейнасці Віктара — заўвагі хлопца часам вельмі вострыя і нечаканыя. Ра-

зам з тым, шкада, што аповесць надта падлеткавая — не ў тым сэнсе, што надзвычай сучасная (прыкладам, неаднойчы ўжыты выраз “маральныя нормы” выклікае ў моладзі алергію), а ў тым сэнсе, што месцамі вельмі проста для ўжо дарослага чытача.

Выкрасліць бы пустаця “аднакласніцкія” дыялогі, зрабіць галоўнага героя больш складаным, дадаць сур’эзных разваг пра сучасную масавую культуру — і на аснове знойдзенага пісьменніка сюжэта атрымалася б выдатная аповесць, цікавая не толькі для вучняў сярэдняй школы. Бо моладзевыя тусоўкі і сакрэты Інтэрнэту цікавыя толькі для тых, хто да іх яшчэ не дарос. А “дарастаюць” сёння вельмі рана. Таму і падаецца сумнеўнай неабходнасць знарок крыху спрошчаных твораў, напісаных на моладзевым матэрыяле. Тым больш калі патэнцыял аўтара не раскрываецца напоўніцу. Творы “для падлеткаў” даўно ствараліся ў беларускай літаратуры — вось толькі вучні сярэдняй школы вывучаюць-такі Васіля Быкава і Уладзіміра Караткевіча.

Праект — лаўрэат VII Нацыянальнага конкурсу друкаваных СМІ «Залатая Ліцера»

Слова краязнаўцы

Андрэ Бём з Гародні разважае пра вызначэнне нацыянальнай прыналежнасці м і ж н а р о д н ы х т в о р ц а ў:

— Палякі, літоўцы і беларусы здаўна спрачаюцца пра тое, каму “належаць” Адам Міцкевіч. Акрамя гэтага “міжнароднага” паэта і пісьменніка можна было б, напэўна, знайсці шэраг іншых вялікіх асоб гісторыі і культуры, на якіх прэтэндуюць беларусы, літоўцы і палякі.

Ёсць дзесяць культуры з нямецкіх краёў, і незразумела, прадстаўніком якой нацыі ён з’яўляецца. Размова ідзе пра архітэктара, стваральніка і прадстаўніка так званых “Віленскага барока” Іагана Крыстафа Глаўбіца. Быў ён палякам, літоўцам ці немцам? А можа, беларусам?

Нарадзіўся Глаўбіц у маленькім гарадку ў Сілезіі ў 1700 годзе, у перыяд, калі Германія складалася з розных княстваў, каралеўстваў, вольных гарадоў. Пра маладыя гады архітэктара мала вядома. Ва ўзросце 37 гадоў, пасля вялікага пажару ў Вільні, яго запрасілі ўзяць удзел ва ўзнаўленні горада. Шмат архітэктурных помнікаў у гістарычным цэнтры Вільнюса носіць почыр Глаўбіца: акрамя жылых дамоў гэта лютэранская кірха, касцёл св. Іагана і Траецкага царква, рэканструаваны пад яго кіраўніцтвам.

Далейшы жыццёвы шлях архітэктара чытаецца як вандроўка па Беларусі: ён перабываў касцёл Іаана Хрысціцеля ў Сталовічах (Баранавіцкі раён), Сафійскі сабор у Полацку, касцёл кармелітаў у Глыбокім, касцёл кармелітаў у Мсціславе, Спасскі сабор і Архірэіскі палац у Магілёве, палац мітрапаліта Ф. Грабніцкага каля Полацка (1748 — 1749), а таксама Крыжаўзвіжанскі касцёл у Лідзе. Іаган Крыстаф — немец, які паспрыў развіццю культурнага, а найперш духоўнага жыцця не адной краіны.

Немец? У Германіі ён лічыцца нямецкім архітэктарам польскага паходжання, у Польшчы — польскім творцам нямецкага паходжання. Нягледзячы на тое, што нарадзіўся, вырас і атрымаў адукацыю ў краінах, якія амаль на 200 гадоў пазней аб’ядналіся ў адну дзяржаву, што стала вядомай пад назвай Германія. І нягледзячы на тое, што ён нарадзіўся, вырас і атрымаў адукацыю па-за межамі Рэчы Паспалітай. А літоўцы — вельмі разумны народ: яны не называюць Глаўбіца літоўцам, а проста лічаць яго стваральнікам Віленскага барока. Нягледзячы на тое, што ў Літве на сённяшні дзень дамінуе рымска-каталіцкая канфесія, а сам Глаўбіц быў не католікам, а лютэранінам і нават членам савета абшчыны пратэстантаў у Вільні.

Ураджай-2011

Марына ЯЎСЕЙЧЫК

Календарная восень амаль скончылася. Але, думаецца, гэта час збіраць ураджай з літаратурных палеткаў. У Крэве прайшоў камерны літаратурна-музычны фест “Літаратурныя дажынкi-2011”. Сюды з’ехаліся пісьменнікі і музыкі, каб павіншаваць Віктара Раманцова з перамогай у конкурсе. На працягу нескількіх тыдняў на розных сайтах ішло галасаванне за лепшага пісьменніка года. Трыста з тысячы галасоў далася светлагорскаму журналісту, краязнаўцу, літаратару Віктару Раманцову. Гэта паказала, што не так даўно выдадзена кніга “Зведаная зямля. Светлагоршчына ў пытаннях і адказах” выклікае цікавасць не толькі ў светлагорцаў.

Ірына ЛАПЦЁНАК, кандыдат філалагічных навук, начальнік аддзела развіцця музейнай дзейнасці Інстытута культуры Беларусі

У Кіеве прайшла Першая экспертная сустрэча вядучых музейных спецыялістаў краін СНД “Роля музеяў у адукацыі і развіцці культурна-пазнавальнага турызму”. Сустрэча была арганізавана ў межах сумеснага праекта ЮНЕСКА і Міждзяржаўнага фонду гуманітарнага супрацоўніцтва “Кіраванне музеем — XXI стагоддзе” і прымеркавана да правядзення VI Форуму творчай і навуковай інтэлігенцыі дзяржаў-удзельніц СНД. У экспертнай сустрэчы прынялі ўдзел спецыялісты ў галіне музейнага менеджменту Азербайджана, Арменіі, Беларусі, Казахстана, Кыргызстана, Малдовы, Расіі, Таджыкістана, Узбекістана і Украіны.

Унікальныя прадметы мінулых стагоддзяў, сведчанні сучаснага развіцця культуры захоўваюцца ў вядучых кіеўскіх музеях, сярод якіх Нацыянальны мастацкі музей Украіны, Нацыянальны музей імя Тараса Шаўчэнкі, Нацыянальны музей народнай архітэктуры і побыту ў Пірагова, археалагічны, Музей мастацтваў імя Багдана і Варвары Ханенкаў, гісторыка-архітэктурны помнік-музей “Кіеўскага крэпасць”, Музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны і інш. Увагу экспертаў прыцягнулі не толькі буйныя, але і невялікія музеі, створаныя з несумненным густам, адметным мастацкім падыходам, творчым імпульсам аўтараў-распрацоўшчыкаў — Музей адной вуліцы і Дом-музей Міхаіла Булгакава.

Пытанні ўмацавання іміджу музеяў на прасторы СНД, захавання помнікаў сусветнага значэння, пашырэння культурна-пазнаваўчага турызму на аб’ектах агульнай гісторыка-культурнай спадчыны займаюць сёння перадавыя пазіцыі, але не заўсёды як станоўчыя вынікі, а хутчэй, як найбольш актуальныя праблемы. Неабходна

Музейная адукацыя і міжкультурны дыялог

распрацоўка новых турыстычных маршрутаў на прасторы СНД, з актыўным удзелам музеяў, паляпшэнне музейнага сервісу, змяненне форм работы музейных экскурсаводаў з турыстамі-наведвальнікамі.

У межах экспертнай сустрэчы ўзнімаліся пытанні адукацыйнай ролі музеяў у кантэксце сучаснай культуры, эфектыўнага выкарыстання музейнага рэсурсу ў развіцці ўстойлівага і збалансаванага турызму, уключаючы інфармацыйныя і камп’ютарныя тэхналогіі, праблемы актуалізацыі музейных ведаў і калекцый для наведвальнікаў розных узростаў і сацыяльных катэгорый, інавацыйных форм работы з наведвальнікамі, якія прадстаўляюць магчымасці для творчасці, пашырэння ведаў і міжкультурнага дыялогу. Былі выказаны ідэі неабходнасці далейшага паглыблення ролі музеяў у жыцці грамадства, стварэння такіх умоў для развіцця і наведвання музеяў, што дазваляць прэзентаваць іх як візітную картку краіны альбо горада. Абмяркоўваліся і новыя кірункі — што неабходна зрабіць, каб забяспечыць

рэальную пазітыўную дынаміку развіцця музейнай справы. Аб’ектыўна было вызначана, што толькі ахоўнай альбо экспазіцыйнай ролі для выканання місіі музея ўжо недастаткова.

Апошнім часам мы шмат гаворым пра ўвядзенне інтэрактыўнасці ў музейную дзейнасць. Музей павінен быць жывым. Колькасць мерапрыемстваў, як і працягласць работы музея не з’яўляюцца сведчаннем яго запатрабаванасці. Лепшы паказчык — гэта аўдыторыя, якая прыходзіць з задавальненнем. Многае залежыць і ад таго, наколькі музей “малады” па духу — мабільнасць супрацоўнікаў, крэатыўнасць праектаў, удзел моладзі ў арганізацыі і правядзенні мерапрыемстваў. А для гэтага неабходна ствараць належныя ўмовы для маладых спецыялістаў.

Шырокае абмеркаванне выклікала пытанне адкрытага захоўвання фондаў — для даступнасці азнаямлення наведвальніка з музейнымі калекцыямі і прадметамі. Не сакрэт, што музейны фонд багаты, а на экспазіцыях і выставах дэманструецца толькі невялікая яго

частка. Для таго, каб шэдэўры не пыліліся на паліцах ды ў зачыненых шафах, і прыдумалі сістэму адкрытага для наведвальніка захоўвання музейных фондаў. Для Беларусі гэта пакуль навінка. Што прыцягвае наведвальнікаў у такіх экспазіцыях, да якіх нярэдка большая цікавасць, чым да асноўных? Дэманстрацыя прадметаў, якія не выстаўляліся раней, адметнасць калекцыйнага паказу. Не выключана, што першасным з’яўляецца і іншы, псіхалагічны аспект — эфект навізны, жаданне ўбачыць тое, што доўгі час было схавана ад яго, наведвальніка, тое, што, магчыма, ніколі і не з’явіцца ў традыцыйнай музейнай экспазіцыі? У адным з украінскіх музеяў у сцяне фондасховішча былі выняты цагляны, праз адтуліны наведвальнікі атрымалі магчымасць заглядаць у фонды, запаўняючы гэтыя музейныя прадметаў. Гэта была разавая акцыя, якая атрымала вялікі рэзананс.

Па выніках форуму эксперты вызначылі неабходнасць ажыццяўлення інфармацыйнага абмену паміж краінамі СНД праз стварэнне аб’яднаных інтэрнэт-рэсурсаў; умацавання міжнародных партнёрскіх сувязей паміж музеямі краін СНД; развіцця міждзяржаўных кантактаў музеяў са спецыялістамі іншых сфер, уключаючы турызм, адукацыю і ахову гісторыка-культурнай спадчыны; распрацоўкі сістэмы комплекснага ўзаемадзеяння міністэрстваў на ўзроўні сумеснай дзейнасці па ўкараненні музейна-педагагічных праграм; садзейнічання стварэнню сістэмы культурна-пазнавальнага турыстычных маршрутаў па краінах СНД на базе нацыянальных і рэгіянальных музеяў.

На здымку: удзельнікі Першай экспертнай сустрэчы.

Курганы, могілкі, скарбы...

Міжнародная навуковая канферэнцыя “Насельніцтва Беларусі і сумежных рэгіёнаў у сярэдзіне — другой палове I тыс. н.э.” прайшла ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь. Каб абмеркаваць са сваімі беларускімі калегамі найбольш актуальныя пытанні археалогіі ранняга Сярэднявечча, у Мінск з’ехаліся даследчыкі з Расіі, Украіны, Польшчы, Балгарыі.

Марына ВЕСЯЛУХА

Як распавёў адзін з арганізатараў навуковага форуму, кандыдат гістарычных навук, загадчык аддзела археалогіі, нумізматыкі і зброі Нацыянальнага гістарычнага музея краіны Мікалай Плавінскі, на канферэнцыі было шмат палымных дыскусій, цікавых абмеркаванняў, бо яе тэматыка датычыла ў першую чаргу так званай славянскай археалогіі — пытанняў этнагенезу славян. Таму безумоўна, што для навукоўцаў з усіх усходнееўрапейскіх гарадоў аспекты пошуку ўласных каранёў — адны з самых вызначальных. Некаторыя дыскусіі былі прадказальнымі, бо гэтыя спрэчкі цягнуцца ўжо шмат год.

Варта адзначыць, што ў межах канферэнцыі адбылося віншаванне з юбілеем вядомага беларускага археолага Валянціны Вяргей, таму тэматыка многіх дакладаў была звязана з яе палявымі даследаваннямі. Гэта, у прыватнасці, даследаванні археалагічных помнікаў беларускага Палесся, дзе Валянціна Сяргееўна выявіла рэшткі старажытных паселішчаў так званай пражскай культуры, што цяпер абсалютнай большасцю даследчыкаў атаясамліваецца з культурай ранніх славян.

Сёлетняя канферэнцыя — ужо чацвёртая ў ліку падобных навуковых форумаў, што ладзяцца гістарычным музеем. Спачатку яна існавала як асобная археалагічная секцыя на штога-

довай музейнай канферэнцыі, пазней стала самастойнай. Значна і тое, што замежныя госці — а гэта вядучыя спецыялісты ў галіне, многія з якіх неаднаразова былі ў Беларусі і нават праводзілі тут археалагічныя раскопкі, — адзначалі сур’ёзны навуковы ўзровень канферэнцыі.

Думаецца, чытачы — аматары гісторыі — таксама хацелі б пазнаёміцца з напрацоўкамі спецыялістаў. Хутка гэта стане магчыма, бо па выніках канферэнцыі плануецца выданне зборніка матэрыялаў.

На здымку: навукоўцы-археологі падчас канферэнцыі ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь.

Святлана КРАЖАВА

Віват прафесар!

Не так даўно споўнілася 300 гадоў з дня нараджэння першых рускіх акадэмікаў, першаадкрывальнікаў, выпрабавальнікаў і даследчыкаў Міхаіла Ламаносава (19.11.1711) і Сцяпана Крашаніннікава (11.11.1711).

Калі пра першага мы ведаем досыць шмат, то імя другога наўрад ці выкліча колькі згадак у шараговага чытача. А дарэмна.

Сцяпан Крашаніннікаў нарадзіўся ў Маскве, у сям'і ветэрана Праабражэнскага палка. У раннім дзяцінстве ён быў адпраўлены на вучобу ў школу пры Зако́ннаспаскім манастыры, дзе да трынаццацігадовага ўзросту з поспехам прайшоў курс навучання рускай і лацінскай грамаце, тэалогіі і асновам філасофіі. Затым скончыў з залатым медалём філасофска-натуралістычнае аддзяленне Славяна-грэка-лацінскай акадэміі.

У цяжкія для Расіі 1730-я гады, пры імператрыцы Ганне Іааннаўне, на ўсходнія ўскраіны імперыі з мэтай дадаць выразнасці ў геаграфію, этнаграфію і мінералогію краю была накіравана Другая Паўночная экспедыцыя. Паколькі Першая экспедыцыя, ініцыяваная Пятром Вялікім, не выканала пастаўленых задач, на Другую рабілася вялікая стаўка: была надзея на адкрыццё незлічонага багаццяў Сібіры і Камчаткі. Акрамя таго, даволі востра ставілася пытанне пра ўсходнія межы імперыі. Ніхто не быў упэўнены ў тым, што расійскія межы не распасціраюцца да Японскага царства або Амерыкі. Водападзел паміж Еўразіяй і Амерыкай толькі меркаваўся, але дакладных звестак пра яго існаванне не было.

Так, экспедыцыя распачалася ў 1733 г., кіраўніком стаў камандор Вітус Берынг. У яе склад уваходзілі чатыры караблі: флагманскі бот "Архангел Міхаіл", бот з узброенай аховай "Святы Гаўрыіл", карабель з харчовымі запасамі "Святая Надзея" і даследчы карабель — фрэгат "Фартуна". Усе караблі не былі новымі, некаторыя мелі сур'ёзныя пашкоджанні і патрабавалі рамонт.

Даследаваннямі займаліся трое прафесараў, усе замежна паходжання, — астраном

француз Ліль дэ ля Кроер, немцы Г. Гмелін і Г. Ф. Мілер. Да іх у дапамогу прыкамандзіравалі пяцёрых выпускнікоў Славяна-грэка-лацінскай акадэміі, адказным сярод іх прызначаўся Сцяпан Крашаніннікаў. Ужо ў 1736 г. Ліль дэ ля Кроер быў адхілены ад пасады і вярнуўся ў сталіцу. Гмелін і Мілер згодна з планам засталіся ў Заходняй і Усходняй Сібіры для правядзення навуковых даследаванняў. І толькі Крашаніннікаў павінен быў дасягнуць Камчаткі, вызначыць канчатковыя межы дзяржавы — водападзел паміж Еўразіяй і Амерыкай — і выявіць мяркуемыя незлічоныя багацці ў легендарнай, як Атлантыда, "Зямлі Езо", "размешчанай у месцы ўсходу сонца". Паводле ўказа Урадавага Сената ён павінен быў замяніць акадэмікаў, даследаваць Камчатку, склаціць карту мясцовасці, апісаць насельніцтва, жывёльны і раслінны свет, а таксама мінералы. 21-гадоваму выпускніку дазвалялася прыцягваць да гэтай службы ўсіх, хто падасца карысным, уключаючы дзяржаўных злачынцаў у астрагах. Дазвалялася таксама наведваць астрогі і мець пры сабе талмачоў, стралкоў, мясцовых праваднікоў.

Да кастрычніка 1737 г. усе трое даследчыкаў у цесным кантакце паміж сабой складалі карту Сі-

біры, асабіста Крашаніннікавым былі складзеныя карты Якуцкіх алмазных радовішчаў, а таксама слоўнікі моў мясцовых народаў. Пасля трох з паловай гадоў цеснага супрацоўніцтва шляхі навукоўцаў разышліся.

Свае даследаванні Крашаніннікаў апісвае ў падарожных нататках. Распавядае, да прыкладу, як даследчы карабель "Фартуна" ледзь не пацярапеў крушэнне з-за раптоўнага падземнага штуршка. Як высветлілася, гэты землятрэс быў прыкметай вывяржэння Авачынскай сопкі і прадвеснікам актыўнасці Таўбачынскай. Наступныя гады навуковец пражыў у Таўбачынскім астражце, з'яўляючыся сведкам вывяржэння. Натуральна, усе думкі і назіранні былі занатаваны.

Каля трох гадоў пражыў малады даследчык разам з камчадаламі, пазнаёміўся з іх побытам, культурай і вераваннямі. У 1740 годзе да берага Камчаткі разам з капітанам Чырыкавым быў дастаўлены на замену Крашаніннікава ад'юнкт Георг Стэлер. Аднак ён не пагадзіўся са шматлікімі перакананнямі навукоўца: не прызнаў таго, што камчадалы адносяцца да чалавечага роду, а меркаваў, як і ўсе нямецкія вучоныя таго часу, што іх варта аднесці да чалавечкападобных істот. Тэорыя Георга Стэлера

наконт адсутнасці ў камчадалаў чалавечага інтэлекту і культуры абурала навукоўца. Глыбока гуманістычныя ідэі Крашаніннікава пра таленавітасць камчацкіх народаў, іх мужнасць адлюстраваныя пасля ў "Апісанні зямлі Камчаткі". Пазней Крашаніннікаў даследаваў Курыльскія і Алеуцкія астравы, у прыватнасці, вызначыў водападзел паміж Еўразіяй і Амерыкай.

У 1743 г. навуковец вярнуўся ў Санкт-Пецярбург, дзе не атрымаў ні ўзнагарод, ні нават належнага заробку. Акадэмія ўсё ж запісала гераічнага даследчыка ў лік службоўцаў Батанічнага саду пры гэтай установе, дзе праз некаторы час ён стаў дырэктарам, а абараніўшы дысертацыю па іхтэялогіі ў 1745 г. — ад'юнктам. У 1750 г. С. Крашаніннікаў абіраецца прафесарам кафедры натуральнай гісторыі і батанікі і становіцца першым рускім навукоўцам гэтага кірунку. У чэрвені таго ж года ён прызначаецца рэктарам Акадэмічнага ўніверсітэта і інспектарам гім-

назіі пры Акадэміі. Даследчык паступова збліжаецца ў поглядах з Міхаілам Ламаносавым і становіцца прыхільнікам ідэі адкрыцця Маскоўскага ўніверсітэта.

Дзесяць гадоў Крашаніннікаў працаваў над глабальнай манаграфіяй "Апісанне зямлі Камчаткі", даводзячы нямецкім акадэмікам слушнасць сваіх ідэй адносна прыроды і чалавека. Аднак складаныя ўмовы жыцця сапсавалі здароўе, і 25 лютага 1755 г. даследчык, атрымаўшы першую кнігу манаграфіі, раптоўна памёр. Пасля яго смерці пабачыла свет і другая кніга.

Акрамя згаданай манаграфіі Крашаніннікавым быў зроблены мастацкі пераклад твора Квінта Курцыя "Гісторыя пра Аляксандра Вялікага, цара Македонскага", а таксама многіх гістарычных артыкулаў з лацінскай. Работы Сцяпана Крашаніннікава вылучаюцца выдатнай літаратурнай мовай, яскравасцю і мастацкай падачай, яны перакладзены на многія еўрапейскія мовы і неаднаразова перавыдаваліся ў Расіі.

Значэнне навуковай дзейнасці даследчыка складана пераацаніць: ён заклаў асновы вывучэння народаў усходніх ускраін Расійскай імперыі, зрабіў апісанне "зямлі Езо", дзе пачынаецца ўсход, прадставіў ураду падрабязныя карты размяшчэння карысных выкапняў. Заслугай акадэміка Крашаніннікава можна лічыць і гуманістычны падыход ва ўспрыманні малых народаў, што спрыяла распаўсюджванню сярод былых паганскіх плямёнаў прынцыпаў хрысціянскай маралі.

Барыс ЯРОМЧЫК

Купальская кветка для народа

Дзедч беларускага дзяржаўнага адраджэння, вучоны ў галіне эканомікі, сельскай гаспадаркі, картаграфіі, геаграфіі — так можна сказаць пра Аркадзя Смоліча, калі паспрабаваць каратка вызначыць асноўныя кірункі ягонай дзейнасці. Аднак да ўсяго ён пісаў і вершы. У адным з іх ёсць такія радкі:

*Дай мне купальскую кветку ў рукі,
Рукі скаваныя мне развяжы,
Дай ты мне зеля на гора і мукі,
Кічасіцо гасцінец мне дай, пакажы.*

Аркадзь Смоліч усё жыццё і шукаў купальскую кветку для свайго народа, "каб Беларусь перастала быць краем, неведомым для саміх беларусаў". Дзеля гэтага пісаў і сваю асноўную працу "Геаграфія Беларусі", якая, пабачыўшы свет у Вільні ў 1919 годзе, потым тройчы перавыдавалася: у 1922, 1923 і 1925 гадах. Дарэчы, А. Смоліч стаў першым беларускім прафесарам геаграфіі. Аднак яго заслугі перад Бацькаўшчынай не толькі ў гэтым. Спрычыніўся А. Смоліч і да культурнай дзейнасці. Маючы цудоўны голас, разам з Усеваладам Фальскім некалькі месяцаў нават кіраваў хорам. З'яўляўся актыўным удзельнікам "Беларускай хаткі" — клуба беларускай мастацкай інтэлігенцыі, які працаваў у Мінску ў 1916 — 1920 гадах. Менавіта ў "Беларускай хатцы" вельмі актыўна праводзіў культурна-асветную работу, хоць асноўную працу меў далёка не "культурную": быў статystам, а потым намеснікам кіраўніка статыстычнага аддзела губернскай земскай управы ў Мінску.

Хутка зблізіўся, пасябраваў з Максімам Багдановічам. Сяброўскія стасункі з'явіліся ў яго і з Зоськай Верас. Падахвоціліся разам пісаць падручнік пра беларускі край. М. Багдановіч браўся за гісторыю літаратуры. Зоська Верас збіралася падрыхтаваць раздзелы, прысвечаныя мастацтву, а А. Смолічу выпала працаваць над геаграфічнымі нарысамі. Несумненна, напісалі б гэту кнігу, калі б не пайшоў з жыцця М. Багдановіч, а далейшыя падзеі кінулі ў свае віры і А. Смоліча.

Пасля лютаўскай рэвалюцыі ён рэдагаваў газету "Грамада", прапагандаваў у Мінску ідэі Беларускай Сацыялістычнай Грамады, у склад якой увайшоў яшчэ ў 1919 годзе, быў намеснікам кіраўніка рады БНР. Але гэта не перашкодзіла яго працы над "Геаграфіяй Беларусі". У прадмове да першага выдання так вызначыў задачу, якую ставіў перад сабой: "...каб тыя беларусы, што працггаюць гэтую кнігу, зацікавіліся сваёй Бацькаўшчынай, каб узяліся самі за глыбейшае навуковае пазнанне яе ці асобных праяў яе жыцця, каб заахвоціліся шукаць і бачыць яе арыгінальнае характава, дык бы аўтар лічыў сваю працу дайшоўшай мэтай".

Калі ў 1920 годзе горад Гродна вызвалілі часці Чырвонай Арміі, А. Смоліч працаваў у аграрнамічным падраздзяленні зямельнага аддзела Ваенна-Рэвалюцыйнага камітэта. Па-ранейшаму займаўся і культурна-асветнай работай: чытаў лекцыі на курсах падрыхтоўкі настаўнікаў для беларускіх школ. Для бібліятэкі склаў спісы рэкамендацыйнай літаратуры. Калі ж белапалыкі паўторна занялі Беларусь, пераехаў у Вільню, дзе заснаваў Таварыства беларускай школы і стаў яго першым старшынёй. З радасцю сустрэў у 1922 годзе дазвол Урада Савецкай Беларусі вярнуцца ў Мінск.

Аркадзя Смоліча прызначылі кіраўніком планова-эканамічнага аддзела Наркамата земляробства, а ў 1924 годзе — адначасова і сакратаром камісіі па адміністрацыйна-тэрытарыяльным падзеле рэспублікі. Дарэчы, цяперашнія межы многіх раёнаў і нават сельсаветаў распрацаваны А. Смолічам і Язэпам Дылам, які некаторы час замяшчаў яго на апошняй пасады.

Аднак куды большае задавальненне А. Смоліч атрымаў, калі прызначылі намеснікам старшыні Інстытута беларускай культуры. Сам старшыня яго Усевалад Ігнатюскі

адначасова з'яўляўся народным камісарам асветы, таму асноўная работа лягла на плечы А. Смоліча. Арганізоўваючы ў інстытуце розныя секцыі і камісіі, ён стварыў таксама секцыі прыроды і гаспадаркі, сельскагаспадарчую. Чыталіся па-беларуску лекцыі і даклады. Выдавалася навукова-папулярная літаратура, падбіраліся нацыянальна свядомыя кадры, у тым ліку і з выпускнікоў навучальных устаноў за межамі Беларусі. Па прапанове А. Смоліча пачаў выходзіць часопіс "Плуг", што "павінен быў замяніць на месцах агранома і прытым агранома, які веў бы прапаганду на беларускай мове". Першы нумар гэтага выдання пабачыў свет у 1925 годзе, а ўжо праз год дзякуючы намаганням А. Смоліча Інбелкульт займеў уласную друкарню.

Ажыццявіў А. Смоліч і сваю даўнюю мару пра развіццё краязнаўства. У 1924 годзе ўвайшоў у Цэнтральнае бюро краязнаўства Беларусі, быў выбраны яго старшынёй, а праз год выйшаў першы нумар часопіса "Наш край". Аркадзь Антонавіч шмат рупіўся пра вывучэнне прыроды Беларусі. І сам працаваў у гэтым кірунку, і іншых падахвочваў, таму і дамогся стварэння пры Дзяржплане БССР камісіі па вывучэнні прыродных вытворчых сіл. Хутка знаходзіў агульную мову з самымі рознымі людзьмі. Таварыскасць, шчырасць, абаяльнасць прыцягвалі да яго і навукоўцаў, і пісьменнікаў, і дзяржаўных дзеячаў. Самыя прыязныя адносіны ў яго склаліся з народным песняром Беларусі Якубам Коласам. Захаваўся шматок паперы з запрашэннем: "Дарагая цётка Алесь і дзядзька Аркадзь! Будзьце ласкавы, зайдзіце да мяне на вечарок. Сабралася невялікая кампанія. Я. Колас".

Гэта запрашэнне знайшлі ў асабістай справе А. Смоліча пасля таго, як былі раса-

крэчаны некаторыя архівы КДБ. А. Смоліч, як і яшчэ 104 чалавекі, праходзіў па справе так званана Саюза вызвалення Беларусі. Яго не зламалі ні фізічныя катаванні, ні запалоўванні. Нікога не абгаварыў, не аблыгаў. Не прызнаў сябе вінаватым і на судзе. Атрымаў пяць гадоў адміністрацыйнай высылкі. Адбываў пакаранне ў Пермскай, а потым у Омскай абласцях. На месцы апошняга знаходжання ў горадзе Іштыме і застаўся. Выехаць не мог, таму што забаранілі жыць і ў пагранічнай зоне, і ў буйных населеных пунктах.

Хоць яго і выпусцілі, але не забыліся. Чарговы раз арыштавалі 17 чэрвеня 1937 года, а роўна праз год расстралялі ў Омскай турме. Было А. Смолічу на той час усяго сорак сем гадоў. 29 кастрычніка гэтага года з дня яго нараджэння споўнілася 120 гадоў.

Патрапіць вам у рукі яго "Геаграфія Беларусі" (у 1995 годзе пабачыла свет яе чацвёртае, факсімільнае выданне) — учытайцеся ва "Уступ", што сёння ўспрымаецца і свайго роду запаветам А. Смоліча: "...гатуючыся да практычнага жыцця, мы, у большасці, збіраемся правесці яго ў родным краі, ахвяруючы Бацькаўшчыне свае сілы. Адны з нас будуць працаваць на зямлі, другія — на фабрыцы, трэція ў школах дый у навуцы; але кожны будзе грамадзянінам свайго краю і сынам свайго народу. Знаць прыроду краю ды іншыя яго асаблівасці кожнаму абавязкова патрэбна хача б дзеля чыста практычных меркаванняў.

З гэтага мы бачым, як чалавеку патрэбна ведаць геаграфію Бацькаўшчыны. Кожны разумее, што для нас, беларусаў, Бацькаўшчына ёсць Беларусь, край, дзе мы самі жывём, дзе жыве народ беларускі, да якога мы належым. Геаграфія Бацькаўшчыны для нас — геаграфія Беларусі".

Мікола
Малюка

Прыезджайце ў Мікалаўшчыну

Прыезджайце ў маю Мікалаўшчыну,
Прыезджайце, добрыя госці,
Падзвіжца з Нёмана слаўнага,
Наталіцца зямной прыгажосцю.

Прыезджайце на цвет калінавы
І калі закрусе верас —
Акрыяць, падзяліцца ўспамінамі,
Парадніцца духоўна яшчэ раз.

Я не ведаю, дзе вы аселі.
Прыезджайце з маёй маладосці,
Пастарэлыя, пасівелья,
Ды заўсёды жаданыя госці.

Будзем рады мы кожнаму голасу,
Пачастуем, чым вёска багата.
Не мінайце на вуліцы Коласа
І мае, Міколавай, хаты.

Прыезджайце, сябры, не спазняйцеся,
Пакуль сонца над намі ўзыходзіць.
А сядзібу маю пазнаеце
Па сланечніках на агародзе.

Ззяе поўня

Якая ноч!
Ніхто здалёк
Не патрывожыць тут, пры хаце.
І ні адзін яшчэ лісток
Не зварухнецца ў сонным садзе.

Спакойна ў свеце родным спяць
Буслы ў гняздзе, у вуллях пчолы.
Заплюшчышы вочы — і чуваць,
Як блізка лётаюць анёлы.

Блакітнаватаю смугой
Трыміць святло, як быццам — ранне.
З дыханнем вечнасці самой
Зліваецца тваё дыханне.

Ніжэй касмічная мяжа,
Нібыта неба сам разведаў,
І падымаецца душа
Вышэй усё, да іншых светаў.

Над срэбным купалам царквы
Іконай Божай ззяе поўня.
Ці гэта нейкі сон жывы?
Ці гэта ява ў сне чароўным?

Здаецца, вечны мір сышоў
На ўсю зямлю ў вясновым цвеце:
Няма ў жыцці магіл, крыжоў,
І ты — бясмёртны
Ў гэтым свеце.

Просіць ніва залатая...

Просіць ніва залатая,
Каб хутчэй прыбралі дбайна,
І за вёскай не змаўкае
Рэактыўны гул камбайнаў.

Хлопцы ад прысадаў родных
Выйшлі ў свет касмічны быццам:
Круг за кругам звыкла робяць
Там, на палявой арбіце.

Не адпачывае ў спіёку
І камбайнер — мой знаёмы.
Праз яго я і здалёку
Адчуваю сілу стомы.

Асушылася біклажка,
Пэўна, з хуткасію касмічнай,
У кабіне дыхаць цяжка
Без глытка вады крынічнай.

Ён далонню твар астудзіць
І, зрабіўшы круг апошні,
Прызямліцца каля студні
На краёчку ціхай пошні.

Рана-позна задажджыцца,
Снегам свет пазамятае,
Ды не раз яшчэ прысніцца
Космас — ніва залатая.

Позні неруш

Пра людзей любімых, дарагіх,
Колькі часу ні міне,
Думаем наяве,
Бачым іх —
У сне.

Фота Кастуся Дробова

Што жыву нездарма
І душою не кволы...
Сонца сёння няма,
А навокал — вясёла.

Успамін

Дзень за лесам упаў,
Задымліся плёсы.
І акрайчык сярпа
Заблукаў у нябёсах.

Там, здаецца, усе
І грахі, і трывогі
Абтачылі мой серп,
Мае сцежкі-дарогі.

І нясуцца туды
Праз палеткі і гоні
Завірухай гады —
Сівагрывыя коні.

Не стрымаць іх рукой
І вярхом не праехаць.
Чую, як ад падкоў
Адбіваецца рэха...

Вечар снегам прапах
На задымленых плёсах,
І акрайчык сярпа
Дагарае ў нябёсах.

Я грыбы збіраў ад ранку
І натрапіў на чарнічную палянку —
Позні неруш ягад:
Скрозь, дзе ні зірну,
Цешаць вока ўсе,
Адна ў адну.
Не мужчынскі рупесак, відаць,
Ягады, укленчыўшы, збіраць,
Ды падумаў нека падсвядома:
“Маму пачастую дома”.
А камар звініць, назола,
Завінуўся,
Я махнуў рукою —
І прагнуўся
Не ў чарнічнай засені зялёнай,
А ў бацькоўскай хаце,
Пад іконай.

На стале будзільнік аж трасецца,
Разбудзіў бы мёртвага, здаецца.
За чарніцы, што сабраў у сне,
Мама дзякуе вачамі мне,
Усміхаецца —
З партрэта на сцяне.

Свеціцца акно

Да неба замятае снег
Дарогу ў полі і начлег.

У снезе свеціцца акно —
На цэлы свет яно адно.

Куды і хто вядзе мяне
Па гэтай белай цаліне?

Акно цяпер, у позні час,
Як Божы знак — святы абраз.

Ні снег, ні вецер не змаглі
Яго замесці на зямлі.

І сапраўды, напэўна, Бог
Вядзе мяне на дня парог.

Дэбют

Ганна
Новік

У верхках 20-гадовай Ганны
Новік, студэнткі філфака Го-
мельскага дзяржаўнага ўні-
версітэта імя Ф. Скарыны
— не па гадах аўтара сур’э-
на-дарослыя развагі пра
жыццё, пра тое, што радуе і
засмучае, што спальвае сэрца
і няспершна баліць.

Анатоль ЗЭКАЎ

* * *

Дзе ты, зняможаны славай парожняю,
Хто табе кляўся кахаць да апошняга,
Колькі разоў дагаралі на вознішчы,
Тоячы здраду і вечнае тоячы?
Сытала зоркамі ў сэрцы дзіравыя.
Хворым пачуццям не зліцца з выявамі.
Выраем не ўратаваўся ад поўначы.
Пах цынамону набрыньвае роспачу.
Падала, падала з неба імглістага
Вера апошня дзеля няіснага,
Дзеля забытага і нетрывалага,
Недасканалата, недасяганага...
Секла залевамі, сытала квеценню.
Горад не раз быў лістотай замецыны.
Вочы ахрыплі, крычалі аб літасці.
Раны зацягвала шэрай стабільнасцю...
І паасобку ў імгле акварэлевой
Таялі цені, на дождж захварэлыя.

Імжа і праклёны

...Як жадаеш. А мне і адвечна
Нырцаваць у імжу і праклёны.
Як жа далей... Маркоціцца свечка
На мяжы пустаслоўя і плёну.

Ліставей не чытае на памяць,
На драгах крумкачы — нібы ноты.
Не шалей: хто народжаны падаць,
Той не зведае марнасць палёту.

Кожнадзённым — Садом і Гамора.
Вокамгненным — віно і верлібры.
Абыякавым — верыць крамоле
І запарваць на досвітку імбрык.

Памаўчым пра спакой, і не болей.
Будзь са мною адным, і не меней,
Хоць душу раскрывае надвое
Барацьба сотні год і імгненняў.

І калісьці праз сто ліхалеццяў,
Сто гадоў адзіноты, сто мрояў
На гасцінцы два цені прыкмеціць
У імжу закаханы вандроўнік.

* * *

Ішоў чалавек праспектам
прастуджаным,
Думкі сляпяны вачамі намацаваў.
Лісце, як мары, згасала у лужынах,
Апошні клін птушак
нагадваў юнацтва.

І плеер, як дождж,
танцаваў у такт музыцы,
І крылы ў заплечніку мяліся марна,
І здань на прытынку
на міг стала Музаю,
І вырай утульнай здаваўся кавярняй.

Вадохрышча

Завітвай да мяне паваражыць,
Гады ў гады паверыць забабонам.
Я не скажу, што праўда пахне сконам,
Завітвай да мяне паваражыць.
За крыўдай праўда, гоман за гамонам...
І схлусяць карты, і прымусяць жыць.
Завітвай да мяне паваражыць,
Гады ў гады паверыць забабонам.

Алес
Шпыркоў

* * *

Адаю пакрысе
Свае скарбы дазвання —
Хай іх вецер нясе
Па маіх скрыжаваннях

Светлых дзён і гадоў,
І начэй пакручастых,
Салаўіных садоў,
І самоты, і шчасця.

І тых сцежак малых,
Што ад самай калыскі
Мяне ў свет павялі
Неспакойны і хісткі.

Па гадах маладых
Не збіраюся вохкаць,
Адпускаю я іх
З нейкай горкай палёгкай,

Адрадзіць школу перакладу

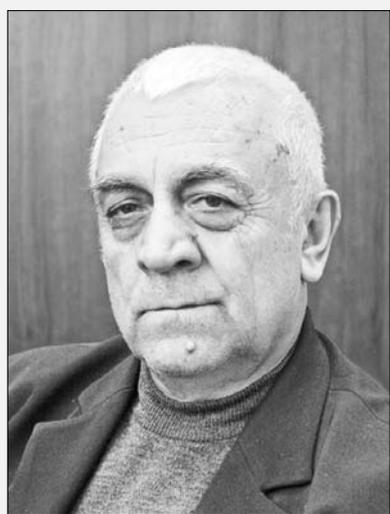
Марына ВЕСЯЛУХА,
фота Кастуся Дробава

— Ато Хамдавіч, многія прадстаўнікі літаратурнай кагорты былога Савецкага Саюза выказваюць заклапочанасць тым, што інстытут узаемаперакладу распаўся, а праз гэта стала немагчымым хуткае знаёмства з творчымі набыткамі літаратараў іншых рэспублік.

— Так, сапраўды. Гэты аспект выклікае заклапочанасць і ў Таджыкістане. І калі чатыры гады таму я прыехаў у Ерван на першы Форум перакладчыкаў і кнігавыдаўцоў, то ведаў мэту свайго падарожжа — адрадзіць, хоць у нейкай ступені, школу перакладу, наладзіць новыя сувязі. Мы не ведалі, чым жыве сёння літаратура Беларусі, Арменіі, іншых краін. Я быў гатовы да гэтай сустрэчы, бо захапіў з сабой дыск — анталогію твораў паэтаў і пісьменнікаў Таджыкістана. Гэта была кніга, ужо зацверджаная ў нашым Саюзе пісьменнікаў. Выступіў з прапановай да перакладчыкаў папрацаваць з гэтай кнігай, а таксама складзі падобныя анталогіі для сумеснай працы.

— **Наколькі паспяхова апынулася прапанова?**

— Першымі адгукнуліся нашы армянскія сябры, за што мы ім вельмі ўдзячныя. Яны хутка ўзяліся за справу і да чарговага форуму пераклалі і выдалі, а на сустрэчы прэзентавалі Анталогію твораў таджыкскіх паэтаў і пісьменнікаў на армянскай мове. Крыху пазней яны прапанавалі свае творы, і да наступнага форуму мы падрыхтавалі зборнік сучасных

армянскіх апавяданняў у перакладзе на таджыкскую мову.

— **А як жа беларуская літаратура? Працу ў гэтым кірунку таксама можна лічыць такой жа актыўнай?**

— Так, за тры гады пры падтрымцы Саюза пісьменнікаў Беларусі мы выдалі ў перакладзе сем кніг беларускіх аўтараў, а ў мінулым годзе прадставілі выданне “Вячэрні касцёр” — анталогію твораў беларускіх аўтараў у перакладзе на таджыкскую мову. Асобнымі выданнямі выйшлі творы Георгія Марчука, Алеся Карлюкевіча, Юрыя Сапажкова. Як пісьменнік я шчыра ўдзячны беларускім калегам, яны зрабілі шмат для прапаганды таджыкскай літаратуры. Таму ў Беларусь, на выстаўкі, форуму, я еду ў першую чаргу папрацаваць. З аднаго боку, Душанбэ не так блізка, але з іншага — гэта цудоўная магчымасць атрымаць новыя творы беларускіх пісьменнікаў для іх перакладу і выдання ў Таджыкістане.

Ато Хамдам, пісьменнік, заслужаны работнік Рэспублікі Таджыкістан, старшыня Форуму перакладчыкаў і кнігавыдаўцоў краін СНД і Балты, галоўны рэдактар выдавецтва “ЭР-граф”, — госць, якому заўсёды рады ў Беларусі. Кожны прыезд Ато Хамдавіча ў нашу сталіцу дае імпульс новым міжнародным праектам у галіне кнігавыдання і перакладу. Пра адметнасці яго працы і асаблівасці ўспрымання беларускай літаратуры ў Таджыкістане — наша гутарка са спадаром Ато.

— **Над перакладам якой кнігі працуеце цяпер?**

— Гэта раманы Мікалая Чаргінца і Георгія Марчука. Складаныя кнігі, але цікавыя і значныя. Магчыма, у наступным годзе я прывязу іх у падарунак сваім беларускім калегам — ужо выдадзеныя па-таджыкску.

— **Наколькі творы, перакладзеныя з беларускай мовы, запатрабаваныя ў чытача?**

— Натуральна, тыражы цяпер не надта вялікія, у сярэднім 500 — 1000 асобнікаў. Але той факт, што нашы перакладныя кнігі сёння складаны знайсці ў вольным продажы, служыць лепшым пацвярджэннем іх запатрабаванасці. Я ўпэўнены ў тым, што ўсе выданні падобнага кшталту знойдуць свайго чытача. Таму мы і далей будзем працаваць у гэтым кірунку.

— **Ці можна сцвярджаць, што беларуская і таджыкская літаратуры блізкія?**

— Так, у нас шмат агульнага. Бо мы — рэспублікі былога Савецкага Саюза. Тое, што мы паспелі зрабіць, пера-

класці, нашы чытачы ўспрымаюць з цікавасцю. Значыць, тэма блізкая, хоць мы і размешчаны далёка з пункту гледжання географіі. З іншага боку, пераклалі яшчэ мала, нас чакае шмат цікавых твораў, і з дапамогай Саюза пісьменнікаў Беларусі мы знойдзем новыя, блізкія нам раманы і апавесці. Гэта толькі пачатак сумеснай працы. Я аптыміст і бачу, што ў нас многа таленавітых пісьменнікаў і перакладчыкаў. І галоўная задача сёння — пазнаёміць нашага чытача з тым, што адбываецца ў беларускай літаратуры, паказаць беларускаму чытачу сучасныя таджыкскія творы.

— **Сёння вы як выдавец і пісьменнік звяртаеце ўвагу толькі на сучасную літаратуру ці таксама і на класіку?**

— У дадзены перыяд — на сучасную. Гістарычныя працы ў літаратуры, станавленне нацыянальнай творчасці — таксама цікавая з’ява, але нам важна паказаць сённяшні дзень. Думаю, праз некаторы час мы звернемся і да класікі.

У падтрымку чытання

Уладзімір
Гілеп,
старшыня
Беларускага
фонду
культуры:

Ад самага Кітая

Вольга ПАЎЛЮЧЭНКА,
фота Кастуся Дробава

— Мой бацька быў ваенны. Так сталася, што чацвёрты, пяты, шосты клас, калі прыкіпаеш да чытання, мы жылі ў маленечкай украінскай вёсцы з незвычайнаю назваю Кітай. Тады я прывык да кніжкі так, што і дагэтуль адвыкнуць ад яе не магу. Бацька быў намеснікам камандзіра, а камандзір, Іван Дарафееў, жыў побач. Іван Ільіч і яго жонка Алена Васільеўна былі заўзятыя кнігалюбы. Уся яго зарплата трацілася на кнігі. Мае бацькі, канечне, таксама куплялі кнігі, але куды меней. І я быў дапушчаны да гэтай агромністай бібліятэкі, якую можна параўнаць з біблія тэкай сучаснага навуковага інстытута. З іх дачкой Кацярынай перачыталі абсалютна ўсё, што можна было зразумець. Дайшоў у сёмым класе да “Ціхага Дона” Міхаіла Шалахава, які стаў тым пераломным момантам у жыцці, калі я зразумеў, што без кніжкі не змагу далей жыць. Так і пачалася мая любоў да кніг.

Не ўмею чытаць па маніторы камп’ютара, на тэлефоне, мне трэба гартаць і нюхаць кніжку. Хаця сучасная кніжка ўжо не пахне, як раней, паліграфічнай фарбай, пах якой (мне здавалася) даваў магчымасць пераадолець мяжу рэальнасці і самаму стаць героем кнігі. Цяпер маё чытанне — пераважна спецыяльная літаратура па краязнаўстве, гісторыі. Усе краязнаўчы дасылаюць мне па экзэмпляры сваіх кніг, якія нават у Нацыянальную бібліятэку не трапляюць. Аўтары апісваюць гісторыю сваёй вёскі, мястэчка, пакідаючы свае ўспаміны пра тыя месцы, дзе чалавек нарадзіўся, вучыўся, стаў адукаваным, вынес сваё асабістае ўражанне і ўспрымання Радзімы. І там такія звесткі, такія ўнікальныя інфармацыя, якую ні ў воднай энцыклапедыі не знойдзеш.

Прэзентацыі

Дзяніс МАРЦІНОВІЧ

Узгадвае экс-дэкан гістфака...

90-годдзе Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, якое ўрачыста адзначалася сёлета, успрымаецца не толькі як пэўная прамежкавая дата, але і як магчымасць зазірнуць у мінулае старэйшага ўніверсітэта краіны. Адным са сведчанняў яго гісторыі стала кніга ўспамінаў Іраіды Царук “Ад роднага парога”, што сёлета ўбачыла свет у выдавецтве БДУ.

Яе аўтара без перабольшвання можна назваць легендарнай асобай. Сястра Сяргея Прытыцкага, доктар гістарычных навук, прафесар, заслужаны работнік вышэйшай школы БССР. Больш як 60 гадоў жыцця Іраіды Восіпаўны было звязана з БДУ, дзе яна выкладала, загадвала кафедрай гісторыі БССР, на працягу 13 гадоў, з 1973-га па 1986-ы,

з’яўлялася дэканам гістарычнага факультэта. Пад яе кіраўніцтвам 30 аспірантаў абаранілі кандыдацкія дысертацыі.

З чым пазнаёміць чытачоў кніга “Ад роднага парога”? Галоўнымі ў ёй з’яўляюцца дзве лініі: асабістая (сямейная) і грамадская, якія, аднак, цесна пераплецены. Аўтар падрабязна расказвае пра гісторыю сваёй

сям’і, іх бежанства, выкліканая Першай сусветнай вайной, вяртанне ў Заходнюю Беларусь, акалічнасці, якія прывялі Сяргея і яго брата Аляксандра ў рэвалюцыйны рух, абставіны знакамітага стрэлу С. Прытыцкага ў правакатара і змаганне за яго вызваленне. Належнае месца, зразумела, адведзена і лёсу самога аўтара. Дзяцінства, вайна, дзіцячы дом у эвакуацыі, а пасля — вучоба ў рамесным і педагагічным вучылішчах. А потым лёс звёў Іраіду Восіпаўну з БДУ.

Мяркую, кожны чытач знойдзе ў кнізе нешта сваё. Напрыклад, выпускнікам гістфака і

сённяшнім студэнтам будзе надзвычай цікава перанесціся ў пасляваенны Мінск, даведзіцца, як жылі і вучыліся іх папярэднікі. Хтосьці зацікавіцца ўмовамі паўсядзённага жыцця ў Заходняй Беларусі. Іншыя — падрабязнасцямі пасляваеннай палітычнай біяграфіі Сяргея Прытыцкага.

«Ад роднага парога» — унікальная кніга, — піша ва ўступе рэдактар выдання, сённяшні дэкан гістарычнага факультэта БДУ Сяргей Ходзін. — Гэта пранікнёныя апавед пра лёсы людзей, гатовых да самаахвяравання, яркая панарама іх жыцця».

Teenbook

Белым по чёрному

Мы с Андреем Жвалевским регулярно отправляем свои книги на литературные конкурсы среди детских и подростковых книг. По итогам этих конкурсов жюри часто жалуется на засилье “чернухи” среди присланных произведений. Итак, вопрос: что делать с суровой правдой жизни в детской литературе?

Евгения ПАСТЕРНАК

Есть две полярные точки зрения. Первый полюс — детская литература должна воспитывать доброе и вечное, учить только хорошему. В таких произведениях хорошее борется с лучшим, и если жанр произведения не сказка, то книга оставляет ощущение полной не реальности происходящего. В конце — все раскаялись, помирились и поклялись друг другу в вечной любви. Считается, что если ребёнка ограждать от жизни и окружать добротой, то, как следствие, он вырастет добрым и хорошим.

Второй полюс — “чернуха”. Это произведения, например, про больных раком несовершеннолетних проституток. Все люди — сволочи. Родители продают детей, все друг друга предадут, в конце книги, естественно, все надежды разбиваются, а более-менее человеческие герои умирают. Считается, что нечего кормить детей сказками, пусть с самого начала знают, почём фунт лиха и что жизнь — не пряник с изюмом.

Лично я не люблю оба эти полюса. Жизнь не пряник, но и не ушат с помоями. А потому ценю книги, которые дают оптимизм и надежду, даже если написаны на болезненную тему.

Мари-Од Мюрай. “Oh, boy!” — Москва: Самокат, 2006

Эта книга — полный разрыв шаблонов.

Одно из произведений, которое я с удовольствием подсуну своему ребёнку, но поостерегусь рекомендовать чужим без ряда предупреждений. И вовсе не потому, что я считаю, что в книге что-то не так, или боюсь, что подростки поймут её неправильно. Боюсь, что её неправильно поймут взрослые, выросшие в стране, где секса не было.

Итак, эта книга о трёх детях, оставшихся сиротами, причём один из них болен лейкемией. Но это не трагедия. Смешного в книге больше. Не знаю, как автору это удалось. Но удалось.

В этой книге два потенциально возможных опекуна

детей. Одна — успешный врач, второй — безработный гомосексуалист.

Дорогие читатели! Если вас корбит слово “гей”, если мутит от того, что шестилетний ангелочек раскладывает своих барби по парам, потому что они “занимаются любовью”, даже и не думайте читать эту книжку. Вообще, если бы меня ещё вчера спросили, можно ли подросткам читать о том, что э-э-э... гомосексуалист с достаточно беспорядочной жизнью может стать опекуном детей-сирот, я бы сказала, что это перебор и спекуляция. Но “Oh, boy!” я проглотила за вечер, и книга оставила у меня удивительно светлые чувства.

Герои не плохие и не хорошие, они настоящие. И к ним относишься как к живым людям, тут же принимая их со всеми достоинствами и недостатками.

Старший брат Симеон — вундеркинд, в 14 лет он получает степень бакалавра с отличием. Чего ему это стоит, даже страшно говорить, но он боец! Средняя сестра Моргана — умница, отличница. Но серая мышка. За суперуспехами брата её успехи не замечают. Младшая — Венеция. Девочка-ангел. От её красоты все млеют и теряют голову. И она этим пользуется с совершенно потрясающей детской непосредственностью. Госпожа Лоранс Дешан, судья, блестяще справляется со своей задачей найти детям достойных опекунов. У неё есть только одна тайная страсть — она безумно любит шоколад. Жозиана — сводная сестра сирот. Офтальмолог, живущая в престижном районе. Сначала она категорически отказывается даже от мысли об опекунстве, а потом встречает Венецию, и сердце её тает, как шоколад госпожи судьи.

Ну, а основной взрыв шаблона — это финал. Безусловный хэппи энд. Но количество тапков, которые полетят в голову автору, я даже представить себе не могу.

Юля Кузнецова. Выдуманный Жучок. — Москва: Центр Нарния, 2011

Жизнь — штука сложная. К сожалению, практически каждый ребёнок хоть раз в жизни попадает в больницу. Кто-то отделяется лёгким испугом, кто-то застревает на неделю, а кому-то приходится провести там месяц. Но в какую бы больницу вы ни попали, наверняка встретите там “местных”, тех, кто запанибрата со всеми медсёстрами, кто знает, какой врач хороший, а какой — злой. Это дети, которые живут в больнице. Юля Кузнецова написала книжку о них. И во многом для них.

Отделение нейрохирургии. Больные дети. Вы бы поверили, что они могут связать хирурга и запереть его в шкафу, сделать куклу “вуду” для медсестры, чтобы вырастить бесстрашного тайного агента, перевоспитать Снегурочку и рассуждать о первых поцелуях? Я теперь во всё поверю. А ещё я верю в то, что какие бы испытания ни выпали, в жизни всегда есть место улыбке. Потому что, как го-

И, наконец, главный герой книги, Бартельми Морлеван, тот, чья прическа “Oh, boy” стала её названием. Все зовут его Барт. Он красив. Он обаятелен. Он эгоист. Он не собирается ни о ком заботиться, у него своих проблем

по горло. И да... он “гей”. Он никак не может стать опекуном. Соглашаясь забрать детей всего на один день, он наворачивает вокруг этого такую гору лжи, что через десять минут уже никто не в состоянии разобраться, что происходит. И так захватывающе читать про то, как постепенно и совершенно правдоподобно Барт преобразуется. Он не меняет ориентацию, он не меняет стиль жизни, но своим присутствием на страницах книги освещает всё повествование. Сделать из такого заведомо отрицательного героя Человека — это безусловный писательский талант.

В книге вообще нет проходных героев. Прекрасен врач онкоцентра, который выхаживает Симеона, отличный персонаж психолог, который тестирует Венецию.

Несчастна ли она? Нет. Ходит в школу (ранец и платье ей купила соседка), старается, репетирует песню, выступает на районном конкурсе. И когда ей вручают грамоту, с гордостью несет её домой — похвастаться перед родителями. У неё самые красивые прописи в классе, но она не ленится переписать всю страницу ещё раз, даже из-за самой мелкой ошибки.

В книге проиграны три варианта судьбы Маргариты. Все три — непростые. Но при любом раскладе она остаётся сама собой, и это ей очень помогает.

Жизнь в детдоме не подарок, но и не вечная трагедия. А с предательством и непорядочностью можно столкнуться и живя в семье. Главное в том, что эта книга дарит надежду. Всё в этой жизни зависит от тебя! Хороший, честный и добрый человек будет счастлив. Пусть пройди через испытания, пусть не сразу. Но счастье тебя обязательно найдёт!

Юлинка книга учит, как себя вести, если с ребёнком случилась беда, помогает посмотреть на себя его глазами. Книжка учит радоваться жизни. Тем многим-многим мелочам, которые начинаешь замечать после того как её прочтёшь. Как сказала Ольга Колпакова, куратор и организатор премии имени Крапивина, если ребёнок заболел, то в больницу ему нужно нести сначала “Выдуманного жучка”, а потом уже таблетки.

ворит главная героиня книги, после операции главное первым делом улыбнуться. Если улыбнулся, значит, всё прошло хорошо.

Таша и Аня познакомились в больнице. Познакомились и подружились. У них есть маленькие друзья — выдуманные жучки. (Хотя к концу книги уже очень сомневаешься в том, что они выдуманные). Жучки дружат так же, как и девочки, они умеют подбодрить, знают когда нужно промолчать, а когда — поддержать.

А ещё книга восхитительно оптимистичная! Она прямо-таки магически светлая. Она из тех книг, которые хочется продолжать читать после того, как они закончились, и не хочется выпускать из рук.

Дина Сабитова. Три твоих имени. — Москва: Розовый жираф, 2011

Это история девочки Маргариты, живущей в деревне, в сильно пьющей семье. Папка пастух, мамка не пойми кто — или спит, или “болеет” после вчерашнего. В доме нет ничего ценного, Марго с сестричкой часто голодают.

Какая она, эта девочка? Она смелая, очень аккуратная и старательная, не завистливая. Она воспринимает жизнь такой, какая она есть.

Несчастна ли она? Нет.

Ходит в школу (ранец и платье ей купила соседка), старается, репетирует песню, выступает на районном конкурсе. И когда ей вручают грамоту, с гордостью несет её домой — похвастаться перед родителями. У неё самые красивые прописи в классе, но она не ленится переписать всю страницу ещё раз, даже из-за самой мелкой ошибки.

В книге проиграны три варианта судьбы Маргариты. Все три — непростые. Но при любом раскладе она остаётся сама собой, и это ей очень помогает.

Жизнь в детдоме не подарок, но и не вечная трагедия. А с предательством и непорядочностью можно столкнуться и живя в семье. Главное в том, что эта книга дарит надежду. Всё в этой жизни зависит от тебя! Хороший, честный и добрый человек будет счастлив. Пусть пройди через испытания, пусть не сразу. Но счастье тебя обязательно найдёт!

Азбука Морзе

Чэслава ПАЛУЯН,
Таццяна ІВАНІС

• Книга паэзіі, прозы і перакладаў Галіны Кірпы “Месяц у калысцы” пабачыла свет ва ўкраінскім Цярнопалі. Што адметна, па-за ўвагай перакладчыкаў не засталіся беларускія вершы. Гэта творы Уладзіміра Караткевіча, Сяргея Грахоўскага, Алега Лойкі, Ніны Мацяш, Міколы Маляўкі, Казіміра Камейшы, Ніны Галіноўскай, Сяргея Панізьніка і Сяргея Тарасава.

— У крамах кнігагандлёвай сеткі ААТ “Белкніга” да 31 снежня арганізаваны пашыранныя выстаўкі-продажы кніг беларускіх дзяржаўных выдавецтваў. У асартыменце — літаратурна-мастацкія, вучэбна-метадычныя, прадстаўнічыя і іншыя выданні.

• У сталічнай кнігарні “Кнігі & кніжачкі” прайшоў “Тыдзень беларускай кнігі”, зладжаны сумесна з выдавецтвам “Мастацкая літаратура”. Так, цягам гэтага тыдня штодзень адбываліся сустрэчы з папулярнымі аўтарамі: Аленай Масла, Аксанай Спрынчан, Людмілай Рублеўскай, Віктарам Шніпам, Навумам Гальпяровічам, Алесем Марціновічам, Пятром Васючэнкам і іншымі творцамі. Падчас тыдня беларускай кнігі пакупнікі мелі магчымасць набыць выданні з аўтаграфамі, а таксама задаць пытанне любімаму пісьменніку.

— Да 10 снежня ў зале беларускай літаратуры Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі праходзіць выстаўка “Дарогай пошукаў і адкрыццяў”, прысвечаная 60-годдзю філолага і фалькларыста, дацэнта кафедры беларускай літаратуры і культуры БДПУ імя Максіма Танка Анатоля Літвіновіча. У межах экспазіцыі, у якой прадстаўлены навуковыя работы аўтара, а таксама публікацыі пра яго жыццё і творчасць, размешчаны каля 70 дакументаў. Выстаўка ілюстравана і фотаздымкамі.

• У выдавецтве “Беларусь” убачыла свет трэцяе выданне кнігі Мітрафана Доўнар-Запольскага “Гісторыя Беларусі”. Яе рукапіс быў падрыхтаваны аўтарам яшчэ ў пачатку 1920-х гадоў, але ў той час так і не быў надрукаваны. Гэта выданне адной з галоўных прац вучонага стала магчымым дзякуючы намаганням як беларускіх, так і расійскіх гісторыкаў, этнографікаў, філосафаў.

— Вядомы гродзенскі краязнаўца Віктар Саялін прэзентаваў у Гродне сваю работу “Гісторыя Гродзенскіх плошчаў”. Гэта другая кніга з серыі “ГродноГродно” выдавецтва “ЮрСаЛПрынт”. У выданні Віктар Саялін знаёміць чытача з гісторыяй чатырох гарадзенскіх плошчаў: Савецкай, Тызенгаўза, Прывакзальнай і плошчай Савецкіх памежнікаў (Калгаснай). Асноўную ўвагу аўтар надае не толькі гістарычным апісанням кожнай плошчы, але і падзеям, якія незапам’яльна змянялі іх абліччы.

• Кірмаш інтэлектуальнай літаратуры *non/fictio №13* — адно з найбольш рэйтынгавых інтэлектуальных мерапрыемстваў — пройдзе ў Маскве з 30 лістапада да 4 снежня. У форуме *non/fictio* сёлета возьмуць удзел больш як 250 універсальных і спецыялізаваных выдавецтваў, літаратурных аб’яднанняў з 20 краін свету — Іспанія (у гэтым годзе атрымала статус ганаровага гасця форуму), Вялікабрытанія, Германія, Данія, Ізраіль, Нарвегія, Фінляндыя, Францыя, Чэхія, Швецыя, Японія. У межах агульнай праграмы на сямі пляцоўках будзе арганізавана каля 150 мерапрыемстваў: прэзентацыі, дыскусійныя сустрэчы, “круглыя сталы”, прысвечаныя сучаснаму літаратурнаму працэсу. У іх прымуць удзел прадстаўнікі лепшых выдавецтваў, пісьменнікі, філолагі, крытыкі і публіцысты, якія абмяркуюць пытанні сучаснасці і будучыні кнігі, яе месца ў сённяшняй медыйнай рэчаіснасці. Таксама запланавана спецыяльная дзіцячая праграма, якая ўключае больш як 100 мерапрыемстваў.

Юзефа ВОЛК

Толкование снов

Будущий Нобелевский лауреат, колумбийский писатель Габриэль Гарсиа Маркес в детстве воспитывался у бабушки и деда по материнской линии. Именно они познакомили мальчика с народными преданиями и языковыми особенностями, которые позже стали важным элементом его творчества. Поэтому не удивительно, что в романах и повестях Маркеса можно заметить образы-странники, которые кочуют не по национальным литературам, а по произведениям одного автора. Вот, например, образ женщины, умеющей натошак, ещё до завтрака, толковать рассказанные ей сны.

Маркес никогда не перечитывал своих книг. Как он сам это объясняет в предисловии к книге **“Двенадцать рассказов-странников”** — чтобы потом не казнить. Он всегда считал, что окончательный вариант произведения лучше, чем предыдущий. Но как узнать, какой должен стать последним? Наверное, есть какое-то чутьё, позволяющее автору остановиться в совершенствовании. Ведь переписанная одиннадцать раз повесть “Полковнику никто не пишет” всё же удовлетворила требования автора.

Сегодня роман **“Сто лет одиночества”** считается одним из самых известных произведений мастера. Он начал работу над ним в 1965 году и на время написания — а процесс занял 18 месяцев — ушёл в добровольное заточение. Роман увидел свет в 1967 г. в Буэнос-Айресе. Успех

был ошеломляющим, тираж книги за три с половиной года составил более полумиллиона экземпляров, что само по себе сенсация для Латинской Америки. А в мире заговорили о новой эпохе в истории романа и реализма. На страницах многочисленных литературоведческих работ начал появляться термин “магический реализм”. Именно так определяли повествовательную манеру, присущую роману Маркеса и произведениям многих латиноамериканских писателей. “Магический реализм” — неограниченная свобода, с которой писатели Латинской Америки сращивают сферу землённости быта и сферу сокровенных глубин сознания. Роман “Сто лет одиночества” — это не только отправной пункт для магического реализма, но и книга, в которой на примере шести поколений

рода Буэндия прослеживается история Латинской Америки и буржуазной цивилизации. В то же время это и история мировой литературы от античного эпоса до семейного романа.

“Я не перечитывал эту историю целых пятнадцать лет, её вполне можно публиковать, хотя я и не вижу в этом особого смысла. Она выходит теперь отдельной книгой, потому что когда-то я, не подумав, дал согласие на её издание и не привык брать свои слова назад. Меня угнетает мысль, что издателей интересуют не столько достоинства самого произведения, сколько имя его автора, который, к моему прискорбию, нынче в моде”. Так писал Габриэль Гарсиа Маркес в 1970 году о книге **“Рассказ человека, оказавшегося за бортом корабля”**. Но мне кажется, что здесь автор немного лукавил. Ну и что, что это ранняя книга? Ну и что, что по сути она документальная? Повесть как раз таки достойная. Она посвящена истории восьми моряков военного корабля, смытых за борт во время шторма и найденных только через десять дней. Обычный писатель превратил бы сюжет в публицистическое произведение, но под пером Маркеса реальные события стали основой для притчи о мужестве и судьбе, нависшей дамокловым мечом над каждым человеком. О судьбе, которую можно и нужно преодолеть. И это по силам человеку.

Журналистику можно считать одним из любимых занятий Маркеса. Не зря же ради неё он оставил юридическую школу. Написанная в псевдо-журналистском стиле книга **“Хроника объявленной смерти”** — тоже по сути новаторская. В ней автор повествует об убийстве 21-летнего Сантьяго Назара. Рассказчиком здесь выступает лучший друг Сантьяго, который вернулся в маленький городок через несколько лет после происшествия. Он старается разузнать, почему никто не предупредил молодого человека о его спланированной смерти.

Я не люблю читать рассказы. Но книга Маркеса **“Двенадцать рассказов-странников”** — совершенно чудесна. По задумке, образам, подтексту. Почему рассказы-странники? Действия

этих коротких произведений происходят в разных городах — Барселоне, Женеве, Риме, Париже. Когда-то Маркес там бывал, в рассказах запечатлел города такими, какими помнил. Позже решил вернуться в эти же места и сверить ощущения. Оказалось, что города, в которых происходит действие рассказов, за такое долгое время стали полностью нереальными и фантастичными. Их больше не существовало в прежнем виде. Но это и придало особый шарм и особое настроение, сделало картинку выпуклой — с новым временным измерением. Замечательны и герои рассказов, их сюжеты. Молодая, очень красивая женщина, которая умирает от потери крови, уколовшись шипом розы. Дети, плавающие в квартире на лодке, — в потоках света. Загадочная женщина, которая “нанималась видеть сны”.

Почти все рассказы, хоть и писались очень долго, много раз переделывались, оказывались якобы потерянными, были завершены Маркесом фактически одновременно. По задумке, они должны смотреться не как сборник, а как цельная книга, постепенно перетекая друг в друга и оставляя одно впечатление. По сути, так и получилось. Это же Маркес, скажете вы. Да, он мастер, соглашусь я.

Как спасти человечество?

Данила АРТИМОВИЧ

Одним из популярных жанров научной фантастики является постапокалиптика. Действие в таких произведениях происходит в мире, пережившем глобальную катастрофу. Причинами последней могут стать Третья мировая война, ядерный, биологический или химический взрыв, климатическая катастрофа, восстание машин, вторжение инопланетян и др. Обычно сама катастрофа и первоначальный период дикости остаются за кадром. Для читателей действие начинается после того, как выжившие люди создают определённые структуры вокруг сохранившихся источников жизнеобеспечения. Одним из примеров произведения в таком жанре является известный роман Дмитрия Глуховского **“Метро 2033”**, рассказывающий о жизни людей в московском метро после ядерной войны.

Однако в последнее время на книжном рынке появился новый автор, который претендует на лидерство в русской постапокалиптике. Речь идёт о **Сергее Тармашеве**. Офицер в седьмом поколении, он окончил суворовское училище и служил в спецназе Главного разведывательного управления. Сейчас Тармашев живёт в Москве, работает инструктором по рукопашному бою. А также с успехом пишет книги.

В творчестве Тармашева выделяются три цикла. Первый из них, **“Древний”**, включа-

ет произведения **“Катастрофа”**, **“Корпорация”**, **“Война”** и **“Вторжение”**. В них рассказывается о том, что произошло с миром и человечеством после ядерной войны, за несколько часов уничтожившей цивилизацию. Второй цикл **“Тьма”** (книги **“Рассвет Тьмы”** и **“Сияние Тьмы”**) переносит читателя в волшебный мир, появившийся на обломках старого, погибшего в результате ядерной войны.

Третий цикл называется **“Ареал”**. Именно на него мы обратим внимание читателей. Во-первых, это новинка книгоиздания. Во-вторых, действие в нём начинается не в будущем, а в наши дни, поэтому мы являемся современниками происходящих событий. Действие первого романа цикла **“Заражение”** начинается 27 марта 1991 года, когда неизвестное космическое тело, движущееся с фантастической скоростью, разрушилось при входе в атмосферу Земли. Его обломки, рухнувшие

в глухой тайге автономной республики Коми, породили колоссальный выброс энергии по всей площади падения метеоритного потока. В результате возникла зона поражения, увеличивающаяся со скоростью один метр за сутки. Выжить там практически невозможно. Но именно в зону заражения попадает главный герой романа, капитан Иван Берёзов, входящий в состав Отряда Специальных Операций РАО “Ареал”.

Вторая книга из цикла, **“Цена алчности”**, рассказывает о продолжении приключений Ивана Берёзова и его товарищей. Выбросы следуют один за другим, и всё большие площади тайги в районе Ухты трансформируются в загадочную и смертельно опасную Зону. Но людей, сделавших своим ремеслом добычу порождённых Ареалом метаморфитов и торговлю государственными тайнами России, не страшат ни аномалии, ни ужасные мутанты, ни живые мертвецы. Пожалуй, лишь отряд “Ареал” способен спасти страну. Как вы думаете, получится?

Несколько в стороне от трёх циклов С. Тармашева стоит **“Наследие”**. Оно продолжает постапокалиптическую тематику предыдущих книг и описывает мир после глобальной катастрофы, вызванной распространением генетически модифицированных организмов. Любопытно, что при написании книги автор консультировался у российских биологов, географов, экономистов. По сюжету произведения, Земля быстро превращается в ядовитую бесплодную пустыню. Последние клочки почвы заняты токсичными сорняками, а воздух наполнен смертельно опасной пылью и канцерогенами. Однако русский

ученый Николай Синицын делает гениальное открытие: монастырское надгробие в Москве и таинственная могила в окрестностях Лос-Анджелеса скрывают артефакты, которые помогут найти драгоценное **“Наследие”**, необходимое для спасения. Собрав остатки техники, топлива и оружия, люди снаряжают экспедицию. Их миссия невыполнима: окружающая среда заражена, опасные земные твари всегда голодны, а мутанты яростно мстят тем, кто еще сохранил свой генотип “чистым”. Кому достанутся драгоценные артефакты? Сумеет ли человечество использовать свой последний шанс?

Издательство «Харвест» — динамично развивающаяся компания, основана в 1991 году и открыта для сотрудничества со всеми желающими.

Издательство «Харвест» выпускает **КНИГИ** всех жанров и направлений, которые распространяются как на территории Республики Беларусь, так и далеко за ее пределами. Это — книги **для детей, художественная литература, деловая литература**, издания **для досуга**, научно-популярные издания, **энциклопедии**, словари и многое другое. Кроме того, ООО «Харвест» **осуществляет оптовую торговлю книгами.**

220013, Республика Беларусь, г. Минск, ул. Кульман 1/3, ком. 42.
Тел./факс: (017) 331-35-49, тел. 209-80-53
E-mail: harvest_torg@tut.by, harvest08@mail.ru, natalipoljko@rambler.ru

3 марай пра даведнік «Максім Гарэцкі»

Дзяніс МАРЦІНОВІЧ

— Генадзь Вячаслававіч, колькі фактаў з вашай біяграфіі для знаёмства з чытачамі.

— Я нарадзіўся ў Мінску ў 1965 годзе ў сям’і інжынераў. Жыў тут заўсёды, таму лічу сябе карэнным мінчуком. Ужо ў 5 гадоў бабуля навучыла мяне чытаць і пісаць. У школе больш схіляўся да гуманітарных дысцыплін. Перад паступленнем у ВНУ вагаўся: філфак ці гістфак. Але цікавасць да роднай мовы і літаратуры пераважылі. У 1994-м закончыў філалагічны факультэт БДУ. Працаваў у газеце, у педагагічнай сферы... Цяпер — у бібліятэцы Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка, і ўжо больш як тры гады — у аддзеле рэдкай кнігі.

— У маім разуменні, магчыма, крыху ідэалізаваным, ледзь не ўсе бібліятэкары з’яўляюцца аматарамі прыгожага пісьменства...

— У маім выпадку гэта так, бо я заўсёды чытаў шмат. Прычым самую разнастайную літаратуру: мастацкую, навуковую — філалагічную, філасофскую, псіхалагічную, мастацтвазнаўчую... З твораў сусветнай літаратуры, якія найбольш паўплывалі на фарміраванне маёй асобы, назаву, напрыклад, раманы “Адрынуць” В. Юго, “Доктар Жывага” Б. Пастернака; з паэзіі — творы Ё. В. Гётэ, Дж. Г. Байрана, Т. Шаўчэнкі, А. Міцкевіча (а гэта таксама і наша польскамоўная літаратура), Г. Гейнэ, Я. Райніса, С. Ясеніна, Б. Акуджавы, У.Высоцкага (апошніх ужо трэба не проста чытаць, а слухаць у запісах). З драматургіі — творчасць У. Шэкспіра, Ё. В. Гё-

Якому беларускаму пісьменніку пасля Максіма Багдановіча будзе прысвечаны асобны энцыклапедычны даведнік? Якія багаці захоўваюцца ў фондах аддзела рэдкай кнігі БДПУ? Пра гэта наша размова з супрацоўнікам аддзела, літаратуразнаўцам і бібліяфілам Генадзем Кажамякіным.

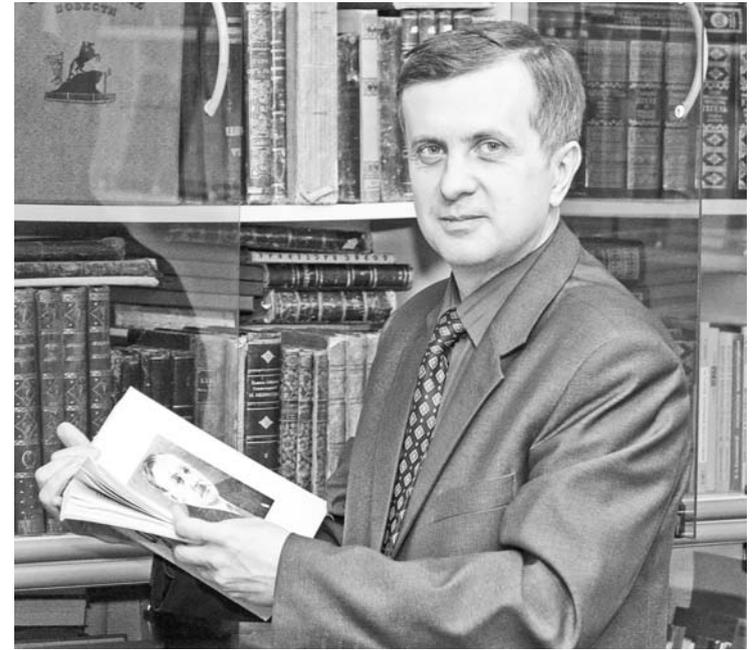
тэ. З беларускай літаратуры пад такую катэгорыю падыходзяць, пракладам, лацінамоўныя паэмы Я. Вісліцкага (“Пруская вайна”) і М. Гусоўскага (“Песня пра зубра”), творчасць Янкі Купалы, Якуба Коласа, Ф. Аляхновіча, А. Гаруна, М. Багдановіча, М. Гарэцкага, К. Чорнага, В. Быкава... Люблю сучасную літаратуру. Наогул, лічу, што ў беларускай паэзіі ёсць значныя перспектывы.

— Як вядома, ваша захапленне адным з твораў, Максімам Гарэцкім, перарасло ў прафесійнае вывучэнне яго асобы.

— Так, бо для мяне М. Гарэцкі — не проста пісьменнік, а яшчэ і філосаф. Філасофія знаходзіцца ў цэнтры ўсіх дысцыплін, імкнецца знайсці адказ на гуманітарныя і прыродазнаўчыя пытанні. З 1996 года ўдзельнічаю ў “Гарэцкіх чытаннях”. Пазней у якасці саіскальніка на атрыманне навуковай ступені пачаў даследаваць творчасць М. Гарэцкага і ў 2007-м абараніў у БДУ кандыдацкую дысертацыю па тэме “Ідэяна-мастацкая эвалюцыя творчасці Максіма Гарэцкага”. Цяпер жа хачу апрацаваць яе матэрыялы і выдаць на іх аснове кнігу. На апошніх канферэнцыях я выказаў прапанову з часам ажыццявіць выданне Поўнага збору твораў М. Гарэцкага, а таксама падрыхтаваць энцыклапедычны даведнік “Максім Гарэцкі”. Калі гэтыя праекты будуць рэалізаваны, вазьму ў іх актыўны ўдзел.

— Сённяшняя ваша праца звязана з аддзелам рэдкай кнігі БДПУ. Прадстаўце яго, калі ласка, чытачу.

— Даволі часта праводжу экскурсіі па аддзеле, бо гэта частка маёй працы. Дарэчы, за апошні час аддзел наведалі шановныя госці і дэлегацыі з Азербайджана, Расіі, Кітая, Ізраіля, студэнты з Расіі, Украіны. Знаёмяцца з рэдкімі выданнямі і студэнты нашай ВНУ. Фонды аддзела рэдкай кнігі складаюць больш як 5 тысяч адзінак захоўвання. Гэта выданні да 1946 года ўключна, творы з аўтографамі пісьменнікаў, факсімільныя выданні, кнігі, каштоўныя паводле аздаблення, а таксама — дысертацыі (доктарскія, кандыдацкія і магістарскія). Маюцца выданні на англійскай, французскай, нямецкай, сербскай, польскай, украінскай, лугувскай мовах ды на іўрыце... Захоўваюцца беларускамоўныя рарытэты (“Вязанка” Янкі Лучыны, “Жалейка” Янкі Купалы і інш.). Ёсць тэксты ў кнігах на старажытнагрэчаскай, лацінскай, стараславянскай. У аддзеле захоўваюцца слоўнікі з тлумачэннем яшчэ колькіх моў. Маю 5 кніг XVIII стагоддзя. Найстарэйшая — “Древняя история о египтянах, карфагенянах...” (том трэці), што выйшла ў Санкт-Пецярбургу ў 1752 годзе. Ёсць таксама “Академіческие известия” за люты 1781 года, што выходзілі пры Санкт-Пецярбургскай акадэміі навук, “Русская летопись по Никонову

Фота Кастуся Дробава

спіску” (частка сёмая — Масква, 1791 і частка восьмая — Масква, 1792 — захоўваецца як канвалют, пад агульнай вокладкай), “Переписка двух адских вельмож Алгабека і Алгамека” (Масква, 1792), а таксама кніга Фенелона “Похождение Телемакова, сына Улисса” (СПб., 1782). Ёсць і ўнікальныя для Беларусі асобнікі.

Багата выданняў XIX і пачатку XX стагоддзяў. У аддзеле таксама маюцца кнігі, якія пабачылі свет у СССР у 1941 — 1944 гадах. Гэта рэдкасць. Напрыклад, да іх ліку адносіцца “Правда о религии в России”, што ўбачыла свет у 1942 годзе ў выдавецтве Маскоўскага патрыярхата ў час пэўнага паляпшэння ў стасунках паміж савецкай уладай і праваслаўнай царквой.

— Кнігазнаўчыя пытанні таксама знаходзяцца ў сферы вашых навуковых інтарэсаў?

— Так. З аднаго боку, яны звязаны са штодзённай працай. З іншага — гэта сфера дзейнасці надзвычай блізка мяжуе з філалогіяй. Напрыклад, скарыназнаўства знаходзіцца на сумежжы філалогіі і кнігазнаўства (калі не гаварыць пра філасофскі бок). Актыўна ўзаемадзей-

нічаю з аддзеламі рэдкіх кніг іншых бібліятэк, з бібліяграфамі. Бяру ўдзел у пасяджэннях клуба бібліяфілаў, што праходзяць у кнігарні “Кніжны салон”. Выступаю на канферэнцыях, у тым ліку і кнігазнаўчых.

— Тым не менш пасля любой працы кнігазнаўца вяртаецца дадому, дзе яго чакаюць... кнігі. Якая літаратура прадстаўлена ў вашай хатняй бібліятэцы?

— Калісь купляў шмат кніг. У маёй хатняй бібліятэцы ёсць літаратура, набытая ў ранейшыя гады мной і бацькамі. Напрыклад, колькі выданняў Бібліі, Поўны збор твораў Ф. Дастаеўскага, шэраг паэтычных зборнікаў, кнігі з дарчымі надпісамі... Нешта мне аддалі, штосьці я аддаў. У кватэры ўсё захоўваецца немагчыма, для гэтага існуюць прафесійныя кніжніцы. Дома — перш за ўсё патрэбная літаратура: слоўнікі, энцыклапедыі, тое, да чаго яшчэ вернешся: Святое Пісанне, паэзія... Вядома, у кожнага ёсць кнігі, якія становяцца яму непатрэбнымі. У пэўнай ступені праблема вырашаецца дзякуючы руху букросінгу, да якога далучылася і наша бібліятэка.

Марына ВЕСЯЛУХА,
фота аўтара,
Мінск — Масква — Мінск

Вяртанне ў скрыпторый

Здавалася б, з вынаходніцтвам Іаганам Гутэнбергам друкарскага станка эпоха рукапісных кніг скончылася. Навошта перапісваць кнігі, трацячы намаганні на кожны надрукаваць наклад выдання ў некалькі тысяч. Але, пазнаёміўшыся з доктарам філалагічных навук Святланай Нікольскай і яе дачкой, мастаком Ірынай Дзмітрыенкай, я пераканалася, што і ў XXI стагоддзі рукапісная кніга існуе. І яна не проста існуе, а квітнее! У першую чаргу — як элітарнае мастацтва і занятак для сапраўдных бібліяфілаў і заўзятых калекцыянераў.

Святлана Мікалаеўна вось ужо два гады ўзначальвае творчае аб’яднанне “Аўтарская рукапісная кніга”, але вырабам такіх кніг разам з дачкой займаецца каля дзесяці год.

— Раней мы былі сябрамі Маскоўскага клуба аматараў мініяцюрных кніг, і на працягу пяці год я яго ўзначальвала, — распавядае Святлана Нікольская. — Тады рабілі толькі мініяцюрныя кнігі, крыху пазней звярнулі ўвагу і на большы фармат. У 2009

годзе я вырашыла арганізаваць сваё аб’яднанне. Спачатку ў яго ўваходзілі толькі восем мастакоў, але з цягам часу нас становілася ўсё больш і больш. Сябры нашага аб’яднання зацікаўлены ў рукапіснай кнізе, яны самі малюць ілюстрацыі, пішуць тэкст, робяць пераплёт. Раз на месяц мы сустракаемся, і кожны з сяброў атрымлівае заданне — звычайна гэта падрыхтоўка выдання да юбілею знакамітага пісьменніка.

Калі разглядаеш рукапісныя кнігі творчага аб’яднання, дзіву даешся: гэта ж якім цяжкім, акуратным і ў добрым сэнсе педантычным павінен быць чалавек, каб настолькі дасканалы выканаць работу. Чорна-белыя, каляровыя, у пераплёце з тканіны ці папяровыя, выкананыя ў адзіным ці некалькіх экзэмплярах, такія кнігі — сапраўдныя творы мастацтва. І нездарма на іх заўсёды ёсць попыт — з боку калекцыянераў, арганізатараў выставак ды і простых чытачоў.

Колькі часу траціцца на іх выраб? — З кожнай кнігай усё індывідуальна, — адказвае Ірына Дзмітрыенка. — Бо спачатку трэба пазнаёміцца са спадчынай пэўнага аўтара, знайсці творы, да якіх можна зрабіць малюнкi (ілюстрацыі ў рад — абавязковая ўмова для рукапіснай кнігі). Потым распрацаваць арыгінал-макет, размеркаваць творы раўнамерна па старонках. Тады можна пачаць працу непасрэдна над кніжачкай.

Хтосьці ў такіх кнігах тэкст піша сваім почыркам, нехта — друкаванымі літарамі і пры гэтым выкарыстоўвае шарыкавую ручку ці пяро і туш (у гэтым выпадку атрымліваецца больш акуратна і прыгожа). Але галоўнае — каб у кнізе не было плям і падціраак. Таму калі вы працуеце над рукапісным выданнем, будзьце гатовыя некалькі разоў пачынаць працу з са-

мага пачатку. У той жа час мастак не звязаны з друкарскімі магчымасцямі. Уласная фантазія і ўмелья рукі дазваляюць распрацаваць кнігу любога фармату, зместу і нават матэрыялу, пры гэтым кожны майстар мае свой уласны стыль і почырк (у прамым і пераносным сэнсе).

Сябры творчага аб’яднання “Рукапісная аўтарская кніга” актыўна ўдзельнічаюць у разнастайных кніжных выстаўках і кірмашах. За два гады існавання суполкі такіх форумаў было каля чатырох дзясяткаў. “Друкаваныя кнігі можна набыць паўсюль, — разважае Святлана Мікалаеўна, — а рукапісныя — эксклюзіў, асабліва калі аўтар задумаў выпусціць яе ў адзіным экзэмпляры. Некаторыя пакупнікі нават не вераць, што кнігі зроблены ўручную — такая высокая якасць іх выканання. Для нас стварэнне такіх кніг ужо нават не хобі, гэта амаль жыццё. Мы “ў справе” ўжо дзесяць год і аддаём сваім кніжачкам амаль увесь вольны час. Можна прыйсці з працы і не проста глядзець тэлевізар, але і выконваць цікавую і карысную работу”.

На здымку: мастачка Ірына Дзмітрыенка прадстаўляе рукапісную кнігу Эдварда Ліра “Казка пра пеліканаў”, створаную ўласнымі рукамі.

Навінкі кнігавыдання

Айчынныя выданні, зарэгістраваныя Нацыянальнай кніжнай палатой Беларусі апошнім часам

Будаўніцтва

Сборник индексов изменения стоимости ремонтно-строительных работ и информации об отпускных ценах на материалы и изделия / Министерство архитектуры и строительства Республики Беларусь, Республиканское унитарное предприятие «Республиканский научно-технический центр по ценообразованию в строительстве». — Минск: РНТЦ, 2011. Вып. 7: Июль. — 2011. — 264 с. — 1237 экз. Вып. 8: Август. — 2011. — 185 с. — 1257 экз.

Сборник индексов изменения стоимости, цен и тарифов в строительстве по регионам и в среднем по Республике Беларусь / Министерство архитектуры и строительства Республики Беларусь, Республиканское унитарное предприятие «Республиканский научно-технический центр по ценообразованию в строительстве». — Минск: РНТЦ, 2011. Вып. 7: Июль, кн. 1. — 2011. — 461 с. — 2125 экз. Вып. 7: Июль, кн. 1 (приложение). — 2011. — 191 с. — 2285 экз. Вып. 7: Июль, кн. 2. — 2011. — 273 с. — 2004 экз.

Часткі будынкаў і збудаванняў

Правила устройства и безопасной эксплуатации лифтов и строительных грузопассажирских подъемников: [утверждено Министерством по чрезвычайным ситуациям Республики Беларусь 01.03.11]. — Минск: Центр охраны труда и промышленной безопасности, 2011. — 44 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-6915-41-6.

Санітарна-тэхнічнае абсталяванне будынкаў і яго мантаж

Нормы времени на ликвидацию аварий инженерных сетей и оборудования: [утверждено Министерством жилищно-коммунального хозяйства Республики Беларусь 15.06.11]. — Минск: Институт «Белжилпроект», 2011. — 70 с. — 90 экз.

МАСТАЦТВА. ЗАБАВЫ. ВИДОШЫЦЬ. СПОРТ Агульная пытанні мастацтва

Эдвардс, Б. Цвет = Color: [курс для новичков и профессионалов] / Бетти Эдвардс; [перевела с английского Ю. Е. Андреева]. — Минск: Попурри, 2011. — 220 с. — 3500 экз. — ISBN 978-985-15-1388-4.

Вылупенчае мастацтва. Дэкартывіна-прыкладное мастацтва

Лескова, Л. А. Черчение: учебно-методическое пособие для слушателей подготовительных курсов / Л. А. Лескова, Е. В. Брель; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный университет транспорта, Кафедра «Графика». — Гомель: БГУТ, 2011. — 32 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-468-918-0.

Дэкартывіна-прыкладное мастацтва. Мастацкія промыслы

Юрченко, Н. А. Фитодизайн: 1-й класс: пособие для учащихся учреждений общего среднего образования с русским языком обучения / Н. А. Юрченко; Национальный институт образования. — Минск: Жасскон, 2011. — 24 с. — 1208 экз. — ISBN 978-985-6923-62-6.

Музыка

Славянский базар в Витебске: второе десятилетие... ([2001—2010 годы]) / составители: Наталья Дроздова и др.; автор проекта Аркадий Шульман; фотографии: Владимир Базан и др.; Государственное учреждение «Центр культуры «Витебск», Дирекция Международного фестиваля искусств «Славянский базар в Витебске». — Витебск, 2011. — 263 с. — 700 экз.

Через искусство — к миру и взаимопониманию!: международный фестиваль искусств «Славянский базар в Витебске» / [Государственное учреждение «Центр культуры «Витебск»; над проектом работали: А. Шульман и др.; фотографии: Владимир Базан и др.]. — Витебск: Витебская областная типография, 2011. — 23 с. — 20 экз.

Кіно. Кінафілмы

Белорусские фильмы = Belarusian films = Беларускія фільмы: 2010/2011: [каталог к 64-му Международному Каннскому кинофестивалю] / Беларускія фільмы, National State TV&Radio Company of the Republic of Belarus, Ministry of culture of the Republic of Belarus. — Минск, 2011. — 160 с. — Текст параллельно на русском и английском языках. — Часть текста на белорусском языке. — 50 экз.

Настольныя гульні

Павлович, А. А. Новые системы игры в русских шашках: методическое пособие / А. А. Павлович. — Минск: В.И.З.А. ГРУПП, 2011. — 47 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6834-39-7.

Спорт. Гульні. Фізічная культура. Спартыўныя гульні

Беларусь на XI летнем Европейском юношеском Олимпийском фестивале. Травень 2011 / Национальный олимпийский комитет

Республики Беларусь; [автор и составитель Петр Рябухин; перевод: Василий Юрчик, Ольга Салей, Антон Юста]. — Минск: Парадокс, 2011. — 50 с. — Текст параллельно на английском и русском языках. — Часть текста на белорусском языке. — 300 экз. — ISBN 978-985-451-261-7.

МОВА. МОВАЗНАЎСТВА. ЛІНГВІСТЫКА. ЛІТАРАТУРА Агульная пытанні лінгвістыкі, літаратуры і філалогіі

Актуальные проблемы филологии: сборник научных статей / Министерство образования Республики Беларусь, Гомельский государственный университет им. Франциска Скорины. — Гомель: ГГУ, 2008. Вып. 4 / [редколлегия: А. В. Бредихина (главный редактор) и др.]. — 2011. — 197 с. — Часть текста на белорусском языке. — 50 экз.

Мурашов, А. А. Риторика: практикум по одной из дисциплин для студентов гуманитарных специальностей / А. А. Мурашов; Гродненский государственный университет им. Янки Купалы. — Гродно: ГрГУ, 2011. — 122 с. — 75 экз. — ISBN 978-985-515-441-0.

Трус, А. А. Публичные выступления: психологический аспект: учебное пособие для студентов учреждений высшего образования по управленческим и психологическим специальностям / А. А. Трус. — Минск: Элайда, 2011. — 152 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-6753-91-9.

Мовы

Багдзевіч, А. І. Уводзіны ў славянскую філалогію: дапаможнік па аднайменнай дысцыпліне для студэнтаў спецыяльнасцяў: 1-21 05 01 — Беларуская філалогія; 1-21 05 04 — Славянская філалогія / А. І. Багдзевіч, С. Г. Ляскевіч; Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт ім. Янкі Купалы. — Гродна: ГрДУ, 2011. — 274 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-515-417-5.

Будзько, А. П. Нямецкая мова: вучэбны дапаможнік для 10-га класа ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання / А. П. Будзько, І. Ю. Урбановіч. — Минск: Вышэйшая школа, 2011. — 318 с. — 10022 экз. — ISBN 978-985-06-2015-6 (у пер.).

Английский язык: 5-й класс: выполненные задания с подробными объяснениями: справочное пособие / [составитель А. Н. Чудакова]. — Минск: Кузьма, 2011. — 112 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-453-456-5.

Английский язык: 6-й класс: рабочая тетрадь: пособие для учащихся учреждений, обеспечивающих получение общего среднего образования, с русским языком обучения (повышенный уровень) / [Н. В. Юхнель и др.]. — 5-е изд. — Минск: Аверсэв, 2011. — 110 с. — 6500 экз. — ISBN 978-985-529-913-5.

Английский язык: 7-й класс: рабочая тетрадь: пособие для учащихся общеобразовательных учреждений с русским языком обучения (повышенный уровень) / [Н. В. Юхнель и др.]. — 3-е изд. — Минск: Аверсэв, 2011. — 126 с. 6500 экз. — ISBN 978-985-529-914-2.

Английский язык: 8-й класс: выполненные задания с подробными объяснениями: справочное пособие / [составитель А. Н. Чудакова]. — Минск: Кузьма, 2011. — 256 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-453-445-9.

Английский язык: практическое пособие / Министерство внутренних дел Республики Беларусь, Академия Министерства внутренних дел Республики Беларусь; [авторы-составители: С. С. Денисова, Т. М. Катцова, С. Е. Подгрусша]. — 5-е изд. — Минск: Академия МВД, 2011. — 183 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-427-687-8.

Бендецкая, М. Е. Практика письменной английской речи = Practice of written English: пособие для студентов вузов / М. Е. Бендецкая; под редакцией Р. В. Фастовцев. — 2-е изд. — Минск: ТетраСистемс, 2011. — 153 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-536-225-9.

Брылева, И. М. Повседневное общение на английском языке: учебно-методическое пособие / И. М. Брылева, Л. В. Котова; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Белорусская медицинская академия последипломного образования. — Минск: БелМАПО, 2011. — 82 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-499-489-5.

Будько, А. П. Немецкий язык: учебное пособие для 10-го класса учреждений общего среднего образования с русским языком обучения / А. П. Будзько, І. Ю. Урбановіч. — Минск: Вышэйшая школа, 2011. — 318 с. — 21320 экз. — ISBN 978-985-06-1994-5 (в пер.).

Вадоюшина, Д. С. Французский язык: учебное пособие для 9-го класса учреждений общего среднего образования с белорусским и русским языками обучения / Д. С. Вадоюшина. — Минск: Вышэйшая школа, 2011. — 287 с. — 5790 экз. — ISBN 978-985-06-1987-7 (в пер.).

Вадоюшина, Д. С. Французский язык: учебное пособие для 10-го класса учреждений общего среднего образования с белорусским и русским языками обучения / Д. С. Вадоюшина. — Минск: Вышэйшая школа, 2011. — 287 с. — 6080 экз. — ISBN 978-985-06-1993-8 (в пер.).

Волшебная шкатулка: английский язык: учебное пособие для учащихся 2-го класса учреждений, обеспечивающих получение общего среднего образования, с белорусским и русским языками обучения с повышенным уровнем изучения английского языка / [Н. М. Седунова и др.]. — 8-е изд. — Минск: Аверсэв, 2011. — 84 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-529-912-8.

Гонисевич, М. А. Английский язык: 6-й класс: выполнение упражнений по учебному пособию «Английский язык. 6 класс» авторов Н. В. Юхнель,

Е. Г. Наумовой / М. А. Гонисевичская. — Минск: Юнипресс, 2011. — 127 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-532-682-4.

Дашинская, Ю. С. Проверяем домашние задания. English: 5-й класс: выполненные упражнения из учебного пособия English: учебное пособие для 5-го класса общеобразовательных учреждений с русским языком обучения (Л. М. Лапицкая и др. Минск, 2009) / Ю. С. Дашинская. — Минск: Сэр-Вит, 2011. — 120 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-419-560-5.

Митрошкина, Т. В. Английские предлоги: учебный справочник / Т. В. Митрошкина. — Минск: ТетраСистемс, 2011. — 96 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-536-241-9.

Митрошкина, Т. В. Английские фразовые глаголы: учебный справочник / Т. В. Митрошкина. — Минск: ТетраСистемс, 2011. — 95 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-536-224-2.

Митрошкина, Т. В. Грамматика английского языка: готовимся к централизованному тестированию / Т. В. Митрошкина. — 3-е изд., дополненное. — Минск: ТетраСистемс, 2011. — 367 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-536-212-9.

Практика английского речи = English speech practice: 1-й курс: учебное пособие для студентов специальности «Современные иностранные языки» учреждений, обеспечивающих получение высшего образования / [Р. В. Фастовцев и др.], под редакцией Р. В. Фастовцев. — 3-е изд. — Минск: ТетраСистемс, 2011. — 490 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-536-234-1.

Практическая фонетика английского языка: [вводно-коррективный и основной курсы]: учебник для студентов высших учебных заведений по специальности «Современные иностранные языки» / [Е. Б. Карневская и др.]; под общей редакцией Е. Б. Карневской. — Минск: Вышэйшая школа, 2011. — 365 с. — 1200 экз. — ISBN 978-985-06-2005-7 (в пер.).

Слепович, В. С. «Ловушки» в текстах по английскому языку: подготовка к тестированию и экзамену / В. С. Слепович. — 6-е изд., переработанное. — Минск: ТетраСистемс, 2011. — 239 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-536-211-2.

Словарь-минимум по французскому языку = Dictionnaire français-russe: для студентов 1-го курса ФЛК, ФТК, ФРЭ, ВД / Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный университет информатики и радиоэлектроники, Кафедра иностранных языков № 1; [составители: Т. Н. Куриленкова, Е. И. Лозицкая, А. В. Валякина]. — Минск: БГУИР, 2011. — 75 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-488-717-3.

Шидловская, С. Н. Английское словообразование = English word formation: пособие для подготовки к централизованному тестированию и экзамену / С. Н. Шидловская. — 2-е изд. — Минск: ТетраСистемс, 2011. — 430 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-536-213-6.

Русская мова

Александрова, А. А. Проверяем домашние задания. Русский язык: 6-й класс: к учебному пособию «Русский язык», 6-й класс (2010) (авторы: Л. А. Мурина [и др.]) / А. А. Александрова, Г. М. Григорьева. — 2-е изд. — Минск: Сэр-Вит, 2011. — 140 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-419-565-0.

Головков, О. В. Русский язык: сложные задания и типичные ошибки при централизованном тестировании / О. В. Головков. — 5-е изд. — Минск: ТетраСистемс, 2011. — 80 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-536-238-9.

Горбачевич, О. Е. Русский язык: пособие для подготовки к обязательному централизованному тестированию / О. Е. Горбачевич, Т. В. Ратько, Т. П. Бондаренко. — 9-е изд. — Минск: Аверсэв, 2011. — 442 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-529-860-2.

Груша, М. Ю. Русский язык: 2-й класс: волшебная тетрадь / М. Ю. Груша, И. Т. Суховерова. — 3-е изд. — Минск: Аверсэв, 2011. — 125 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-529-939-5.

Иванова, О. М. Проверим домашние задания. Русский язык: 7-й класс: к учебному пособию «Русский язык» для 7-го класса общеобразовательных учреждений с белорусским и русским языками обучения, 2010 (авт.: Л. А. Мурина [и др.]) / О. И. Иванова. — Минск: Сэр-Вит, 2011. — 191 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-419-556-8.

Мохначева, Г. И. Тетрадь для проведения поддерживающих занятий по русскому языку: 2-й класс: практикум для учащихся общеобразовательных учреждений / Г. И. Мохначева. — Мозырь: Белый Ветер, 2011. — 75 с. — 613 экз. — ISBN 978-985-538-372-8.

Мохначева, Г. И. Тетрадь для проведения поддерживающих занятий по русскому языку: 3-й класс: практикум для учащихся общеобразовательных учреждений / Г. И. Мохначева. — Мозырь: Белый Ветер, 2011. — 71 с. — 613 экз. — ISBN 978-985-538-374-2.

Мохначева, Г. И. Тетрадь для проведения стимулирующих занятий по русскому языку: 2-й класс: практикум для учащихся общеобразовательных учреждений / Г. И. Мохначева. — Мозырь: Белый Ветер, 2011. — 61 с. — 613 экз. — ISBN 978-985-538-370-4.

Мохначева, Г. И. Тетрадь для проведения стимулирующих занятий по русскому языку: 4-й класс: практикум для учащихся общеобразовательных учреждений: в 2 ч. / Г. И. Мохначева. — Мозырь: Белый Ветер, 2011. — ISBN 978-985-538-341-4. Ч. 1. — 2011. — 64 с. — 613 экз. — ISBN 978-985-538-340-7.

Николаева, О. М. Краткий современный русско-белорусский словарь для школьников / О. М. Николаева, Т. Н. Трухан; [под редакцией А. А.

Лукашанца]. — Минск: Белорусская ассоциация «Конкурс», 2011. — 463 с. — 13700 экз. — ISBN 978-985-6821-89-2 (в пер.).

Работа над ошибками по русскому языку. Пунктуация: справочник для учащихся / [составитель Я. И. Петрушко]. — Мозырь: Белый Ветер, 2011. — 23 с. — 1313 экз. — ISBN 978-985-538-405-3.

Русский язык: 5-й класс: рабочая тетрадь: пособие для учащихся учреждений общего среднего образования с белорусским и русским языками обучения / [Е. Е. Долбик и др.]. — 7-е изд. — Минск: Аверсэв, 2011. — 94 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-529-918-0.

Русский язык: 6-й класс: рабочая тетрадь: пособие для учащихся учреждений общего среднего образования с белорусским и русским языками обучения / [Е. Е. Долбик и др.]. — 6-е изд. — Минск: Аверсэв, 2011. — 117 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-529-919-7.

Русский язык: весь школьный курс в таблицах / [составитель Петкевич Людмила Александровна]. — Минск: Юнипресс, 2011. — 221 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-532-684-8.

Русский язык: учебное пособие для 8-го класса учреждений общего среднего образования с белорусским и русским языками обучения / [Л. А. Мурина и др.]. — Минск: Национальный институт образования, 2011. — 262 с. — 113500 экз. — ISBN 978-985-465-867-4 (в пер.).

Русский язык: учебное пособие для 9-го класса учреждений общего среднего образования с белорусским и русским языками обучения / [Л. А. Мурина и др.]. — Минск: Национальный институт образования, 2011. — 269 с. — 114260 экз. — ISBN 978-985-465-881-0 (в пер.).

Скоробогатая, Е. И. Научный стиль речи (говорение, аудирование, письмо) на материале текстов по химии: учебно-методическое пособие для иностранных слушателей подготовительного отделения / Е. И. Скоробогатая, И. Е. Малашонок, И. И. Курило; Белорусский государственный технологический университет. — Минск: БГУТ, 2011. — 178 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-530-061-9.

Сток, Л. И. Русский язык: 6-й класс: выполнение упражнений по учебному пособию «Русский язык. 6 класс» для общеобразовательных учреждений с белорусским и русским языками обучения авторов Л. А. Муриной [и др.] / Л. И. Сток. — Минск: Юнипресс, 2011. — 143 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-532-681-7.

Ткачева, Т. Л. Русский язык в таблицах и тестах: пособие для подготовки к экзамену: пособие для учащихся старших классов учреждений, обеспечивающих получение общего среднего образования / Т. Л. Ткачева. — 6-е изд. — Минск: Аверсэв, 2011. — 424 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-529-862-6.

Беларуская мова

Антонана, Н. У. Беларуская мова: вучэбны дапаможнік для 1-га класа ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі з рускай мовай навучання / Н. У. Антонана, Г. А. Галаш. — Минск: Нацыянальны інстытут адукацыі, 2011. — 62 с. — 108100 экз. — ISBN 978-985-465-883-4 (у пер.).

Антонана, Н. У. Роднае слова: 1-шы клас: дапаможнік для вучняў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі з рускай мовай навучання / Н. У. Антонана; Нацыянальны інстытут адукацыі. — Минск: Жасскон, 2011. — 80 с. — 1208 экз. — ISBN 978-985-6923-56-5.

Арфаграфія ў прыкладах: даведнік для вучняў / [складальнік В. І. Голуб]. — Мазырь: Белый Ветер, 2011. — 75 с. — 1313 экз. — ISBN 978-985-538-404-6.

Беларуская мова: 7-мы клас: выкананыя практыкаванні да вучэбнага дапаможніка «Беларуская мова. 7 клас» аўтару Г. М. Валочкі, С. А. Язерскай / [складальнік А. А. Тарайковіч]. — Минск: Юнипресс, 2011. — 206 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-532-680-0.

Беларуская мова: 10-ты клас: выкананыя практыкаванні вучэбнага дапаможніка «Беларуская мова. 10 клас» аўтару Г. М. Валочкі [і інш.] / складальнік Г. У. Вахніч. — Минск: Юнипресс, 2011. — 238 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-532-673-2.

Беларуская мова: 11-ты клас: выкананыя практыкаванні вучэбнага дапаможніка «Беларуская мова. 11 клас» аўтару Г. М. Валочкі [і інш.] / складальнік А. А. Тарайковіч. — Минск: Юнипресс, 2011. — 252 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-532-674-9.

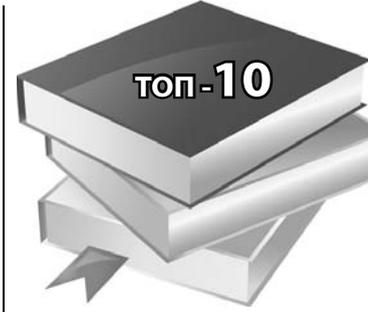
Груша, М. Ю. Беларуская мова: чараўныя сшыткі: 3-ці клас / М. Ю. Груша, І. Ц. Суховерова. — 5-е изд. — Минск: Аверсэв, 2011. — 118 с. — 6100 экз. — ISBN 978-985-529-829-9.

Куліковіч, У. І. Тэарэтычныя і практычныя праблемы беларускай мовы ў працах У. Дубоўкі / У. І. Куліковіч; Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Беларускі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт, Кафедра рэдакцыйна-выдавецкіх тэхналогій. — Минск: РІБШ, 2011. — 164 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-500-472-2.

Сучасная беларуская мова: вучэбны дапаможнік для студэнтаў спецыяльнасці «Пачатковая адукацыя» ўстаноў, якія забяспечваюць атрыманне вышэйшай адукацыі / [Л. М. Грыгор'ева і інш.]; пад агульнай рэдакцыяй Л. М. Грыгор'евай. — 4-е изд., выпраўленае. — Минск: Вышэйшая школа, 2011. — 621 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-06-2004-0 (у пер.).

Тумаш, Г. В. Беларуская мова: 6-ты клас: рабочы сшытак: дапаможнік для вучняў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай і рускай мовай навучання / Г. В. Тумаш. — 9-е изд., перапрацаванае. — Минск: Аверсэв, 2011. — 128 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-529-916-6.

Тэсты для змятальнага кантролю па беларускай мове: 5-ты клас: практыкум для вучняў агульнаадукацыйных устаноў / [укладальнік В. І. Голуб]. — Мазырь: Белый Ветер, 2011. — 57 с. — 1313 экз. — ISBN 978-985-538-396-4.

Кнігарня «Дом кнігі “Светач”», г. Мінск

Кнігі беларускіх выдавецтваў

1. Тамара Лисицкая. Тихий центр. — Минск: Регистр, 2011.
2. Наталья Батракова. Площадь согласия. — Минск: Кавалер, 2011.
3. Юлия Лешко. Ангел в темноте. — Минск: Регистр, 2011.
4. Сергей Климкович. Секрет Полины. — Минск: Кавалер, 2011.
5. Уладзімір Крукоўскі. Срэбная страла ў чырвоным полі: з гісторыі беларускіх прыватных гербаў. — Минск: Літаратура і Мастацтва, 2010.

Амаль 20 гадоў Беларусь існуе ў статусе незалежнай дзяржавы. За гэты час цікавыя да я гісторыі шматкроць узрасла. З'явілася шмат цікавых, змястоўных кніг па гісторыі нашай краіны, ажывіліся пошукі ў такіх напэўна забытых яшчэ нядаўна дысцыплінах, як сфрагістыка, геральдыка, генеалогія, гістарычная геаграфія.

Гэта кніга – спроба задаволіць натуральную прагу чытачоў да гістарычных ведаў. Матэрыялы кнігі друкаваліся ў розныя гады ў часопісе “Спад

Тэсты для тэматычнага кантролю па беларускай мове: 6-ты клас: практыкум для вучняў агульнаадукацыйных устаноў / [укладальнік В. І. Голуб]. — Мазыр: Белы Вецер, 2011. — 45 с. — 1313 экз. — ISBN 978-985-538-397-1.

Тэсты для тэматычнага кантролю па беларускай мове: 7-мы клас: практыкум для вучняў агульнаадукацыйных устаноў / [укладальнік В. І. Голуб]. — Мазыр: Белы Вецер, 2011. — 57 с. — 1313 экз. — ISBN 978-985-538-398-8.

Тэсты для тэматычнага кантролю па беларускай мове: 9-ты клас: практыкум для вучняў агульнаадукацыйных устаноў / [укладальнік В. І. Голуб]. — Мазыр: Белы Вецер, 2011. — 65 с. — 1313 экз. — ISBN 978-985-538-399-5.

Літаратура ЗША на англійскай мове

По, Э. Маска Чырвоная Смерці: выбраныя навілы, вершы, эсы / Эдгар По; [укладанне Андрэя Хадановіча; прадмова Нарына Шахназаран; ілюстрацыі Гары Кларка]. — Мінск: Кнігазбор, 2011. — 471 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-7007-03-5 (у пер.).

Руская літаратура

Достоевский, Ф. М. Записки из подполья: роман, повести / Ф. М. Достоевский. — Мінск: Мастацкая літаратура, 2011. — 308 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-02-1289-4.

Достоевский, Ф. М. Преступление и наказание: роман в 6 ч. с эпілогам / Ф. М. Достоевский. — Мінск: Мастацкая літаратура, 2011. — 572 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-02-1200-9.

Некрасов, Н. А. Кому на Руси жить хорошо: поэма / Н. А. Некрасов. — Мінск: Мастацкая літаратура, 2011. — 268 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-02-1281-8.

Радов, Д. МЦЮМЛ; [проза, басні, стихи] / Данила Радов; [ілюстрацыі — Данила Радов]. — Мінск: А. Н. Вараксин, 2011. — 247 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-6986-64-5.

Соловьев, В. С. Великий розенкрейцер: роман / Всеволод Соловьев. — Мінск: Кніжны Дом, 2011. — 445 с. — 3050 экз. — ISBN 978-985-17-0311-7 (в пер.).

Літаратура Беларусі на рускай мове

Алешко, В. А. Крылья: дакументальная повесть / Валерий Алешко. — Мінск: Смэток, 2011. — 290 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6917-96-0.

Билибин, Д. А. Там, вдали, за бургом: [посторонние похождения русского диссидента] / Дмитрий Билибин. — Мінск: А. Н. Вараксин, 2011. — 237 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6986-66-9.

Бичурин, Р. Синопний счастья: стихи / Рената Бичурин. — Мінск: А. Н. Вараксин, 2011. — 89 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-6986-62-1.

Быкова, С. А. Дорога к себе: сборник стихов / Светлана Быкова. — Мінск: Смэток, 2011. — 159 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6998-02-0.

Глушаков, Н. И. Войди в мой мир: сборник стихов / Н. И. Глушаков. — Гомель: Полеспечать, 2011. — 63 с. — Часть текста на беларуском языке.

Чытальная зала

Справаздача «рэзервовага батальёна»

“Мне рамонкі цалуюць калені” — такую назву носіць зборнік з дзвюх кніг, што ўбачыў свет у выдавецтве А. Г. Печанко.

Назву зборніку і кожнаму з сямі яго тэматычных раздзелаў далі радкі з вершаў паэтаў — прызнаных творцаў і тых, для каго выхад гэтай кнігі стаў паэтычным дэбютам. Каля васьмідзсяці чалавек, з творчасцю якіх вы пазнаёміцеся на старонках выдання, — прадстаўнікі клуба кампазітараў і паэтаў Мінскай вобласці “Жывіца”, што ў наступным годзе будзе святкаваць дзсяцігоддзе. Кіруе клубам Ірына Карнаухава.

“Жывіца”, як і належыць народнаму клубу, аб’ядноўвае людзей самых розных прафесій, узросту і творчага ўзроўню: членаў творчых саюзаў, у тым ліку Саюза пісьменнікаў Беларусі, і тых, для каго творчасць і сумесныя сустрэчы зусім нядаўна сталі адкрыццём і магчымасцю самарэалізацыі. Абавязковая ўмова — пражыванне або нараджэнне ў Мінскай вобласці (не ў Мінску!). Таму “Жывіца” фактычна з’яўляецца падмуркам або “рэзервовым батальёнам” Мінскага абласнога аддзялення СЭПБ.

Члены клуба ўдзельнічаюць не толькі ў штогадовых літаратурных пасяджэннях, але і ў шматлікіх мерапрыемствах — ад імпрэз і прэзентацый да штогадовых справаздачных канцэртаў і выступленняў на рэспубліканскіх “Дажынках”. Выдаюць калектыўныя і па меры творчага сталення ўласныя зборнікі, запісваюць музычныя дыскі.

Урачыста адзначаць на наступным пасяджэнні ў снежні і прэзентацыю гэтай кнігі, укладальнікамі якой сталі Ірына Карнаухава і Галіна Дораш, а рэдактарам — Юрась Нераток.

Вольга ПАЎЛЮЧЭНКА

— 300 экз. — ISBN 978-985-7012-05-3.

Грабовенко, К. Оршаночка: духовные стихотворения / сестра милосердия Клавдия Грабовенко; [автор вступительной статьи Елена Михаленко; авторы послесловия: Елена Михаленко, Уладзімір Ліпскі]. — Мінск: Бонем, 2011. — 46 с. — Часть текста на беларуском языке. — 500 экз. — ISBN 978-985-6630-55-5.

Григоревич, Я. К. Я люблю этот мир: стихи и проза / Янина Григоревич; [авторы предисловий: Надежда Парчук, Любовь Красевская]. — Брест: Альтернатива, 2011. — 151 с. — Часть текста на беларуском и польском языках. — 300 экз. — ISBN 978-985-521-247-9.

Давайте говорить стихами: поэзия любви / [автор предисловия Николай Чергинец; составители: Е. К. Мелешко, В. Л. Плюсков, О. П. Ерошенко]. — Мінск: Редакция газеты «Знамя юности», 2011. — 221 с. — Часть текста на беларуском языке.

— Содержит авторов: Азаренко Н., Анисимов А., Артемюк А., Ахрамович А., Базулько М., Баранова В., Барбарчик Н., Белкина М., Бирюков А., Бобченко Ю., Болкова А., Болтрукевич Н., Бондарович А., Бородко С., Боярович Д., Бранфилев И., Бурло Ю., Василевич Е., Верниковская Е., Вилья Т., Волкова Е., Воложинский В., Галковская О., Гладкая Я., Горгун О., Грибова Я., Громнов В., Громченко А., Гусева А.,

Гуца М., Давыдова М., Детинкина А., Довнар Ю., Дроздова М., Друк М., Жданеня Е., Жуковец А., Зенкевич А., Иванов В., Иванов Г., Игнатенко Н., Карасина Л., Кейта-Станкевич Т., Клусович И., Кондрашова И., Коноплева Т., Коробанева Е., Коробова Е., Король Д., Костин Э., Кравченко Е., Красинская Е., Кудрец Д., Кукушкин Е., Кучинская Л., Лашук Т., Лобанов С., Ломако Ю., Лукьяненко С., Любецкий В., Мазаник А., Маликов М., Мартинкевич Д., Мясня И., Матейчик Н., Мезга С., Мелешко Е., Мигаль А., Митроценкова О., Михайлова Л., Михайлова Ю., Михальчук Н., Мокрецов М., Молчан Т., Нестеронко Н., Носырева Н., Огурцов А., Омелюсик Е., Оттока А., Плюсков В., Прокопчик Л., Рогачев А., Рудая Ю., Саланинка А., Северюхина Е., Семашко О., Скок В., Смирнова А., Стах Н., Сударева И., Тихачева А., Филонова Я., Хорошилова С., Цивинская А., Чабан Д., Чаплинская Е., Черковская В., Черная С., Шакель Н., Шаповалова К., Шубенкова С., Ясень А. — Содержит переводы авторов: Анджелу М., Вордсворт В., Дуосон Э., Дэвис В., Неруда П. — 1000 экз. — ISBN 978-985-90251-1-2.

Жуков, В. И. Узники «Ладемоле», или 597 дней неволи: документальная повесть / Валентин Жуков. — Мінск: Четыре четверти, 2011. — 144 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6981-29-9.

Зайцев, С. М. Седьмая печать: роман / Сергей

Зайцев. — Мінск: Кніжны Дом, 2011. — 507 с.

— 3050 экз. — ISBN 978-985-17-0309-4 (в пер.).

Зизюк, М. М. Храм его души: роман / Михаил Зизюк. — Мінск: Кнігазбор, 2011. — 203 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6976-95-0.

Зинченко, В. Н. Торопитесь любить: стихи / Виталий Зинченко. — Мінск: Издательство Виктора Хурсика [г. е. В. Хурсик], 2011. — 229 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-6888-57-4.

Кононов, И. К. Рассказы таежного охотника / Иван Кононов. — Мінск: Смэток, 2011. — 226 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6917-97-7 (в пер.).

Крылов, Ф. Команда смерти: роман / Федор Крылов. — Мінск: Букмастер, 2011. — 378 с. — 3050 экз. — ISBN 978-985-549-005-1.

Крылов, Ф. Матрица для шахиды: роман / Федор Крылов. — Мінск: Букмастер, 2011. — 383 с. — 3050 экз. — ISBN 978-985-549-006-8 (в пер.).

Крылов, Ф. Парфюм от леди Смерть: роман / Федор Крылов. — Мінск: Букмастер, 2011. — 381 с. — 3050 экз. — ISBN 978-985-549-007-5 (в пер.).

Крылов, Ф. Провокация: роман / Федор Крылов. — Мінск: Букмастер, 2011. — 381 с. — 3050 экз. — ISBN 978-985-549-008-2 (в пер.).

Ленчевская, Я. «Рі. Ватх»: стихи и проза / Яна Ленчевская. — Мінск: А. Н. Вараксин, 2011. — 47 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6986-63-8.

Маслюков, В. С. Рождение волшебницы. Клад: [роман] / Валентин Маслюков. — Мінск: Літаратура і Мастацтва, 2011. — 334 с. — 1100 экз. — ISBN 978-985-6994-48-0 (в пер.).

Маслюков, В. С. Час новолуния: роман / Валентин Маслюков. — Мінск: Кніжны Дом, 2011. — 703 с. — 3050 экз. — ISBN 978-985-17-0310-0 (в пер.).

Мацулевич, В. Струны души: стихи [и авторские переводы] / Валерий Мацулевич. — Лида, 2011. — 59 с. — Часть текста параллельно на русском и белорусском языках. — Часть текста на белорусском языке. — 100 экз.

Мороз, К. К. Тайна Несвижского замка: воспоминания шляхтича Кшиштофа Яминского, близкого друга и боевого товарища князя Доминика, последнего прямого потомка великого рода Радзивиллов: историческая повесть / К. К. Мороз. — Мінск: Народная асвета, 2011. — 156 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-03-1630-1.

Рудой, В. И. «Сумасшедший» экипаж: повесть, рассказы / Василий Рудой; [автор предисловия Наум Гальперович]. — 2-е изд. — Мінск: Четыре четверти, 2011. — 274 с. — 95 экз. — ISBN 978-985-6981-76-3. — ISBN 978-985-6856-76-3 (ошибоч.).

Сендер, А. Н. Внезапные рассветы: стихи / Анатолий Сендер. — Мінск: А. Н. Вараксин, 2011. — 379 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-6986-60-7 (в пер.).

Сендер, А. Н. Света белого кружева: рассказы, повести / Анатолий Сендер; [автор вступительной статьи С. Жуковский]. — Мінск: А. Н. Вараксин, 2011. — 326 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-6986-55-3 (в пер.).

Силецкий, А. В. День Зверя: [фантастический роман] / Александр Силецкий. — Мінск: Харвест, 2011. — 223 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-16-9933-5 (в пер.).

Синякова, Г. В. Я люблю...: сборник стихов / Галина Синякова; [автор вступительной статьи Давид Симанович]. — Витебск: Витебская областная типография, 2011. — 62 с. — Часть текста на белорусском языке. — 1000 экз. — ISBN 978-985-534-029-5.

Сохарь, Ю. М. Утраченный Лебедь: [пьеса]: (лирико-драматическая повесть для театра в 2 действиях, 6 картинах с прологом) / Юрий Сохарь. — Мінск: А. Н. Вараксин, 2011. — 82 с. — 99 экз. — ISBN 978-985-6986-48-5.

Ткачев, В. Ю. Под городом Горьким: книга прозы / Владимир Ткачев. — Мінск: Четыре четверти, 2011. — 173 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6981-75-6.

Фисок, В. В. Изречения / Фисок Валерий Владимирович. — Брест: Полиграфика, 2011. — 65 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6970-23-1.

Чигринов, П. Г. Под тремя коронами: [исторический остросюжетный роман] / Петр Чигринов. — Мінск: Букмастер, 2011. — 435 с. — 2050 экз. — ISBN 978-985-549-037-2 (в пер.).

Шишигин, В. Предрассветные голоса: стихи / Владислав Шишигин. — Гомель: Полеспечать, 2011. — 319 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-7012-03-9 (в пер.).

Шульга, Т. Ю. Крылья из ситца: стихи и переводы / Татьяна Шульга. — Брест: Альтернатива, 2011. — 113 с. — 99 экз. — ISBN 978-985-521-255-4.

Внесение изменений в сведения о субъектах хозяйствования, имеющих лицензию на полиграфическую деятельность, по состоянию на 7 ноября 2011 года

Наименование лицензиата	Местонахождение лицензиата (юридический адрес)	Учетный номер плательщика (УНП)	Сведения о лицензии (№ бланка лицензии, дата и № приказа о выдаче)	Срок действия лицензии	Составляющие полиграфической деятельности: выпуск печатной продукции
Прекращено действие лицензии на полиграфическую деятельность, выданной совместному закрытому акционерному обществу «ФлексоФорс», на основании его письменного уведомления о прекращении осуществления им лицензируемой полиграфической деятельности					
С ЗАО «ФлексоФорс»	220109, г. Минск, пос. Сосны, ул. Академика Красина, 201-114	808000012	02330/0150485 выд. 29.03.2004 № 71, прод. 25.02.2009 № 19	29.03.2014	за исключением периодических изданий и книжной продукции
Прекращено действие лицензии на полиграфическую деятельность, выданной совместному закрытому акционерному обществу «ЛанГрупп», на основании его письменного уведомления о прекращении осуществления им лицензируемой полиграфической деятельности					
ООО «ЛанГрупп»	220075, г. Минск, ул. Промышленная, д. 25, к. 202	190783089	02330/0150424 выд. 19.11.2008 № 133	19.11.2013	за исключением периодических изданий и книжной продукции
Прекращено действие лицензии на полиграфическую деятельность, выданной совместному закрытому акционерному обществу «Белэлектро-М», на основании его письменного уведомления о прекращении осуществления им лицензируемой полиграфической деятельности					
ЧУП «Белэлектро-М»	220033, г. Минск, пр. Партизанский, 2 (литер В 5/кп), ком. 502	190080025	02330/0131692 выд. 02.11.2006 № 150	02.11.2011	за исключением периодических изданий и книжной продукции
Прекращено действие лицензии на полиграфическую деятельность, выданной обществу с дополнительной ответственностью «ГЕОПРИНТ», в связи с его ликвидацией					
ОДО «ГЕОПРИНТ»	220037, г. Минск, ул. Долгобродская, 16, ком. 403	190157788	02330/0494190 выд. 30.04.2004 № 93, прод. 03.04.2009 № 38	30.04.2014	за исключением газет
Выдана впервые лицензия на осуществление полиграфической деятельности сроком на пять лет обществу с ограниченной ответственностью «ТРИАДАПРИНТ»					
ООО «ТРИАДАПРИНТ»	231761, Гродненская обл., г. Скидель, ул. Луговая, 3	591500378	02330/411 03.11.2011 № 199	03.11.2016	за исключением периодических изданий
Продлено сроком на 5 лет действие лицензии на осуществление полиграфической деятельности, выданной обществу с ограниченной ответственностью «Полиграфика»					
ООО «Полиграфика»	224007, г. Брест, ул. Стафеева, 21	290447125	02330/339 выд. 02.11.2006 № 150, прод. 03.11.2011 № 199	02.11.2016	за исключением периодических изданий
Внесено изменение в лицензию на полиграфическую деятельность, выданную обществу с ограниченной ответственностью «Империя-Альянс», в связи с изменением юридического адреса					
ООО «Империя-Альянс»	220070, г. Минск, пр. Партизанский, 45	191267131	02330/401 выд. 03.01.2011 № 1, вн. изм. 03.11.2011 № 199	03.01.2016	за исключением периодических изданий

ДОРОГИЕ ЧИТАТЕЛИ!

Если вы хотите продать книгу из вашей домашней библиотеки или купить нужное вам издание, приложите "Книжны свет" — к вашим услугам.

Заполните купон для бесплатного частного объявления о продаже или желаниии покупки книг, печатных периодических изданий.

ПРИМЕЧАНИЕ: объявления принимаются только при наличии вырезанного купона, а не его ксерокопии.

Вольга БАРАВУЛЯ

На вершы натхняюць... міністры

Калі, здараецца, пытаюцца, хто або што мяне натхняе на вершы, то заўсёды жартую — міністры. Канечне, работа ў міністэрстве, дзе ўвесь час трэба весці дзелавую перапіску і штодня адказваць на шматлікія тэлефонныя званкі, наўрад ці можа каго настроіць на лірычны лад. Ці да вершаў тут?

Вяртаюся з работы дадому, галава аж гудзе ад напружання, якое не пакідала ўвесь дзень. І тут вельмі важна мець нешта такое, што дазволіць пераклучыцца на творчы лад. Менавіта вершы мне дапамагаюць гэта зрабіць. Вершы і, канечне, прырода.

На якой бы пасадзе я ні працаваў: пяць гадоў аграномам, затым пэўны час у камсамоле, дваццаць тры гады ў Міністэрстве сельскай гаспадаркі і харчавання — адпачынак знаходзіў у вершаскладанні. Творчая ж праца заўсёды дае, як кажуць, “другое дыханне”. Проста пераклучаешся на іншы від дзейнасці, бывае нават “праз не магу”. Згадзіцеся, прачытаеш невялічкае апавяданне, жменьку вершаў, і адразу адчуваеш, што ў цябе пачынаецца ўжо новае ўнутранае, духоўнае жыццё. Працэс духоўнай працы, дзе ўладу бярэ жывое слова. А што ўжо казаць, калі сам напісаш твор.

Творчасць не можа быць пакутнай

Бывае, чуеш ад паэтаў і прэзідэнтаў, ад мастакоў, што “даводзілася пісаць праз вялікія пакуты”. Але калі гэта пакуты, дык навошта наогул займацца “садамазахізмам у літаратуры”? Мо таму, часам, і такія вымучаныя творы на свет з’яўляюцца? Не разумею, навошта сядзець гадзінамі за сталом, калі табе гэта пакутна. Для кожнага твора ёсць свой час, калі яму трэба з’явіцца на свет. Дачакайся яго або лепш зусім не пішы.

Для мяне творчасць — гэта радасць. І калі прыйшоў верш, дык ён прыйшоў. А не ідзе, то кідаеш усё. Косіш, арэш, сееш, думаеш... Пасля вяртаешся зноў да пісьмовага стала: твор пачынаецца з аднаго радка і далей пайшло само. А бывае, што і адразу верш напішацца. У кожнага свая, як кажуць, кухня. Адзінак, нават творчая праца, насуперак распаўсюджанай думцы, заўсёды павінна быць арганізаванай. І тут многае залежыць не толькі ад таленту, але і ад сілы волі, характару чалавека.

Лепшыя творы пішуча да сарака? Не згодны!

Часта кажуць, што лепшыя творы паэта былі напісаны да сарака гадоў. Але вазьміце, да прыкладу, вершы Цютчова, які стварыў такія рэчы ў 70 гадоў, што і сёння яны з’яўляюцца эталонам для маладых твораў.

Калі казаць шчыра, раней пераклучыцца на творчую працу атрымлівалася хутчэй і лягчэй. Прыходзіў з работы, мог сесці і пісаць вершы некалькі гадзін запар. Мог пісаць дзіцячую прозу. Так напісалася кніга публіцыстыкі “І скажуць унікаль”, якая была выдадзена гадоў пяцінаццаць таму.

Памятаю, калі працаваў яшчэ ў калгасе, то прыйду дадому стомлены, здаецца, сілы ўжо няма. Зіма, адзінаццаць гадзін вечара, калгасны катэдж вымерз да самай столі. Жонка сядзіць з дзіцем у асобным пакойчыку, дзе стаіць абагравальнік... А я накідваю на плечы кажух, саджуся на кухню і пішу. Пішу да часу, пакуль не пачынаю разумець, што хутка ўжо ісці на работу. Тады кладуся на 3 — 5 гадзін, а раніцай зноў на працу. Такое вялікае жаданне было пісаць.

Прызнаюся, што пасля інтэрв’ю з вядомым беларускім паэтам, земляком Змітраком Марозавым за напісанне артыкула садзілася неаднойчы. Ды ўсё нешта, як кажуць, не ішло. Спачатку не разумела, у чым прычына.

І толькі праз пэўны час нарэшце знайшла адказ на гэта пытанне: пісаць пра асобу такой велічыні — вялікая адказнасць. Тым больш пісаць пра асобу творчую, расказаць пра якую лепш, чым яна можа зрабіць гэта сама, наўрад ці ў каго атрымаецца. Таму няхай паэт распавядзе пра сябе сам.

Змітрок Марозаў:

«Я з вёскі, я — свойскі, язбоўскі...»

Пачынаў з замалёвак і нарысаў

Для мяне шлях у літаратуру пачаўся з замалёвак і нарысаў. Пасля заканчэння агранамічнага факультэта Беларускай дзяржаўнай сельскагаспадарчай акадэміі паехаў працаваць на Быхаўшчыну. Тады і ўзнікла жаданне даслаць артыкулы і замалёўкі ў раённую газету. Хацелася, каб пра маіх працавітых вяскоўцаў ведалі не толькі ў калгасе, але і ў раёне.

Там жа пачаў і вершы пісаць. Але адразу ж з гэтым узніклі пэўныя цяжкасці. Калі першапачаткова спробы майго п’яра трапілі да вядомага паэта Аляксея Пысіна, то ён іх ахарактарызаваў так: “Цьмяна, абмежавана... Працуй!” З усю яго вялікага стосу вершаваных твораў пакінуў толькі тры, якія і былі надрукаваны ў “Магілёўскай праўдзе”.

Былі цяжкасці і з выданнем першага зборніка, працу над якім пачаў у 1979 годзе.

На рукапіс у выдавецтве рыхтавалася “разгромная” рэцэнзія. Мяне пра гэта папярэдзіў сам Аляксей Васільевіч і параіў, каб я паспяшаўся ў Мінск “ратаваць” кнігу. Але ў нас з жонкай тады нарадзілася дачка Алеся, і мне было не да зборніка. Праз нейкі час я дапрацаваў рукапіс, станючую рэцэнзію на які зрабіў Пятро Прыходзька. У выніку першая мая кніга “Пад небам бусліным” пабачыла свет у 1982 годзе. У 1983-м маскоўскім выдавецтвам “Молодая гвардия” быў выдадзены мой другі паэтычны зборнік “Огонь и жито”. У Саюз пісьменнікаў мяне прынялі без папярэдняга абмеркавання пасля таго, як у 1991 годзе я выдаў вянок вяскоўцаў санетаў “Апакаліпсіс душы”.

Цяжкасці мяне толькі загартоўвалі

Як сведчыць вядомы расійскі даследчык жанру санета Рыгор Мясенцаў, ва ўласнай бібліятэцы якога захоўваецца больш як 700 вяскоўцаў санетаў еўрапейскіх паэтаў, “Апакаліпсіс душы” стаў першым вянкам вяскоўцаў санетаў у еўрапейскай літаратуры. У 2006 годзе вянок вяскоўцаў санетаў дзякуючы таленту і працавітасці маладога беларускага перакладчыка і паэта Андрэя Цялюўскага выдадзены ў перакладзе на рускую мову выдавецтвам “Канфіда”. Зазначу, што пад вокладкай кнігі суседнічаюць тэкст арыгінала і яго пераклад. Прадмову да фаліянты зрабіў вядомы майстра-літаратуразнаўца, прафесар Вячаслаў Рагойша.

Дарэчы, гэта выданне вянка вяскоўцаў санетаў захоўваецца ў Бібліятэцы імя Францыска Скарыны ў Лондане, пра што сведчаць радкі з тэле-

грамы, атрыманай мною ў жніўні 2007 года. Цытую:

“Шаноўны спадар Марозаў!

Учора прыйшоў пакет з вашымі кнігамі. Гэта вельмі каштоўны здабытак для нашай бібліятэкі. Я ўспэўны, што нашы чытачы (а сярод іх ёсць нямала небеларусаў) належна ацэняць вашу паэзію, асабліва ўнікальны вянок вяскоўцаў санетаў “Апакаліпсіс душы”...

Прыміце шчырую падзяку і заставайцеся з Богам.

З павагаю — Аляксандр Надсан, дырэктар Бібліятэкі імя Ф. Скарыны”.

Вершы нараджаюцца ў душы

Санеты, трыялеты, паэмы... Вянкі санетаў, вянок вяскоўцаў санетаў... Асновам вершаскладання мяне ніхто не вучыў. Прафесія была далёкай ад філалогіі, а вершы нараджаліся ў душы і прасіліся на паперу. Давялося ўсе асновы вершаскладання спацігаць самастойна. Пасля прыйшоў вопыт, і сёння ўжо рэдка задумваешся, якую форму надаць сваім думкам, перажыванням, каб яны загучалі прыгожа.

Навучыцца правілам рыфмавання, прытрымлівацца рытму — не самае складанае для паэта. Цяжэй перадаць словамі пачуцці. Гэта амаль немагчыма, пакуль іх не выпеліш у сваёй душы, не адолееш пэўны жыц-

Візітка:

Змітрок МАРОЗАЎ нарадзіўся 30 верасня 1953 года ў пасёлку Язбы Крунскага раёна. У 1975 годзе скончыў Беларускае сельскагаспадарчую акадэмію. Аўтар 25 кніг паэзіі і прозы, у тым ліку зборнікаў вершаў “Пад небам бусліным”, “Хлеб і памяць”, “Хлебны верасень” (адзначаны прэмія Ленінскага камсамола Беларусі, 1988 г.), “Ачышчэнне сябой”, “Сын чалавечы” (прэмія Федэрацыі графсаюзаў Беларусі, 1995 г.), “Залатая кніга беднага”, “Баліць душа па Беларусі”, “Святло рамонкаў палявых”, “Гронкі зорных суквеццяў”, “Вяртанне да цішыні” (рэспубліканская прэмія “Залаты Купідон”, 2006 г.), “Я з вёскі, я — свойскі, язбоўскі” (“Залаты купідон”, 2010 г.) і інш. Аўтар першага ў еўрапейскай паэзіі вянка вяскоўцаў санетаў (“Апакаліпсіс душы”, 1991 г.). Таксама піша вершы і апавяданні для дзяцей, нарысы.

цёвы перыяд. Бываюць, праўда, выключэнні.

Калі душа чалавека настроена на лірычны лад, то працаваць можна практычна ўсё свядомае жыццё. І пісаць годныя вершы. Горш, калі часам людзі губляюць высокую нябесную ноту і проста сыходзяць да механічнага рыфмавання. Тады адразу адчува-

ецца, што верш губляе мелодыку, пластычнасць, вобразнасць, жыццёвы стрыжань. Адным словам, не гучыць.

Я ж пішу пра перажытае, пра тое, што хвалюе, трывожыць, радуе і баліць.

Маю творчасць сілкуе родная Крупшчына: яе жывічныя бары, прапахлыя навальнічным азонам, густым гаючым водарам хвоі і ядлоўцу, папараці, імхоў і грыбніц, налітых спеласцю сонца суніц, чарніц і журавін, яе чысцюткія крыніцы і бусліныя лугі, найпрыгажэйшае ў свеце возера Сялява, мая радзінная вёска-калыска Язбы, дарагія сэрцу родзічы і землякі. Я ніколі не забываю, што

*Я з вёскі,
Я — свойскі,
Язбоўскі,
Сялянскі,
Славянскі,
Зямны,
Ад плуга,
Ад луга,
Дзе туга
Даваўся мне ўкос...*

Дзякую за песні матчынай раллі

Як і многія паэты, вымушаны прызнаць, што на першай пары родзічы не заўсёды прызнавалі маё захапленне вершаскладаннем як справу сур’ёзную. Яны ў мя-

не ўсе, як і я, — вясковыя. З Крунскага, Чашніцкага, Быхаўскага, Бешанковіцкага раёнаў... Яны звычайныя працаўнікі і не разумелі, “навошта сушыць мазгі?”.

Але ўсё ж літаратура, народная творчасць заўсёды былі той крыніцай, адкуль ішлі вытокі нашай духоўнасці. Простыя непісьменныя людзі хоць і ставіліся да вершаскладання несур’ёзна, але слова адчувалі. І гэтая духоўнасць перадавалася з пакалення ў пакаленне праз песні, калыханкі з вуснаў маіх бабў Ганны, Домны, матулі Веры Паўлаўны. А наконт песень... Спецыяльна для гэтай мэты вершаў ніколі не пісаў. Але яны ёсць. Праўда, звычайна пра гэта даведваюся ад людзей ужо пасля таго, як песня напісана. Песні на мае творы спявае хор Роўды. Іх выконваюць Аляксандр Ціхановіч з Ядвігай Паплаўскай, Якаў Навуменка, барды...

Не магу пісаць па заданай схеме, як паэты-песеннікі. Асабліва яскрава адчуў гэта падчас правядзення рэспубліканскага конкурсу на лепшы тэкст Дзяр-

жаўнага гімна. Спачатку напісаў варыянт, дзе я пакінуў некалькі радкоў ранейшага аўтара. Прачытаў і зразумеў: не маё, не тое... У рэшце рэшт атрымаўся арыгінальны верш, які пры запісе на музыку Сакалоўскага атрымаў пры галасаванні прызае месца. Карацей кажучы, у гэтым няпростым выпрабаванні ўва мне перамог Паэт.

Мой галоўны сапернік — я сам

Калі паразважаць, ці імкнуўся я на сваім няпростым, часам выбойстым і пакручастым жыццёвым шляху, быць лідарам, — прызнаюся, што гэта было і засталося па сённяшні дзень. Як кажуць, максімізм у лепшым сэнсе гэтага слова нікому не прыносіў шкоды. А пастаўленай перад сабой мэты дасягаў заўсёды. У дзяцінстве няблага спяваў, пасля навучыўся іграць на гармоніку і баяне. Калі ў спорце была мара атрымаць першы разрад, я патрэбны нарматыў выканаў ужо ў 20 гадоў, падчас вучобы ў сельгаскадэміі. Словам, захапленню было шмат, але калі сур’ёзна ўзяўся за напісанне вершаў, то прыйшлося выбірацца. Чалавека на ўсе захапленні не хапае. Адчуць галоўнае ў жыцці, асабліва для творчага чалавека, — вось што вельмі важна. Яшчэ складаней пастарацца быць адным з лепшых у сваёй справе.

Ніколі не зайздросчу людзям, якія дасягаюць поспеху. Асабліва калі чалавек наблізіўся да нейкай жыццёвай вышыні сваім мазалём, працай сваёй душы. Калі гэта зроблена самастойна, я вельмі паважаю такіх людзей.

Для мяне быць лідарам — гэта перамагчы асабіста сябе. Адолець ляготу, часам недысцыплінаванасць. Мой галоўны сапернік — я сам. Увесь час імкнуся над сабой працаваць. Калі спыняецца праца над сабой, спыняецца і творчы працэс.

Колькі буду пісаць вершы, столькі буду і вучыцца. Вучыцца ў тых людзей, якія дапамаглі мне знайсці, адчуць і загартаваць свой голас. Гэта Мікола Падабед, Мікола Леўчанка, Аляксей Пысін, Янка Сіпакоў, Васіль Зуёнак, Васіль Макарэвіч, Мікола Аўрамчык, Яўгенія Янішчыц, Мікола Федзюковіч, Яўген Крупенька, Анатоль Вялюгін, Ваіса Баравікова, Юрась Свірка, Раянцін Лукша, Леанід Дайнека, Хведар Жычка, Алесь Карлюкевіч, Вячаслаў Рагойша...

А галоўным крэда ў маёй творчасці служаць словы малавядомага ў нас паэта-хірурга з Магілёва (на жаль, ужо нябожчыка) Аляксандра Мельнікава: “Поэзия — души работа при свете совести живой...”

Унікальны праект

Вольга ПАЎЛЮЧЭНКА

Тры пакаленні для стварэння традыцыі

Асноўны напрамак навуковай зацікаўленасці Яўгена Міхайлавіча, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1996), прэміі “За духоўнае адраджэнне” (2008), — тэорыя, гісторыя і сучасны стан беларускага народнага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва і традыцыйных мастацкіх рамёстваў. На яго рахунку манаграфія “Народная разьба па дрэву” (1978), “Беларуская народная кераміка” (1987), “Беларускае народнае мастацкае кавальства” (1990), “Народнае мастацтва Беларусі” (1997), “Дэкаратыўна-прыкладнае мастацтва” (2005), “Беларуская выцінанка” (2008) і інш., шматлікія публікацыі ў калектыўных працах, энцыклапедычных выданнях, зборніках, перыёдыцы.

Пад вокладкай новай кнігі Яўгена Сахута сабраны лепшыя ўзоры традыцыйнага народнага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва беларусаў, дзякуючы якім можна ярка і рознабакова прадставіць арыгінальную мастацкую творчасць народа, яго этнічныя асаблівасці, эстэтычныя густы і светапогляд. Заўважым, што для таго, каб пэўны занятак стаў лічыцца традыцыйным, неабходна, каб ён перадаваўся на працягу трох пакаленняў.

Насуперак і дзякуючы прагрэсу

Глобалізацыя і навукова-тэхнічны прагрэс не спрыяюць захаванню адметнасцей, але ў Беларусі да апошняга часу ацалелі многія віды традыцыйнага народнага мастацтва, якія ярка дэманструюць нацыянальныя асаблівасці, часам у нязменным ці мала змененым выглядзе, хаця сфера іх бытавання звужалася. Некаторыя віды канчаткова зніклі з-за незапатрабаванасці ў сучасным побыце, іншыя — перагарыліся ў звычайнае рукадзелле ці аматарства, пазбаўленае традыцый, глыбіннага сэнсу. Тым не менш засталася шмат цікавага.

Пераасэнсаванне ролі нацыянальнай спадчыны становіцца паўплывала на адраджэнне многіх відаў народнай мастацкай творчасці. Як адзначае ў кнізе “Беларускае народнае мастацтва” Яўген Сахута, “аснова гэтых працэсаў стала карэнная змена грамадскіх адносін да народнага мастацтва не як да набытку мінулага ці музейнай архаікі, а як да жывой з’явы сённяшніх дзён, нацыянальнага здабытка суверэннай дзяржавы, якім з поўным правам можна ганарыцца, аднак разам з тым прымаць меры па яго зберажэнні, адраджэнні, уключэнні ў сучасныя культурныя працэсы.

Адначасова з усёй відавочнасцю ўзнікла праблема навуковага асэнсавання гэтых працэсаў, вызначэння характару і асаблівасцяў сучаснага народнага мастацтва. Нават павярхоўны погляд прыводзіць да разумення, што яно далёка не заўсёды адэкватнае традыцыйнаму, як бы мы ні імкнуліся абсалютна дакладна паўтараць колішнія ўзоры. У большасці выпадкаў сучасныя вырабы ўжо страцілі традыцыйнае прызначэнне, месца ў побыце, глыбінны сэнс і змест”. Дзякуючы прагрэсу можна дэталёва апісаць і найпадрабязна вывучыць кожны прыклад, адраджэнне традыцыйнай вырабы тых ці іншых рэчаў. І выданне “Беларускае народнае

Народнае мастацтва таму і дарагое, і адметнае, што фундамент яго — менавіта ўласцівае гэтаму краю: расліны, дрэвы, колеравая гама краявідаў, гукі... Стварэнне такіх твораў — занятак, найбліжэйшы да магічных дзеянняў, а сімволіка іх вабіць і зачароўвае. Менавіта з гэтай нагоды ў пошуках новых крыніц натхнення вывучаюць ацалелыя аазісы народнага мастацтва мадэльеры ўсяго свету. Але не толькі для іх добрым падарункам стане кніга “Беларускае народнае мастацтва”, аўтар якой — доктар мастацтвазнаўства, прафесар, вядучы навуковы супрацоўнік Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя Кандрата Крапівы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Яўген Сахута. Кніга ўбачыла свет у мінскім выдавецтве “Беларусь”.

Ад сэрца зямелькі роднай

мастацтва” будзе ў гэтай справе найлепшым памочнікам.

У беларускай скарбонцы

Што ж засталася ў нашай скарбонцы? Так, посуд, прылады працы, побытавыя дробязі і адзенне мы купляем у краме, вырабляць іх самастойна для ўласнага ўжытку ўжо не з’яўляецца першачарговым клопам. Але мы ахвотна набываем сабе і ў падарунак дэкаратыўныя, мастацкія вырабы, а таксама арыгінальныя сувеніры з керамікі, дрэва, саломкі, лазы, не кажучы ўжо пра беларускія ручнікі. Існуе попыт і на каваныя вырабы, вяртаецца да нас і выцінанка. Улічваючы густ пакупнікоў, майстры “асучасніваюць” свае вырабы, надаюць ім рысы, не ўласцівыя традыцыйнаму мастацтву.

Я. Сахута піша: “Прыкметна змянілася сфера бытавання сучаснага народнага мастацтва. Раней тыпова сельскае, сёння яно арыентуецца галоўным чынам на горад, які вастрэй усведамляе яго нацыянальна-культурную каштоўнасць, выяўляе прыкметную актыўнасць у адраджэнні і развіцці заняпалых ці забытых відаў традыцыйных мастацкіх рамёстваў, уключэнні іх у сучасныя культурныя працэсы. Праўда,

большасць з такіх адроджаных відаў народнага мастацтва дэманструе яго тыпова сучасныя, другасны ўзровень, часам проста “па матывах” яго, аднак традыцыйная аснова прама ці апасродкавана звычайна прасочваецца досыць выразна”.

Перад намі стаіць важная задача — захаванне народнага мастацтва як адзін з важнейшых відаў нацыянальнай культуры Беларусі.

На стагоддзі

Раздзел “Беларускае народнае мастацтва: традыцыі, сучасны стан, асаблівасці бытавання” прысвечаны вытокамі і традыцыям, а таксама аспектам існавання сучаснага народнага мастацтва Беларусі. Наступны раздзел — “Мастацкая апрацоўка дрэва” — дапаможа чытачу ўявіць архітэктурны дэкор, бытавую разьбу, пазнаёміць са скульптурнай пластыкай і драўлянай цацкай.

Вырабам гаспадарчага прызначэння, утылітарна-дэкаратыўнай кераміцы і дробнай пластыцы прысвечаны раздзел “Танчарства”. З мастацкім кавальствам і каванымі вырабамі я вы пазнаёміцеся ў раздзеле “Кавальства”. Значны па аб’ёме раздзел “Пляценне з прыродных матэрыялаў” утрымлівае звесткі

пра вырабы з бяросты, мастацкае саломаліценне, аплікацыі саломкай па дрэве і тканіне, пляценне з лазы, лучыны, караня. Раздзел “Выцінанка” прысвечаны самаму недасягальнаму, на жаль, з відаў традыцыйнага мастацтва: беларусы ім актыўна карысталіся ў канцы XIX — пачатку XX стагоддзя, кароткачасовы росквіт папярэвыя ўзоры перажылі ў пасляваенныя часы, але з-за таго, што вырабленыя яны з таннага і нетрывалага матэрыялу, канчаткова зніклі для даследчыкаў. Больш пашанцавала польскаму, украінскаму, літоўскаму мастацтвазнаўству — у адрозненне ад беларускага ролі выцінанкі ў параўнанні з астатнімі відамі мастацтва там не прыніжалі, а вось расійскія даследчыкі пра выцінанку нават не згадваюць. Відаць, з-за яе малага распаўсюджвання на тэрыторыі Расіі. На старонках гэтай кнігі вы знойдзеце ўзоры выцінанак 1950 — 2005 гадоў, якія сёння, аформленыя пад шкло, “як іншы твор станковага характару, у інтэр’еры жыллі ці грамадскага памяшкання могуць “трымаць” цэлую сцяну”.

Роспіс — ад велікодных як, конскай зброі і куфраў да непаўторных роспісаў маёлікавых падлог беларускіх храмаў XI — XII стагоддзяў згадваецца ў раздзеле “Мастацкі роспіс”.

Больш пашанцавала традыцыйнаму народнаму ткацтву, якое бытвала ў сферы хатняй вытворчасці. Яго развіццю спрыялі пастаянная патрэба ў саматканых вырабах і нізкая пакупная здольнасць беларускага сялянства канца XIX стагоддзя. Таму беларуская спадчына багатая на тканіны ўтылітарна-дэкаратыўнага прызначэння, якім прысвечаны раздзел “Мастацкія тканіны”.

Дзівосны свет старажытных арнаментаў, скульптурна-пластычных формаў, каваныя вырабы, што “ўражваюць першабытнай суровасцю”, зааморфныя магавы ў драўлянай і керамічнай пластыцы, характавае колераў рушнікоў можна ацаніць дзякуючы наяўнасці ў выданні вялікай колькасці выдатных ілюстрацый: фотаздымкаў Я. Сахута, Г. Ліхтаровіча, В. Харчанкі і з архіваў Нацыянальнага гістарычнага музея Беларусі.

На здымках: маладзіца ў святковым уборах 1920-х гадоў, в.Бездзеж, Драгічынскі раён; укрыжаванне, пачатак XX стагоддзя, Нясвіжскі раён.

Пад вокладкай

Юзефа ВОЎК

Кудлачэў, В. С. Азбука культурнай рэчы / Віктор Кудлачэў, Ірына Фоменкова; худож. Дана Рунова. — Мінск: Літаратура і Мастацтва, 2011. — 40 с.

Як навучыць дзяцей малодшага школьнага ўзросту правільна і граматычна выбудоваць маўленчыя зносіны з ровеснікамі і са старэйшымі людзьмі? Зразумела выказаць уласныя думкі? Заводзіць сяброў? Гэта кніга можа дапамагчы вырашыць шматлікія праблемы. Вясяляе вершы, загадкі, апавяданні і скорагаворкі паэта Віктара Кудлачова, цікавыя заданні, складзеныя пісьменніцай Ірынай Фамянкавай, ненавязліва навучаць правілаў культурнага маўлення.

Калечыц, І. Л. Эпіграфіка Беларусі X — XIV стст. / Іна Калечыц. — Мінск: Беларуская навука, 2011. — 271 с.

Эпіграфічныя помнікі X — XIV стст., знойдзеныя на тэрыторыі Беларусі, — надзвычай цікавая, аднак маладаследаваная старонка айчыннага крыніцазнаўства. Да пісьмовых крыніц гэтага перыяду ў першую чаргу адносяцца летапісы (змяшчаюць шмат каштоўнай інфармацыі) і эпіграфічныя помнікі (увабляюць унікальныя факты). У манаграфіі межы вывучаемага перыяду акрэсліваюцца X — XIV стст., што абумоўлена з’яўленнем першых чытальных надпісаў на тэрыторыі Беларусі і звязана з прыняццем і распаўсюджваннем хрысціянства і кірылічнага пісьма Ёсць у кнізе і ўнікальная інфармацыя: так, упершыню публікуюцца алтарныя графіці XII — XVII стст. Спаса-Праабражэнскай царквы г. Полацка. І ў цэлым манаграфія з’яўляецца першай працай, у якой праводзіцца аналіз, класіфікацыя і комплекснае вывучэнне сукупнасці эпіграфічных помнікаў акрэсленага перыяду, знойдзеных на тэрыторыі Беларусі.

Храптовіч-Буцянёва, В. А. Злом (1939 — 1942): успаміны / Вольга Храптовіч-Буцянёва. — Мінск: Кнігазбор, 2011. — 280 с.

Гэта кніга — з’ява ўнікальная. Род Храптовічаў на працягу стагоддзяў адыгрываў значную ролю ў палітычным і культурным жыцці Вялікага Княства Літоўскага, Рэчы Паспалітай і Расійскай імперыі. Але фінал атрымаўся трагічны. У 1939 годзе палац і бібліятэка ў радавым маёнтку Шчорсы былі разабраныя і знішчаныя, а ўладальнікі сядзібы апынуліся хто ў турме, хто ў далёкім выгнанні. Менавіта пра гэта і распавядае кніга ўспамінаў “Злом”.

Брэдбери, Р. Вожделение вслепую: рассказы / Рэй Брэдбери; пер. с англ. Е. Петровой. — Москва: Эксмо, Санкт-Петербург: Домино, 2011. — 336 с.

У ліку станючых рыс кнігі чытачы адзначаюць захапляльныя сюжэты, іх глыбокі падтэкст, здольнасць кнігі “зацягваць” ужо з першай старонкі. І гэта не выпадкова: у творах майстра цудаў і рамантыкі магчыма ўсё. Прыстасаванне для знішчэння смецця паказвае моцны апетыт, гандляр новенькімі “студэбекерамі” хавае твар пад чорным башлыком, кінастудыю маскіруюць пад авіязавод, а авіязавод — пад кінастудыю. І разам з усім гэтым — процьма загадак і філасофскіх пытанняў быцця.

Водзукі дасьляйце на электронны адрас аўтара: hinarina@tut.by

Кнігі для агляду прадастаўлены магазінам “Кніжны салон”. Тэл.: 385-60-89.

Іван Капыловіч

Шчаслівы чалавек

— Зіма ўвабралася ў сілу, — кажу я не то сабе, не то тым, хто са мною ў гэтай палаце на пяць ложкаў. — Уесца яна ў косці, ох, яшчэ і як уесца, — цяжка ўздыхаю я. — Лета — як успышка маланкі: не паспееш аглядзецца, а тут ужо восень, на зялёнай траве іней, першыя прымаразкі.

— Чаго ты бядуеш? — адзваецца Саша. Яго ложка бліжэй да акна, Сашаў твар асветлены зімовым сонцам; і добра відны яго трывога, спалох, разгубленасць, што завалодалі ім, мабыць, з таго самага моманту, калі ён улетку купаўся на возеры, даў нырца, зламаў шыю і ў яго адняліся рукі і ногі. — Мне б тваё гора. Ходзіш, тупаеш, дзе хочацца і колькі хочацца.

Сказаўшы гэта, Саша раптам замаўкае, пазірае нерухома вачыма ў акно і цяжка, пакутна думае.

— Носяць вас чэрці, дзе не трэба, не беражэцца, — устаўляе ў нашу размову сваё слова Зоя Іванаўна — палатная санітарка, высакарослая, у бледна-зялёнай спяцоўцы, з коратка стрыжанымі, пафарбаванымі ў шэра-попельны колер валасамі, і здаецца, што гэта не яе прыродныя валасы, а парык. Яна — пенсіянерка, даволі рухавая, на здароўе не крыўдзіцца, жыве недзе ў вёсцы, пенсія ў яе такая, што на жыццё не хапае, да таго ж дзеці, унукі, хочацца і ім дапамагчы. Вось і даводзіцца ні свет ні зара прыязджаць прыгарадным аўтобусам, нацягваюць бледна-зялёную апранаху, браць у рукі венік, вядро, швабру. За дзень трэба прыбраць у кожнай палаце не адзін раз. Нідзе, здаецца, ні пылінкі, але Зоя Іванаўна не дае сабе спакою: то пад столлю ўбачыць павуцінне, то ў куце насела пылу.

— Не сядзіцца вам дома, — абурэцца Зоя Іванаўна, — усё шукаеце сабе ліха. То на дыскатэках яны, дзе распуста, наркотыкі... То вунека вязы сабе так звярнуў, што не варухнуць ні рукой, ні нагой. І як жыць далей? А яшчэ ж маладзенькі, сама жыць.

Яна, цяжка ўздыхнуўшы, пакідае палату, Саша праводзіць яе трывожным позіркам і звяртаецца да мяне:

— Ты — шчаслівы чалавек. Сабраўся і пайшоў, а я як прывязаны.

Слухаю яго і не веру пачутаму. Я — шчаслівы? З двума кавенькамі грабуся, як чарапахы, і я — шчаслівы? Ад такога шчасця іншы раз хочацца воўкам завьць.

Так думаецца, але гэтыя думкі я хаваю ў сабе, нельга Сашу паказаць свой нядобры настрой. Бо ён цяпер у такім стане, калі кожнае добрае слова для яго — самыя лепшыя лекі, надзея, што ён ачуняе, пазбавіцца немачы, якая скавала яго душу і цела.

— Каб узняць гэтыя кавенькі ў рукі, — кажу Сашу, — я не знаў ні дня, ні начы, трэніраваўся да сёмага поту, да знямогі.

Замаўкаю, думаю: хіба Саша кажа няпраўду? Перажыць тое, што выпала на долю кожнага, хто трапіў у нейрахірургічнае аддзяленне, і ў рэшце рэшт пайсці сваімі нагамі — гэта як нанова нарадзіцца. Ад размовы з Сашам адно засмучэнне, і, каб супакоіцца, я выходжу на калідор. Ён доўгі-доўгі, без вокнаў і асветлены яркімі неонавымі лямпамі. Прайсці яго з канца ў канец не заўсёды мне ўдаецца, бо часу вольнага расходжвацца днём надта не стае: адны працэдурны, пасля другія, і трэба ўсюды паспеець у строга адведзены час.

З нейрахірургічнага аддзялення па калідоры можна трапіць у шматпавярховы галоўны корпус, дзе аперацыйныя, рэнтген-кабінеты, плавальны басейн, зала лячэбнай фізкультуры... Іду нетаропка, разважаю, згадваю ранейшую бальніцу, куды трапіў адразу пасля аварыі. Яна была ў скверы каля стадыёна, у старым, пасляваеннай забудовы, трохпавярховым корпусе з цеснымі, з нізкай столлю, палатамі. Мой ложка быў каля самага ўвахода, адно-адзінае акно заўсёды адчынена, дзвярыма раз-пораз скрыпелі, і я баяўся скразняку, баяўся скапіць запаленне лёгкіх.

У час чарговага ўрачэбнага абходу каля майго ложка стоўпіліся дактары, прафесар, загадчык аддзялення, медсёстры. Прафесар у акулерах з тоўстымі шкельцамі, маладога веку, засяроджаны, узяў з гісторыі хваробы рэнтгенаграму майго зламанага пазваночніка, паднёс блізка да акулераў, разглядаў, потым папрасіў, каб я паварушыў пальцамі адной нагі, другой, паварушыў ступнёй, сагнуў нагу ў калене і, пераканаўшыся, што гэтага я зрабіць не магу, сказаў як адсек:

— Канечне, добрага мала, але ўсё не так безнадзейна, хадзіць ты будзеш, дрэнна, але хадзіць. Каб не рабілі аперацыю...

Урачэбны кансіліум пакінуў палату, а я доўга не мог адысці ад таго, што

сказаў прафесар... Хто мяне ўзбіў на аперацыю? Ці не той самы правінцыйны хірург, да якога я трапіў перш, чым мяне санітарным самалётам даставілі ў Мінск? Што ён сказаў? У спінным мозгу упіўся асколак дужкі пазваночніка, і калі яго свечасова не выдаліць, то ён можа перапіліць спінный мозг... Слухай гэтых урачоў: адзін кажа адно, другі зусім другое, процілеглае...

З таго часу столькі ўсяго адбылося, але прафесар як у ваду глядзеў: хадзіць я хаджу, але сам сабе не зайздросчу.

У канцы калідора сустраў гэтага самага прафесара, які прадказаў маю будучыню. Гады дужа змянілі яго. Яму ўжо за восемдзесят, у спіне сагнуты, але хада хуткая. З-пад акулераў глядзелі пільныя, неабякавыя вочы.

— О, якія людзі! — жартаўліва-сур'езна вымавіў прафесар. — Ходзіш? Я ж казаў, што будзеш хадзіць.

Памяць жа ў прафесара! Праз столькі гадоў пазнаў мяне, хоць я даўно ўжо не той, якім быў адразу пасля аварыі.

— Ага, памаленьку шкандыбаю. Якая там хада, але добра, што сам з сабою спраўляюся, іду скрозь і ўсюды, куды трэба. Праўда, зімою... Таму і кладуся ў бальніцу, каб падтрымліваць свой стан, каб не стала горш.

— Многа ты хочаш. Трапіць у такую гісторыю... Але хіба табе не зайздросцяць тыя, хто ўсеўся на каламажку? І не кажы, сам знаю — зайздросцяць.

Ён ужо гатовы ісці далей, туды, куды кіраваўся, але раптам ашаламаніў нечакана вымаўленымі словамі:

— Шчыра скажы — задаволены жыццём? Можаш сказаць, што ты — шчаслівы чалавек?

Гэта ўжо занадта: і Саша, і прафесар як згаварыліся.

Ад узрушэння я ледзь устаяў на нагах, але ўсё ж устаяў, вымавіў:

— Да таго, прафесар, шчаслівы, што часам не знаю, куды падзецца.

— От гэта і дарма. Трэба радавацца таму, што ёсць. Застаўся жыць, глядзіш на сонейка, слухаеш птахаў... Кіруеш, мабыць, машынай... Хіба гэтага мала?

Ён павярнуўся і пайшоў. Я пазіраў яму ўслед і думаў, што ён сапраўды шчаслівы чалавек. Дажыў да васьмідзесяці, увесь век на нагах і работу не пакідае: без яго парад, кансультацый нейрахірургія абыходзіцца не можа.

Калі зямлю скуе мароз, разгуляецца мяцеліца і галалёд не дасць сысці з парога, я кладуся ў бальніцу. Сазвонываюся з загадчыкам нейрахірургічнага аддзялення і месяц-другі чакаю шпіталізацыі. Яна мне як родны дом з таго часу, калі трапіў у аўтакатастрофу і паламала мяне так, што дактары здзіўляюцца, як гэта я ацалеў, застаўся жывы ды яшчэ патроху і дыбаю, тапчу матухну-зямельку. Праўда, хаджу я не як усе людзі, а з двума кавенькамі, маімі неразлучнымі памочнікамі і спадарожнікамі.

Бальніца, куды я кладуся, новая і сучасная. Чаго ў ёй толькі няма: камп'ютарная дыягностыка, магнітна-рэзанансная тамаграфія, вялізны плавальны басейн, аперацыйныя і рэнтген-кабінеты аснашчаны самай дасканалай медтэхнікай... Тут лечацца не толькі беларусы, прыязджаюць з усіх рэспублік былой вялікай краіны. Кожны, у каго якое ліха з пазваночнікам, знае сюды дарогу і пасля аперацыі, паскакаўшы трохі на мыліцах, пахадзіўшы з хадункамі, з кавенькамі, неўзабаве ідзе як і трэба, гатовы пусціцца хоць у скокі, адкінуць мыліцы-кавенькі, забывае, што зусім нядаўна хадзіў, сагнуўшыся як не ў тры пагібелі, стогнучы ад прыступаў болю ў спіне.

«Шчасліўчыкі! — думаю я пра такіх. — Пасля гэтакай калатнечы стаць на свае ногі... Ад іх лёс не адварнуўся».

Бальніца на ўскрайку горада, у ціхім куточку, далёкім ад гулкай шашы. З акна палаты, што на першым паверсе двухпавярховай прыбудовы, бачны прыватны сектар. З самага ранку з пацяпелых ад часу комінаў над заснежанымі стрэхамі віюцца слупы рухомага, шызавата-белага дыму. Ціхі, бязвоблачны, сонечны зімовы дзень. Усю ноч кідала снег, заваліла ўсе сцёжкі-дарожкі вакол бальніцы, у прыватным сектары.

Апошнім часам дактары рэкамендуюць мне не лекі, а лячэбную фізкультуру.

— Будзеш ляжаць у ложку, то, думаеш, ногі пойдуць самі сабой? — неяк незразумела выказаўся аднойчы палатны доктар Фёдар Сцяпанавіч — чалавек спакойны, разважлівы, паглыблены заўсёды ў сябе, у тыя словы, якія казаў хворым. — Бач, пальцы на левай назе заварушыліся — значыць, спінный мозг не перарваны, ёсць шанс пайсці. А для гэтага трэба...

Фёдар Сцяпанавіч трымае ў руках маю гісторыю хваробы, адкрывае яе, учытваецца ў тое, што пісаў ён, другія дактары, якія кансультавалі мяне. Потым бярэ ў рукі адну рэнтгенаграму, другую, набліжае да вачэй, разглядае, нібы пераконваецца, што не памыляецца ў сваіх словах — спінный мозг не перарваны, толькі парушаны, і я, калі буду трэніравацца, змагу пайсці.

У той жа дзень у палату наведлася Галя — метадыст траўматалагічнага аддзялення па лячэбнай фізкультуры. Яна ў расшпіленым белым халаце, які ёй да калень, з прыгожай капой, бы жытняя саломка, валасоў, кароткім прамым носам, капрызлівымі вуснамі, невясёлымі вачамі. Чаму ў яе вочы заўсёды сумуюць — заставаўся для мяне загадкай. Мо таму, што ў яе ўжо такія гады, калі пара мець

Метадыст фізкультуры

мужа, дзяцей, сям'ю, а Галя, ведаў я, адзінока.

— Доўга збіраешся чакаць з мора пагоды? — спытала яна і паказала сваю белазубую ўсмешку, і ў гэты момант здавалася яшчэ больш прывабнай, з вачэй раптам некуды сплываў сум, і мне хацелася сказаць ёй, каб яна была заўсёды ў такім во настроі.

Я ёй, праўда, не сказаў нічога, але падумаў, што дрэнна мае справы, калі ўжо дактары не змаглі дапамагчы мне, то хіба гэта здолее зрабіць Галя з яе дыпломам медыцынскага вучылішча?

— Бяры мяне за руку і вучыся ўставаць, — кажа Галя і працягвае ў мой бок абедзве рукі.

Я заўважаю яе даланю з тонкімі пальцамі і пафарбаванымі пазногцямі, нехаця высоўваюся з-пад коўдры і баюся нават уявіць, як гэта я змагу падняцца, сесці пасля некалькіх месяцаў ляжання на спіне, боль у якой пасля аўтакатастрофы яшчэ не прайшоў...

Праз нейкі час Галя пачала выводзіць мяне на калідор, я з цяжкасцю, са скрыпам-рыпам уставаў з ложка, браўся за ручкі хадуючы на малень-

кіх скрыплівых калёсах і рабіў першы крок.

— Захочаш — будзеш хадзіць, толькі паменей палежвай у ложку, — кажа Галя, якая, нібы цень, след у след ідзе за мной.

Мы ўжо на калідоры, ад слабасці мяне хістае, ногі ў каленях падкошваюцца, і я баюся, каб не ўпасці, не грывнуцца на падлогу, учапіўся, як клешч, у ручкі хадуна, пацеў, на вочы, мабыць, ад напругі, слабасці набягалі слёзы, і я дрэнна бачыў.

— Смялей, смялей! — падахвочвае Галя. — Не бойся, я страхую, нічога з табою не здарыцца.

У далнім кутку калідора скураная, абшарпаная канапа, з неверагоднай цяжкасцю дабраўшыся да яе, я валюся з ног, Галя выцірае марляй з майго лба пот.

— Сёння ты першы раз адолеў увесь калідор з канца ў канец, — кажа Галя. На яе твары — радасць за мяне, за сябе, за тое, што яе намаганні не дарэмныя.

Я пазіраў на Галю зайздросным позіркам, зайздросціў ёй, што васьм'яна дужая, здаровая, на сваіх нагах, а я...

Заўважаў, што яе невясёлыя вочы, а гэта здараецца з ёй мала калі, не сумуюць, і адчуваў: ува мне нешта адбываецца. Мабыць, менавіта ў гэту хвіліну я ўпершыню так ясна зразумеў, што ўжо не магу без таго, каб не бачыць Галю, яе журботных вачэй, не размаўляць з ёю, не пытацца ў яе пра якія-небудзь дробязі, не гаварыць смешныя глупствы, якія ёй падабаліся і падымалі настрой. Кожны дзень я чакаў яе з'яўлення ў палаце. Яна падала мне драўляныя, са зношанымі гумавымі наканечнікамі мыліцы, выводзіла мяне на двор, у бальнічны сквер, дзе, нахадзіўшыся да сёмага поту, я садзіўся з ёй у глухім, вусцішным кутку на лавачку. Мы многа гаварылі. І многа маўчалі. Думалі. Кожны думаў пра сваё. А ўвогуле мы думалі пра адно і тое ж. Блізілася мая выписка, і мне трэба было б радавацца, што, нарэшце, забуду дактароў, бяссонныя ночы, балючыя ўколы, забуду душную, прапахлую лекамі палату. Але асаблівай радасці на душы не было. Я нават не дапускаў думкі, што, пакінуўшы бальніцу, больш не пабачу Галю, не пачую яе голас. Ці пабачу?

Марыя Захарэвіч: штрыхі творчасці

Беларускі дзяржаўны архіў кінафотонадакументаў (БДАКФФД) захоўвае ў сваіх фондах шмат цікавых і разнастайных аўдыёвізуальных дакументаў, якія адлюстроўваюць штрыхі жыцця вядомых творчых асоб, дапамагаюць зразумець вытокі непаўторнага шляху ў мастацтве. З асабліва трапяткім пачуццём я звяртаюся да тых дакументаў, што распавядаюць пра творчасць народнай артысткі Беларусі Марыі Захарэвіч. Любіміца публікі, актрыса Купалаўскага тэатра, яна сёлета адзначае свой юбілей.

Алена ПАЛЯШЧУК,
галоўны архівіст аддзела
інфармацыі, публікацыі
і навуковага выкарыстання
дакументаў БДАКФФД

Найбольшую колькасць у зборы БДАКФФД складаюць фотонадакументы. Іх у нас 166 адзінак захавання. Гэта гуказапісы вершаў, песень, урыўкаў з раманаў у выкананні Марыі Захарэвіч, мноства радыёспектакляў, кампазіцый, пастановак з яе ўдзелам, а таксама радыёперадач з цыкла “Майстры беларускай сцэны” і “Сустрэчы ў радыёстудыі”. Дарэчы, ўкраз у перадачы “Сустрэчы ў радыёстудыі”, запісаныя ў 1986 г., Марыя Георгіеўна расказвае пра сваё супрацоўніцтва з радыё: “Радыё — мой другі дом, работа на радыё дае вялікую магчымасць і вялікае задавальненне, таму што тых роляў, якія давалася сыграць на радыё, не было ў тэатры. Я лічу радыё адной з самых істотных частак маёй актёрскай працы”. Невыпадкова актрысу называюць “каралевай радыё”. Менавіта за ўдзел у радыёспектаклях “Рыбакова хата” паводле Якуба Коласа і “Хамуціус” паводле А. Куляшова М. Захарэвіч была адзначана Дзяржаўнай прэміяй БССР (1984 год).

У фотатэцы архіва — партрэтныя здымкі актрысы ў розныя гады, яе фота з сынам, з калегамі-артыстамі падчас сустрэч з гледачамі, на юбілейных вечарах дзеячаў беларускай культуры. Пэўную цікавасць выклікаюць і шматлікія фота сцэн са спектакляў Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы з удзелам М. Захарэвіч.

А яшчэ наш архіў захоўвае цікавыя і змястоўныя кіна- і відэадакументы, прысвечаныя творчасці Марыі Георгіеўны. Так, адзін з сюжэтаў кіначасопіса “Савецкая Беларусь” № 14 за 1964 г. знаёміць гледача з пастаноўкай спектакля “Канец — справе вянец” тэатра імя Янкі Купалы, дзе адну з роляў выконвала М. Захарэвіч. Фільм “Трылогія нядзельнай ночы” расказвае пра творчасць рэжысёра В. Турава і яго стужку “Нядзельная ноч”, у якой здымалася М. Захарэвіч. А кінафільм 1991 г. “Маналог працягваецца (Марыя Захарэвіч)” цалкам прысвечаны творчасці актрысы. Акрамя гэтага, у кінатэцы архіва захоўваецца відэаальманах “Тэрыторыя супраціўлення. Тры гісторыі нефрантавога жыцця”. У адной з навел пад назвай “Маці”

па матывах твораў народнага пісьменніка Беларусі Васіля Быкава ў галоўнай ролі знялася Марыя Захарэвіч.

Прыхільнікі таленту актрысы ведаюць: нарадзілася Марыя Георгіеўна ў чароўнай мясціне, у вёсцы Навасёлкі на Мядзельшчыне. Само возера Нарач, таямнічыя лясы, водар хвояў, грыбныя сцежкі — усё было прасякнута фарбамі, казкамі, легендамі. Магчыма, сама паэзія роднага краю паўплывала на выбар прафесіі сялянскай дзяўчынкі, а магчыма, парада настаўніцы на школьным выпускным вечары — падумаць пра тэатр.

Так ці інакш, а Марыя Захарэвіч выбрала тэатр, выбрала прафесію, пра якую нічога не ведала. У Навасёлках сапраўднага тэатра тады ніхто не бачыў. Марыя Георгіеўна ў адным з інтэрв’ю так распавядала пра свой выбар будучай прафесіі: “Думаю, што гэта не я вырашала, а Бог. Усё па волі Божай. Мая прафесія, маё служэнне людзям — праз тэатр. Гэта не я выбірала — дар неба вось такі. У юнацтве пра тэатр я нават не марыла. Якая там актрыса... Мне хапала самавыяўлення ў нашым вясковым клубе, думкі нават такой не было. Я хацела стаць настаўніцай”.

У Беларускім дзяржаўным тэатральна-мастацкім інстытуце, куды М. Захарэвіч паступіла ў 1953 годзе, яе настаўнікам, кіраўніком курса быў Канстанцін Саннікаў. Ён меў асаблівае вока на актёрскія таленты, умеў іх разумець, выходзіць і накіроўваць. Марыі Георгіеўне пашанцавала, што ён стаў яе настаўнікам. Канстанцін Мікалаевіч гаварыў, што ў прафесіі актёра 10 пра-

цэнтаў таленту і 90 працэнтаў працы. Як успамінае актрыса (гэты гуказапіс таксама захоўваецца ў фондах нашага архіва), “Канстанцін Мікалаевіч больш патрабаваў, чым хваліў, патрабаваў поўнай аддачы, і гэта дало свой плён, свае ўскоды”.

Скончыўшы інстытут, маладая актрыса прыйшла працаваць у трупы славутага Купалаўскага тэатра. Пасля першай яе ролі — пасляховага дэбюту (Галя Жураўка ў спектаклі “Пакуль вы маладыя”) — К. Саннікаў падарыў таленавітай вучаніцы сваю фотакартку і напісаў: “Марыйка, толькі не супакойвайся!”

Па першым часе лёс выкарыстоўваў талент актрысы сурова. Рэжысёры эксплуатавалі яе знешнасць станоўчай гераіні, мяккую манеру выканання, абаяльнасць. Роляў было многа. Але ўсе яны былі аднаго кшталту, гэтак званыя “блакітныя гераіні”. Актрыса адчувала, што працуе адна-

Тады калега-купалавец Леанід Рахленка сказаў, што ўвайсці ў гатовы спектакль, сыграны больш як 30 разоў, — гэта подзвіг. І Марыя Захарэвіч такі подзвіг здзейсніла. Яе Ганна Чарнушка была сыграная не менш цікава. У гэтай ролі выявіўся яркі драматычны тэмперамент актрысы.

Па-народнаму сакавіта гучыць у Марыі Георгіеўны беларускае слова, што асабліва ярка выявілася ў ролі Зношчыхі (“Тутэйшыя”) Янкі Купалы.

Сярод іншых лепшых яе работ — Луіза Браент (спектакль “Праўду! Нічога, акрамя праўды!!!”) Д. Аля, Кацярына Міхайлаўна (“Памяць сэрца” А. Карнейчука), Марыя (“Святая святых” І. Друцэ), Невядомая (“Безыменная зорка” М. Себасцяна), Маша (“Эшалон” М. Рошчына), Алена Мікалаеўна (“Дзеці сонца” М. Горкага), Наталля Фаддзееўна (“І змоўклі птушкі”) І. Шамякіна. Яркімі, прывабнымі атрымліваліся ў яе характарныя гераіні: Варвара (“Навальніца” А. Астроўскага), Дашачка Няпрахіна (“Залатая карэта” Л. Лявонова), Ганна Карпілава (“Плач перапёлкі” І. Чыгрынава), Ганна (“На дне” М. Горкага)...

Камісар у “Аптымістычнай трагедыі” У. Вішнеўскага — гэта адна з тых роляў, пра якія марыла кожная актрыса. Зоркі савецкага тэатра ігралі Камісара. Выпала такое шчасце і на долю М. Захарэвіч. Працуючы над вобразам Камісара, ёй трэба было мяняць распаўсюджаную сцэнічную традыцыю, шукаць нешта сваё, сучаснае ў гэтым вобразе. Яе Камісар — гэта жанчына з палітычным тэмпераментам, моцай і жарсцю барацьбіта.

За паўстагоддзя служэння першай сцэне Беларусі Марыя Захарэвіч сыграла больш як 60 роляў — цэлую галерэю яркіх жаночых вобразаў, якія складаюць залагу старонку гісторыі айчыннага тэатра. “Актёрская задача, — сцвярджае актрыса, — разбудзіць душы людзей, узрушыць іх сацыяльную актыўнасць”. І з гэтай задачай яна спраўляецца паспяхова.

На здымках: Марыя Захарэвіч і Вольга Галіна ў спектаклі “Пакуль вы маладыя” (1957 г.); з Мікалаем Яроменкам у сцэне са спектакля “Твой светлы шлях” (1961 г.).

ART-нацэркі

Лана ІВАНОВА

Камедыю Бернарда Шоу “Пігмаліён” перачыталі ў Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя М. Горкага. Гэту прэм’еру горкаўцы ўвасобілі разам з гасцямі — сваімі даўнімі творчымі партнёрамі: пастаноўку ажыццявіў народны артыст Латвіі, народны артыст Украіны, заслужаны дзеяч мастацтваў Расійскай Федэрацыі рэжысёр Аркадзь Кац, над сцэнаграфіяй і касцюмамі працавала народны мастак Латвіі Таццяна Швец. У актёрскім ансамблі — улюбёнцы публікі Сяргей Чакярэс, Вераніка Пляшквіч, Бэла Масумян ды іншыя артысты.

Пачастунак для музычных Ансамблем салістаў “Класік-Авангард” пад кіраўніцтвам Уладзіміра Байдава, выклікаў аншлаг у Малой зале імя Р. Шырма Белдзяржфілармоніі. Канцэрт “Мелодыі яўрэйскага мястэчка” прадставіў самабытную разнажанравую музыку, якая некалькі стагоддзяў таму прыйшла на беларускую зямлю: гучалі матывы пранікнёнай калыханкі “Міндаль ды разынка”, і яўрэйскага танцавальнага фальклору, і хадзіскіх літургічных спеваў... Разам з ансамблем выступіла ўдзельніца яго першага складу, віртуознае піяністка Бэла Штэйнбук (Ізраіль).

Спектакль “Прыгоды Чыпаліны” з’явіўся ў рэпертуары музычнай капэлы “Санорус” (мастацкі кіраўнік Аляксей Шут). Прэм’ера ажыццяўлена ў межах распрацаванага летась праекта “Музычная класіка — дзецям”. Задачай праекта з’яўляецца стварэнне цыкла праграм для сямейнага прагляду, што па выніку паспрыяць музычнаму і эстэтычнаму выхаванню дзяцей. Ужо былі паказаныя музычна-драматычныя казкі паводле вядомых твораў “Стойкі алавяны салдацік” Х. К. Андэрсена, “Шчаўкунчык” Э. Т. А. Гофмана, “Муха-цакатуха” К. Чакоўскага, “Канёк-Гарбунок” П. Яршова, а таксама “Пеця і воўк” С. Пракоф’ева. Чарговая прэм’ера, створаная паводле казкі Дж. Радары “Чыпаліна і яго сябры”, з музыкой Карэна Хачатурана ў жывым выкананні сімфанічнага аркестра, з выкарыстаннем вялікіх маляўнічых лялек і дэкарацый-трансформераў, адбылася на сцэне сталічнага Клуба імя Ф. Дзяржынскага. А самы першы паказ, г. зв. здача спектакля, прайшоў як дэбютная акцыя ў Мінскім раённым цэнтры культуры, куды “Санорус” запрасіў выхаванцаў дзіцячых дамоў, дамоў-інтэрнатаў, дзяцей-інвалідаў Мінска і Мінскага раёна.

Жывапіс і вітражныя светлавыя аб’екты Бекіра Смольскага дэманстраваліся на яго персанальнай выстаўцы, што ладзілася ў сталічнай галерэі “Акадэмія”. Мінчанін, выпускнік Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў 1994 года, удзельнік шматлікіх айчынных і замежных выставак, ён жыў у цяпер у сталіцы Аўстрыі Вене. Экспазіцыя “Плынь святла”, якую мастак прадставіў гэтым разам на радзіме, перадала гледачам яго захопленасць рухам святла, зачараванне светлавай гармоніяй — ці то ў прасторы жывапіснага палатна, ці то ў вітражнай кампазіцыі.

Установа адукацыі “Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі” аб’яўляе конкурс на зямшчэнне пасада (да 5-і гадоў) прафесарска-выкладчыцкага складу (для тых, хто мае мінскую рэгістрацыю) з далейшым заключэннем кантракту ў выпадку выбарнага тэрміна, вызначаны Наймальнікам:

кафедра тэорыі музыкі:
прафесар

Маналог у фарбах

Мастачка Ларыса Журавовіч прызнаецца, што ў дзяцінстве ў яе не было жадання стаць мастаком, хоць маляваць любіла, як усе дзеці. Праўда, хацелася стаць рэстаўратарам. У юнацтве марыла працаваць у заповедніку. Зразумела, усё гэта аб'ядноўвае імкненне захаваць тое, што яна любіць і чым захапляецца. А калі пачала сур'ёзна займацца маляваннем, прыйшла любоў і разуменне творчасці. І хоць папера не самы надзейны, не вечны матэрыял, але ўсё-ткі можна захаваць і падзяліцца сваім выбарам тэмы, прагай да яе і жаданнем раскрыць, зберагчы гэту тэму, тое, што самой дорага.

цы. Для духоўнага, творчага росту правінцыі не бывае. Калі нацэліць сябе на кар'ерны рост, то тут можна пачуваць сябе пакрыўджаным і няшчасным, а калі на творчасць, успрыманне рэальнасці, якая табе падабаецца, — можна лічыць сябе багатым.

З выстаўкамі было цяжкавата, нават тыя ж работы адвезці. Цяпер прасцей. Калі выйшла замуж, ва ўсім адчуваецца дапамога і падтрымка мужа: ладзілі выстаўкі ў Маскве, Яраслаўлі, зрабілі тур па ўсходняй Беларусі.

Мастачцы імплануе пісаць вясковыя матывы, краявіды... Вясковая тэма пачалася з роднага

Візітка

Ларыса Журавовіч нарадзілася і жыве ў гарадскім пасёлку Бялынічы Магілёўскай вобласці. Скончыла Рэспубліканскую школу-інтэрнат на музыцы і выяўленчым мастацтве імя І. Ахрэмчыка, Беларускі дзяржаўны тэатральна-мастацкі інстытут (аддзяленне графікі), творчыя майстэрні Акадэміі мастацтваў ССРС у Мінску. Вучылася ў такіх знаных народных мастакоў нашай краіны, як Васіль Шарановіч, Георгій Паплаўскі... Працуе ў галіне станковай графікі (акварэль, гуаш), у жанры пейзажу, партрэта, нацюрморта. Сярод асноўных твораў — серыя лістоў "Восень. Зямля і людзі" (дарэчы, гэты дыпломная работа Ларысы Віктараўны, за якую яна была ўзнагароджана бронзавым медалём Акадэміі мастацтваў ССРС), цыклы нацюрмортаў, прысвечаныя бацькоўскай хаце, партреты родных людзей і нізкі краявідаў вёсак, назвы якіх знаёмыя з маленства: Клянічы, Вольніца, Ступляны, Аксенькавічы. Яна таксама з'яўляецца аўтарам герба і флага г.п. Бялынічы.

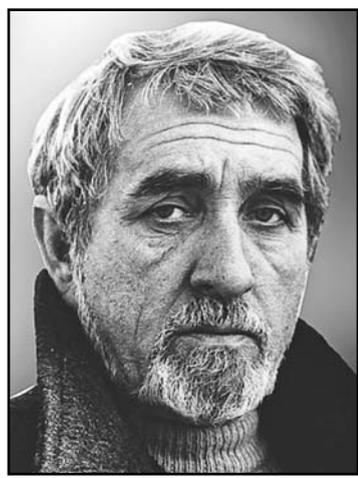
дома, які раскрываўся ў замалёўках, партрэтах, нацюрмортах, інтэр'ерах. Бо яе бацькі — звычайныя вясковыя людзі, з вясковым ладам жыцця. Ларысе Журавовіч стала цеснавата ў рамках тэмы дома. У дыяпазоне творчасці пачала займаць істотнае месца тэма краявіду. Пейзажыстам сябе не лічыла, пачынала не тое што з нуля, але спатрэбіўся пэўны этап, каб знайсці сябе ў пейзажы — які ён для яе, як яна яго разумее. Напісала даволі вялікі цыкл такіх карцін. "Не мне меркаваць, наколькі ён індывідуальны, але хацелася б перайсці да жанравых работ: партрэт, інтэр'ер. Як кажуць, кожны мастак хоча больш, чым можа. Хочацца шмат зрабіць, а як яно будзе, пакажа час", — адзначае Ларыса Віктараўна.

Чакаць ад кожнага мастака, што ён створыць грандыёзныя, гістарычныя, манументальныя работы, не трэба. Творца павінен зыходзіць не з таго, што трэба і чаго патрабуюць, а з таго, што ён хоча сказаць. А праз што ён хоча выказацца — яго асабістая справа.

Ларысу Журавовіч цалкам задавальняе месца, дзе яна жыве. Яна мае справу з той рэальнасцю, якую можна адлюстравіць рэалістычным шляхам. Няма патрэбы падаваць гэта па-іншаму, па-авангарднаму. Усё адпавядае адно аднаму: гармонія вонкавая і ўнутраная. Апошнім часам да розных мадэрновых плыняў пачала не так катэгарычна ставіцца, як раней. У чым жа небяспека рэалізму для мастака? Яна сутыкнулася з гэтым на выстаўках. Наведвальнікі глядзяць не на тое, што ты хацеў выказаць, а на тое, што намалявана. А рэалізм такі — за ім асабістага яго, у прыныце, не бачна. Існуе рэальнасць. Калі паказваеш проста рэальнасць, гэта задавальняе ўсіх. Калі хочаш паказаць нешта звыш, тваіх адносін не бачна. Таму, магчыма, і з'явілася ў мастакоў імкненне сказаць рэальнасць для таго, каб глядач задумаўся, для чаго гэта творца так зрабіў: чаму крывое, квадратнае, нейкая мазня?.. Але патрэбны матэрыял, выказванне асабістага "Я" і звышзадача — як ты можаш увасобіць нейкую значную ідэю акрамя асабістых адносін. Прыкладам, у Левітана не проста бярозкі намаляваныя, а нешта агульначалавечае, глабальнае, што адлюстروўваецца праз канкрэтны, індывідуальны матэрыял. Гэтага дамагаць вельмі цяжка і складана.

Майстру часам думаецца, што яна спазнілася рабіць кампазіцыйныя работы з адлюстраваннем вясковага жыцця, бо сам гэты лад вельмі змяніўся, нават той вёскі, якую яна памятае з дзяцінства і юнацтва, ужо няма. Ды і снапоў на полі цяпер не убачыш: паўсюль камбайны і розныя машыны. Не можа Л. Журавовіч так хутка пераклочыцца, разважае так, як сфарміравалася, як заклалася з дзяцінства. А рабіць нешта этнаграфічнае, вяртацца ў мінулае таксама не можа: яе тады не было і не хочацца маніць, а хочацца пісаць тое, што ведае. Малюе прадметы, якімі цяпер практычна не карыстаюцца, але яны захаваліся ў ейнай пуні. Па сэнсе ўсё працягваецца, але па выяўленчай форме яно зусім іншае, не такое гарманічнае, як было. І мастачка працягвае пошук.

На здымках: Ларыса Журавовіч "Аўтапартрэт у чырвонай хустцы"; "Нацюрморт са снапом жыта".

Бывайце, Майстар...

19 лістапада 2011 года пайшоў з жыцця народны артыст Беларусі, лаўрэат Дзяржаўных прэміі ССРС і БССР рэжысёр Валерый РАЕЎСКІ.

На працягу трыццаці пяці гадоў ён быў галоўным рэжысёрам і мастацкім кіраўніком Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы.

За час творчай працы выдатны рэжысёр толькі на Купалаўскай сцэне стварыў больш як 35 спектакляў паводле твораў айчынных, рускай і замежнай драматургіі: "Што той салдат, што гэты" паводле Б. Брэхта, "Буря" У. Шэкспіра, "Рэвізор" М. Гогаля, "Тры сястры" А. Чэхава, "Запіскі з падполля" Ф. Дастаеўскага, "Лес" А. Астроўскага, "Трыбунал" і "Пагарэлыя" А. Макаёнка, "Брама неўміручасці" К. Крапівы, "Апошні шанц" В. Быкава, "Чалавек з легенды" Я. Шабана, "Парог", "Радавыя", "Апошні журавель", "Вечар" А. Дударова, "Мудрамер" М. Магуюўскага, "Страсці па Аўдзею" У. Бутрамеева.

Спектаклі, пастаўленыя Валерыем Мікалаевічам, сталі ўдзельнікамі і прызёрамі шматлікіх тэатральных фестываляў. Ён ажыццявіў шэраг папулярных пастацовак п'ес беларускіх і рускіх аўтараў за мяжой: "Запцоканы апостал" М. Магуюўскага ў Славенскім нацыянальным тэатры, "Паўлінка" Янкі Купалы ў Кіеўскім акадэмічным тэатры імя І. Франка (Украіна), "Парог" А. Дударова ў Лурык-тэатры Белфаста ў Ірландыі, "Рэвізор" М. Гогаля ў Беластоцкім драматычным тэатры імя А. Венгеркі (Польшча), "Надзея Путніна" І. Малеева ў Маскоўскім тэатры на Малой Броннай, "Рэвізор" М. Гогаля ў Нацыянальным тэатры Эстоніі ў Таліне, "Характары" В. Шукшына ў Санкт-Пецярбургскім тэатры імя Акімава, "Чорная панна Нясвіжа" А. Дударова ў тэатрах Цюмені і Уфы (Расійская Федэрацыя). На творчым рахунку рэжысёра дзясяткі пастацовак на сцэнах абласных драматычных тэатраў Беларусі. На Беларускай тэлебачанні В. Раеўскі ажыццявіў спектакль "Па шчасце, па сонцы" паводле твораў Янкі Купалы і фільм-спектакль "Апошні шанц" на аснове апавесці Васіля Быкава.

У 2004 годзе за значны асабісты ўнёсак у развіццё беларускага тэатральнага мастацтва і заслугі ў выхаванні творчай моладзі рэжысёр быў узнагароджаны ордэнам Францыска Скарыны. Валерый Раеўскі доўгі час з'яўляўся прафесарам Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў і выхаваў вялікую колькасць актёраў і рэжысёраў.

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы, тэатральная грамадскасць глыбока смуткуюць у сувязі са смерцю народнага артыста Беларусі Валерыя Мікалаевіча Раеўскага.

Светлая памяць пра Майстра, чалавек шчодрага таленту, адданага тэатральнаму мастацтву Беларусі, назаўсёды застаецца ў сэрцах родных, блізкіх, калег, сяброў.

П. Латушка, С. Акружная, Г. Арлова, Г. Аўсяннікаў, В. Анісенка, Г. Гарбук, Э. Герасімовіч, А. Дударав, М. Захаравіч, С. Кавальчык, У. Карацёўскі, М. Кірычэнка, В. Клебановіч, Т. Кокштыс, В. Манасю, А. Мілаванаў, П. Палякоў, А. Памазан, М. Пінін, С. Сухавей, Г. Талкачова, А. Ткачонок, Р. Шацько, Р. Янкоўскі, А. Яфрэмаў.

Віктар КАВАЛЁЎ, фота аўтара

"У нейкім сэнсе мне пашанцавала, — зазначае Ларыса Віктараўна. — Цяпер я не чула, каб ездзілі, набіралі дзятву ў мастацкія вучэльні. А тады я зусім выпадкова патрапіла на першы тур, які ладзілі выкладчыкі школы на выездзе, у Бялынічах. Паехала здаваць экзамены, і ўсё пайшло па нарастаючай. Каб не завігала тады ў мясцовы Дом піянераў, нічога б такога не здарылася. З цеглынай згадваю гады навучання, выкладчыка Пятра Шарыпу. Галоўнае, што засталася ў маёй памяці за сем год навучання, — настаўнікі змаглі абудзіць любоў да мастацтва і Радзімы. Мы былі вельмі патрыятычныя, размаўлялі па-беларуску".

Цяпер мастачка не займаецца эстампам, хоць у інстытуце ёй гэта вельмі падабалася, нават дыплом рабіла ў афорце. Бо каб займацца эстампам, патрэбна моцная база і адпаведная майстэрня: станкі, пліты...

"Спадзяюся, у мяне ўсё-ткі будзе добрая майстэрня, — не губляе надзеі Ларыса Журавовіч. — Вярнулася пасля вучобы ў Бялынічы да маці, у звычайную драўляную хагу: там не тое што станок, работы не было дзе размясціць. Як графік працавала на кухні, як нас і "пужалі": графік павінен працаваць на кухні.

Лічу, што правінцыя — паняцце тэрытарыяльнае, больш датычыць соцыуму, кар'ернага росту, сувязей. Тут цяжкавата браць удзел у творчых праектах. Але ніхто не забараняе ствараць добрыя работы — гэта можна рабіць у любым мес-

Лана ІВАНОВА, фота аўтара

Размова пра выстаўку твораў расійскіх жывапісцаў "Кубанская зямля", што на працягу месяца праходзіла ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі, адбылася за "круглым сталом" у канферэнц-зале НММ. Сярод удзельнікаў былі намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусь Т. Стружэцкі, прадстаўнік Краснадарскага краю ў нашай краіне А. Мурахоўскі, дырэктар НММ У. Пракапцоў, дырэктар Краснадарскага краявога мастацкага музея імя Ф.А. Каваленкі В. Саркісаў ды галоўны захавальнік гэтага музея і экспазіцыянер выстаўкі В. Гармаш. Спецыялісты звярнулі ўвагу на значнасць гэтага праекта: экспазіцыя з найбагацейшых фондаў краснадарскай скарбніцы выяўленчага мастацтва пазнаёміла нашых глядачоў з яркімі творчымі з'явамі шырокага дыяпазону — ад традыцыйнага сацрэалізму да постмадэрнісцкіх пошукаў. Падчас сустрэчы была падпісана г. зв. рамачная дамова паміж двума музеямі, разлічаная

Тры падзеі ў адным доме

на 10 гадоў, наконт супрацоўніцтва, што прадугледжвае, у прыватнасці, абмен выстаўкамі, сумесныя мастацкія пленэры, творчыя сустрэчы.

Нарадзіўся ён 80 гадоў таму ў Ленінградзе, у сям'і опернага спевака Ільі Мурамцава, які ў 1936 г. пераехаў у Мінск, дзе стаў вядомым салістам, заслужаным артыстам БССР. Па бацькавых слядах Генадзь Мурамцаў не пайшоў, але таксама звязаў сваё жыццё з творчым светам. У даваенны час атрымаў пачатковую мастацкую адукацыю ў славацкай студыі Мінскага Дома піянераў пад кіраўніцтвам С. Каткова, затым займаўся ў іншых амаатарскіх студыях. У 1952-м скончыў Мінскае мастацкае вучылішча імя А. Глебава (клас А. Бембеля), затым вучыўся ў Інстытуце жывапісу, скульптуры і архітэктуры імя І. Рэпіна Акадэміі мастацтваў ССРС (Ленінград). А з 1958 г. сам заняўся педагогічнай дзейнасцю: пачынаў у роднай "глебаўцы" і вось ужо роўна паўстагоддзя

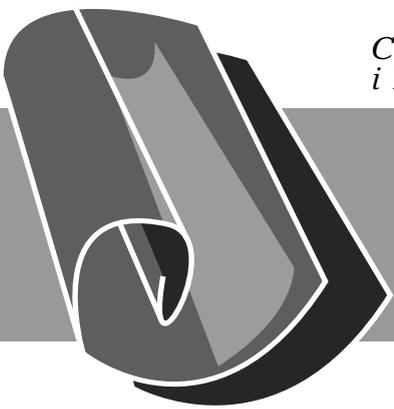
выкладае ў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. Генадзь Мурамцаў працуе ў станковай і ў манументальнай скульптуры. Асаблівую вядомасць набылі яго работы ў партрэтным жанры, мастацкія вобразы значных для Беларусі асоб: Максіма Багдановіча, Вітольда Бялыніцкага-Бірулі, Аркадзя Куляшова, Васіля Быкава, Заіра Азгура, Міхаіла Керзіна ды інш. Каля трох дзясяткаў скульптур Г. Мурамцава прадстаўлена на яго персанальнай выстаўцы ў НММ Беларусі, зладкаванай да юбілею майстра. Яна працуе да 13 снежня.

Больш як тры дзясяткі твораў увайшлі ў экспазіцыю "Вобраз Найсвяцейшай Маці Божай у беларускім іканапісе XVII — XVIII стст.", разгорнутай у галоўнай мастацкай скарбніцы краіны. Некалькі ўнікальных абразоў нацыянальнай школы, адрэстаўраваныя спецыялістамі НММ Беларусі, выстаўляюцца ўпершыню. На прасветлення і адухоўлення

святых выявы, якім у хрысціянскай іканаграфіі належыць асаблівае месца, бо Маці Божая здаўна лічыцца апякункай і заступніцай усіх вернікаў, наведвальнікі музея могуць падзівіцца нават неаднойчы: выстаўка прабудзе тут да 16 студзеня 2012 года.

На здымку: работа невядомага мастака XVIII ст. "Маці Божая Адзігітрыя" (дрэва, тэмпера), рэстаўратар С. Шаціла.

Ярына РЫТАМІНСКАЯ

Традыцыйна на чытаньнях збіраюцца прафесіяналы бібліятэчнай сферы, інфармацыйных тэхналогій, супрацоўнікі музеяў і архіваў, выкладчыкі і навукоўцы, прадстаўнікі заканадаўчай і выканаўчай улады, грамадскіх арганізацый. Такім чынам, з удзелам экспертаў канферэнцыя дэталёва разгледзела акалічнасці існавання кнігі ў сённяшніх рэаліях: размова ішла пра дзяржаўныя падыходы і стаўленне да кнігі асобнага чалавека — такой, якой ён сёння яе бачыць.

Выданні, як вядома, бываюць розныя — прычым не толькі ў залежнасці ад магчымасцей выдаўца, але і ад носьбітаў, на якіх захоўваецца змест. Звяртаючы ўвагу на тое, што цяпер актыўна ідзе працэс фарміравання электронных бібліятэк, дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Раман Матульскі падкрэсліў: значная частка запытаў наведвальнікаў задавальняецца праз электронныя інфармацыйныя рэсурсы. І ў першую чаргу іх карыстальнікамі выступаюць моладзь, студэнцтва, навукоўцы. Прычым, шукаецца інфармацыя не мастацкая і не для баўлення часу. Гутарка вядзецца пра навуковыя рэсурсы, інфармацыю ў дапамогу бізнесу, эканоміцы. Пры гэтым кніга як была, так і застаецца ў цэнтры грамадскай увагі.

Пра тое, што ў Беларусі наспела неабходнасць распрацоўкі міжведамаснай праграмы падтрымкі і развіцця чытаньня, было сказана ў прыватным слове Міністра культуры Рэспублікі Беларусь Паўла Латушкі. “Ролю і значэнне кнігі, важнасць інфармацыі ў сучасным грамадстве цяжка пераацаніць. Яны выступаюць гарантам росквіту краіны, найважнейшым фактарам, які забяспечвае палітычную, ваенную, эканамічную і экалагічную бяспеку. І сёння праблема чытаньня разглядаецца як адна з прыярытэтных дзяржаўных задач”, — падкрэслівалася ў прывітанні.

У бібліятэчнай сетцы краіны цяпер больш як 9 тысяч кніжніц. З іх каля 4 тысяч — гэта публічныя бібліятэкі, якія ўваходзяць у сістэму Міністэрства культуры. Карыстаецца ж паслугамі бібліятэк амаль 40 працэнтаў насельніцтва Беларусі.

Даследаванні, хто і як чытае праз Інтэрнэт, — пакуль адзінкавы. Раман Матульскі ў сваім выступленні прывеў цікавыя лічбы. За апошнія пяць гадоў фонд электронных дакументаў на здымных носьбітах (CD, DVD, дыскеты, флэш-карты і інш.) у бібліятэках павялічыўся больш як у 8 разоў. Прырост і тэмпы развіцця неверагодныя! Але такі скараб на сённяшні дзень складае менш як адну дзясятую працэнта ад агульнага бібліятэчнага фонду.

Пазначылася і іншая праблема: ужо аб’яўляюцца не-

Сёмы міжнародныя кнігазнаўчыя чытанні ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі прысвячаліся палітыцы адкрытага доступу да інфармацыі і ведаў. Яны адбыліся ў час, калі стала вядома пра ініцыятыву Прэзідэнта краіны Аляксандра Лукашэнкі аб’явіць 2012 год годам кнігі. Яшчэ адной дамінантай сустрэчы міжволі стала інфармацыя пра тое, што з 1 снежня гэтага года ўступае ў сілу Закон Рэспублікі Беларусь “Аб аўтарскім і сумежных правах”.

Сёмы адмер

сапраўднымі звесткі пра тое, што дакументы на электронных носьбітах могуць захоўвацца праз гады. Іх недахопамі якраз і з’яўляюцца кароткі час жыцця (у сувязі з імклівым развіццём прагрэсу), патрабаванні да тэхнічнага абсталявання, якога, дарэчы, бракуе шмат якім бібліятэкам.

Другім, не менш важным, электронным рэсурсам з’яўляюцца так званыя сеткавыя электронныя носьбіты. На сённяшні дзень бібліятэкі забяспечваюць доступ да 225 буйных баз даных. Значную частку іх (48 працэнтаў) складаюць базы, створаныя ў Расіі і СНД, а вось рэсурсаў, створаных у Беларусі і ў далёкім замежжы, пароўну: 26 працэнтаў. Чытайце беларускае?

Несумненна, час патрабуе звярнуць асаблівую ўвагу на арганізацыю доступу да ўжо існуючых інфармацыйных крыніц і стварэнне новых. На VII міжнародных кнігазнаўчых чытаньнях зацікаўлена абмяркоўвалі заканадаўчую базу і магчымасці дзяржаўнага рэгулявання ў сферы адкрытага доступу. У выніку пры яе ўкараненні палітыка адкрытага доступу будзе садзейнічаць і сацыяльна-эканамічнаму развіццю краіны, і захаванню бібліятэчных фондаў, і інтэграцыі беларускай культуры ў сусветны культурны працэс.

Два дні падчас кнігазнаўчых чытаньняў працаваў “круглы стол” — “Кніга Беларусі ў кан-

тэксце кнігазнаўчых даследаванняў”. Госці з Расіі, Украіны, Літвы, Швейцарыі меркавалі, як выявіць усе беларускія кнігазборы, якія знаходзяцца ў нашай краіне, а галоўным чынам — у замежжы, і сабраць інфармацыю ў адно.

Галоўны арганізатар кнігазнаўчых чытаньняў — Нацыянальная бібліятэка Беларусі, якая сёння сама з’яўляецца аб’ектам культурнай спадчыны, годна выконвае сваю галоўную місію — збіраць, захоўваць і прадастаўляць у карыстанне ўніверсальны фонд дакументаў, якія адлюстроўваюць веды чалавецтва і маюць адносіны да нашай дзяржавы.

Сёння ўжо відавочна: ва ўмовах павелічэння патоку інфармацыі і маючы магчымасць арганізаваць гэтыя патакі, бібліятэкі выступаюць на баку чытача. І тым вабяць да сябе ўсіх аматараў чытаньня: з экрану манітораў і рыдараў альбо гартаючых старонкі друкаваных кніг. У роўнай ступені важна захаваць як электронныя, так і папяровыя дакументы, каб не згубіць нашу спадчыну ва ўрон дзецям і ўнукам. Між іншым, у межах чытаньня адбылося праблемае абмеркаванне “Інфармацыйныя паводзіны карыстальнікаў: аб правядзенні рэспубліканскага даследавання”. Трэба думаць, яно такі будзе праведзена.

Рэальнае = Віртуальнае

Кім мы былі і што пакінем нашчадкам? На высокае гэта пытанне ў нас ёсць дакладны адказ — кнігазборы знаных асоб Беларусі, якія цяпер старанна складаюцца. Дастаткова згадаць Міжнародны праект па дакументальнай спадчыне Радзівілаў. Па выніках яго дзейнасці архіў і бібліятэка Нясвіжскай ардынацыі Радзівілаў уключаны ў Міжнародны рэестр “Памяць свету”.

“Пакуль што “Памяць Беларусі” ў агульнай “Памяці свету” займае невялікую частку”, — зазначыла, пачынаючы размову са старшынёй Нацыянальнай камісіі Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА Уладзімірам Шчасным, і пачула ў адказ: “У Міжнародным рэестры Праграмы менш як 200 элементаў, і з іх адзін наш: гэта не так і мала!”

Тым важны наш удзел у праграме: Радзівіліяна ўяўляе сабою міжнародны праект. У ім удзельнічаюць Беларусь, Літва, Расія, Фінляндыя, Германія, Польшча, Украіна. І выпрацаваны механізм, дзякуючы якому даследчыкі могуць атрымаць электронную версію любога дакумента, які знаходзіцца за межамі Беларусі, але раней уваходзіў у Нясвіжскі архіў Радзівілаў. Цяпер у межах міжнароднага супрацоўніцтва вядзецца праца па віртуальнай рэканструкцыі кніжных збораў Сапегаў. Першую “ластаўку” праекта — кампакт-дыск “Сапегіяна: кнігазбор роду Сапегаў” — прэзентавалі сёлета ў цэнтры сучаснай і старадаўняй культуры — Ружанах, дзе ўпершыню ладкавалася свята “Ружанская брама”.

Насамрэч, культурная спадчына паддаецца разбурэнню часам — і ў наступных эпохах прарастае новымі адгалінаваннямі: яшчэ больш трывушчымі, загартаванымі пад сустрэчнымі вятрамі гісторыі. Пакуль што самым рэальным сродкам вяртання нашай спадчыны на радзіму ёсць... віртуальны. І ў гутарцы з Уладзімірам Шчасным мы пагаджаемся: павінна быць электронная інфармацыя, якой могуць карыстацца не толькі тыя, хто здольны весці размовы пра вяртанне нашых кніжных рарытэтаў у Беларусь, але і даследчыкі. Вельмі важна даведацца, што ўсё-такі захоўваецца за мяжой, каб далей вырашаць лёс кнігазбораў: альбо мы робім электронныя копіі, альбо з цягам часу можна падумаць пра нейкія іншыя дзеянні, напрыклад, абмен кнігазборамі. Дарэчы, У. Шчасны выказаў думку, што мы павінны быць удзячны тым, хто захаваў нашу культурную спадчыну і гатовы да яе агульнага выкарыстання. Але першапачаткова важна ведаць, дзе і як захоўваюцца кнігі і дакументы. Таму старшыня Нацыянальнай камісіі Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА больш распавёў пра праекты, якія сталіся магчымымі дзякуючы выкарыстанню новых тэхналогій. Але пра гэта лепш пачуць з першых вуснаў.

Ірына ТУЛУПАВА

Час рухацца наперад

Старшыня Нацыянальнай камісіі Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА Уладзімір ШЧАСНЫ:

— Мне, як прадстаўніку дакамп’ютарнага пакалення, галоўнай крыніцай ведаў бачыцца кніга. Разам з тым час рухаецца наперад, і атрыманне інфармацыі ўжо аказваецца немагчымым без прымянення інфармацыйна-камунікатывых тэхналогій. З улікам гэтага і ЮНЕСКА надае асаблівую ўвагу выкарыстанню такіх тэхналогій для забеспячэння доступу да інфармацыі. Пацвярджаем таму з’яўляецца вялікая колькасць нацыянальных і рэгіянальных праектаў, якія ажыццяўляюцца па ініцыятыве і з удзелам Нацыянальнай камісіі Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА. Падставай для праграмы “Памяць свету”, заснаванай у 1992 годзе, стала асэнсаванне неабходнасці забеспячэння доступу да дакументальнай спадчыны розных краін і яе захаванасці. Пры гэтым было сфармулявана са-

мо паняцце дакументальнай спадчыны як дакументаванай калектыўнай памяці народаў свету, што ўяўляе сабою вялікую частку сусветнай культурнай спадчыны.

Сумесна з Нацыянальнай бібліятэкай Беларусі створана электронная бібліятэка беларускай літаратуры, у якую ўвайшла тысяча твораў XII — XX стст. У 2007 годзе адбылася прэзентацыя кампакт-дыска “Электронная бібліятэка — школьнікам” і праекта “Новая тэхналогія стварэння гукавой кнігі для сляпых”. Гэты праект стаў другім этапам раней рэалізаванага Нацыянальнай бібліятэкай Беларусі пад эгідай ЮНЕСКА праекта па стварэнні кампакт-дыска “Электронная бібліятэка — школьнікам” з поўнымі тэкстамі твораў, уключаных у школьную праграму па беларускай і рускай літаратуры для 9 — 11 класаў. На аснове тэхналогіі “гукавой кнігі для сляпых” створаны сінтэзатар мовы для праслухоўвання тэкстаў на беларускай, рускай і

англійскай мовах, які пасля можа быць выкарыстаны для аўтаматычнага агучвання ўсіх электронных тэкстаў, у тым ліку ў Інтэрнэце.

Адной з усеабдымных мэт ЮНЕСКА з'яўляецца пабудова інклюзіўных таварыстваў ведаў з дапамогай інфармацыйных і камунікатыўных тэхналогій для захавання, прымнажэння і распаўсюджвання ведаў у галіне адукацыі, навукі, культуры. Сектарам інфармацыі ЮНЕСКА быў рэалізаваны праект па пашырэнні адкрытага доступу да навуковай інфармацыі і даследаванняў.

Адкрыты доступ прадугледжвае, што ўладальнік правоў прадстаўляе ў агульнасусветным маштабе безадзыйнае права капіраваць, выкарыстоўваць, распаўсюджваць і перадаваць інфармацыю, а таксама трансфармаваць яе ў любы адвольны фармат з адпаведнай спасылкай на першага аўтара. Дзякуючы гэтаму навуковыя работнікі і навучэнцы ўсіх краін свету атрымаюць пашыраны доступ да ведаў.

Цяпер у адкрытым доступе знаходзіцца больш як 6 000 часопісаў і больш як 1 200 архіваў дадзеных розных устаноў. Апошнім часам больш як тысяча карыстальнікаў устанавілі вядомае праграмнае забеспячэнне для пошуку дадзеных у архівах — DSpace. Пры гэтым усяго толькі 20 працэнтаў артыкулаў з навуковых часопісаў знаходзяцца ў адкрытым доступе.

ЮНЕСКА будзе імкнуцца да ўстанавлення супрацоўніцтва на сістэматычнай аснове і забеспячэння больш эфектыўнай каардынацыі па пытаннях адкрытага доступу з такімі ўстановамі ААН, як Сусветная арганізацыя аховы здароўя, Харчовая і сельскагаспадарчая арганізацыя Аб'яднаных нацый, Праграма ААН па навакольным асяроддзі і Сусветная арганізацыя інтэлектуальнай уласнасці.

Забеспячэнне адкрытага доступу — задача тэхнічна складаная. Яшчэ цяжэй дабіцца безадзыйнага права капіраваць, выкарыстоўваць, распаўсюджваць і перадаваць інфармацыю, трансфармаваць яе ў іншы фармат у рамках законнай дзейнасці са спасылкай на аўтара. Таму стратэгія мусіць прадбачыць кансультацыі з дзяржавамі і спецыялізаванымі ўстановамі, вывучэнне нацыянальных заканадаўстваў.

Вельмі дарэчы з'яўляецца рашэнне па стварэнні Глобальнага партала па адкрытым доступе, у якім будуць размешчаны ўсе публікацыі ЮНЕСКА пасля прыняцця арганізацыяй палітыкі адкрытага доступу.

У праграме ЮНЕСКА па камунікацыі і інфармацыі на 2012 — 2013 гг. прадугледжваецца падтрымка і ўмацаванне бібліятэк і архіваў як устаноў, якія робяць свой унёсак у таварыства ведаў, далейшае ўмацаванне лічбавай бібліятэкі, з тым каб зрабіць даступнымі ў анлайнавым рэжыме і бясплатнымі ў карыстанні рэдка і ўнікальныя дакументы з бібліятэк і устаноў культуры па ўсім свеце.

Алесь СУША,
фота аўтара

На працягу двух дзён быў агучаны 21 даклад прадстаўнікоў бібліятэк, музеяў, вышэйшых навучальных устаноў, навуковых і іншых арганізацый Беларусі, Літвы, Расіі і Швейцарыі. Пры гэтым кола праблем, што абмяркоўваліся ўдзельнікамі, ахоплівала шырокі дыяпазон тэм, якія можна аб'яднаць у некалькі кірункаў.

Першым з іх варта назваць даследаванне гісторыі і сучаснага стану бібліятэчных збораў на беларускіх землях. Пры гэтым былі разгледжаны як мінулае дзяржаўных, грамадскіх, царкоўных і прыватных кніжных калекцый, так і актуальныя праблемы арганізацыі бібліятэчнай справы ў нашай краіне (такія, як фарміраванне сукупнай бібліятэчнай сеткі краіны або стварэнне зводнага электроннага каталога бібліятэк Беларускай Праваслаўнай Царквы).

Шэраг дакладаў быў прысвечаны беларускаму кнігадракаванню ў гістарычным зрэзе: ад узнікнення да сучаснасці. Важна, што свой погляд на гісторыю і сучасны стан кнігі ў Беларусі змаглі выказаць не толькі прадстаўнікі нашай краіны, але і замежныя спецыялісты. З гэтым жа кірункам звязаны таксама і выступленні, якія былі прысвечаны рукапісным і архіўным помнікам у сучасных беларускіх дзяржаўных зборах.

Некаторыя дакладчыкі прапанавалі аналіз рэгіянальных і агульнарэспубліканскіх кнігазнаўчых даследаванняў, якія водзяцца ў нашай краіне. Пры гэтым была прааналізавана актыўнасць асобных бібліятэк, навучальных і навуковых арганізацый розных рэгіёнаў Беларусі, адзначана недастатковасць у даследаванні гісторыі асобных цэнтраў кніжнай культуры.

Чатыры выступленні датычылі выставачай дзейнасці бібліятэк, музеіфікацыі кніжных помнікаў у іх, архівавання матэрыялаў бібліятэчных мастацкіх праектаў, візуальнага прадстаўлення бібліятэкі і яе збораў на ўласных сайтах.

Яшчэ два выступленні былі прысвечаны асабліва сям адлюстравання кніжнай спадчыны Беларусі і Літвы ў электронных бібліятэках замежных краін. Быў прааналізаваны назапашаны замежнымі бібліятэкамі, архівамі і музеямі вопыт у сферы алічбоўкі дакументальных помнікаў, апрацоўкі атрыманага лічбавага масіву, прапрацоўкі сістэм адкрытага доступу да гэтай інфармацыі аддаленых карыстальнікаў.

Стасункі

Паяднанне на памежжы

Таццяна КУЗНЯЧЭНКАВА

На шляху ўмацавання добрасуседскіх адносін і развіцця культурных сувязей паміж нашай краінай і Расіяй зроблены яшчэ адзін значны крок: падпісана Пагадненне паміж Аддзяленнем Пасольства Рэспублікі Беларусь у Расіі ў г. Смаленску і Бранскай абласной навуковай універсальнай бібліятэкай імя Ф. І. Цютчава па адкрыцці ў бібліятэцы куточка беларускай літаратуры. Кнігазбор, прысвечаны Беларусі, папоўніўся камплектам літаратуры, які перадаў кіраўнік Аддзялення Пасоль-

Другі год запар у межах Міжнародных кнігазнаўчых чытанняў у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі праходзіць прадстаўнічы “круглы стол” “Кніга Беларусі ў кантэксце кнігазнаўчых даследаванняў”. Правядзенне канферэнцыі і названага “круглага стала” выконвае ў пэўным сэнсе функцыі каардынацыі навуковых даследаванняў у галіне вывучэння кніжнай культуры Беларусі.

Мы на старажытнай еўрапейскай карце

Як бачна, у дакладах удзельнікаў Міжнароднага “круглага стала” тэматычны ахоп пытанняў і праблем кніжнай культуры Беларусі быў сапраўды шырокім. Апрача ўласна навуковых дакладаў у межах пасяджэнняў вельмі важнай акцыяй стала перадача ў зборы Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі надзвычай цікавых дакументальных помнікаў, якія маюць непасрэднае дачыненне да нашай краіны. Даўні сябар і калега беларускіх бібліятэчных супрацоўнікаў і даследчыкаў кніжнай культуры Беларусі спадарыня Моніка Банькоўскі (Цюрых, Швейцарыя) перадала галоўнай бібліятэцы старажытную еўрапейскую карту, на якой адлюстравана даўняя Беларусь; выданні прац заходнееўрапейскіх падарожнікаў, якія наведвалі Беларусь у XVIII — XIX стагоддзях і пакінулі пра тое свае ўспаміны; электронныя і друкаваныя копіі кніжных помнікаў Беларусі са швейцарскіх збораў. Перададзеныя матэрыялы істотна папоўняць каштоўныя калекцыі бібліятэкі і будуць садзейнічаць не толькі больш шырокаму вывучэнню кніжнай культуры, але і даследаванню гісторыі культурных сувязей Беларусі з іншымі еўрапейскімі дзяржавамі.

Фармат “круглага стала” забяспечыў магчымасць для

правядзення шырокай дыскусіі па актуальных пытаннях, якія стаяць перад айчынным кнігазнаўствам. Пры гэтым надзвычай карысны аналіз досведу навуковых даследаванняў, якія праводзяцца нашымі замежнымі калегамі.

Вынікам працы Міжнароднага “круглага стала” “Кніга Беларусі ў кантэксце кнігазнаўчых даследаванняў” сталі апрача іншага некаторыя канкрэтныя прапановы і рэкамендацыі для устаноў, што займаюцца вывучэннем кніжнай культуры Беларусі. Сярод апошніх можна назваць прапанову каардынацыі намаганняў бібліятэк Беларусі і сумежных дзяржаў пры ажыццяўленні алічбоўкі і бібліяграфічнага апісання помнікаў агульнай для гэтых краін кніжнай спадчыны, што павінна выключыць дубліраванне і нерацыянальнае выдаткоўванне сродкаў. Была выказана таксама прапанова ў бок Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі і іншых дзяржаўных устаноў краіны пра аналіз магчымасцей выкарыстання лічбавых копіяў беларускіх кніжных помнікаў, прадстаўленых у адкрытым доступе ў электронных бібліятэках і лічбавых дэпазітарых замежных краін. Апошняя можа аказацца карысным пры абслугоўванні карыстальнікаў,

а таксама пры фарміраванні ўласных лічбавых калекцый і распацоўцы Нацыянальнай электроннай бібліятэкі Беларусі.

Прагучала думка і пра неабходнасць больш цеснага навуковага супрацоўніцтва беларускіх устаноў навукі, адукацыі і культуры з замежнымі партнёрамі па сумесным вывучэнні агульнай кніжнай спадчыны з улікам магчымасцей фінансавай падтрымкі дзяржаўнымі, міждзяржаўнымі і міжнароднымі навуковымі фондамі. Вялікае значэнне мае таксама каардынацыя кнігазнаўчых даследаванняў, якія ажыццяўляюцца ва ўстановах культуры, навукі і адукацыі як у нас, так і за мяжой па вывучэнні кніжнай культуры Беларусі. Для іх аптымізацыі неабходна сістэматычна праводзіць аналіз навукова-даследчых прац, інфармаваць грамадскасць пра вынікі дадзеных даследаванняў і актуальныя навуковыя публікацыі, забяспечыць метадычную падтрымку рэгіянальным арганізацыям па выяўленні, апрацоўцы, захаванні, алічбоўцы і навуковым вывучэнні кніжных помнікаў і іх калекцый.

Па выніках працы “круглага стала” была зроблена агульная выснова: правядзенне ў Мінску Міжнародных кнігазнаўчых чытанняў з'яўляецца важным фактарам у гуртаванні даследчыкаў кніжнай культуры, якія працуюць у розных установах навукі, адукацыі і культуры нашай краіны і замежжа. Канферэнцыя стварае стымул да больш глыбокага і грунтоўнага вывучэння нацыянальнай дакументальнай спадчыны, выўляе лакуны ў гісторыі айчыннай кніжнай культуры і накіроўвае ўвагу даследчыкаў на іх ліквідацыю.

На здымку: падчас пасяджэння Міжнароднага “круглага стала” “Кніга Беларусі ў кантэксце кнігазнаўчых даследаванняў”.

Трэба зазначыць, што супрацоўніцтва паміж бібліятэкамі вядзецца з 1972 года, назапашаны багаты вопыт па рэалізацыі сумесных культурных праектаў, рашэнні прафесійных праблем. Да таго ж, на сайце Бранскай абласной бібліятэкі ёсць асобны раздзел, у якім змешчаны паказальнік публікацый з 50 расійскіх, беларускіх і ўкраінскіх выданняў па самых розных аспектах супрацоўніцтва.

Пасля падпісання Пагаднення адбылася сустрэча і перамовы М. Куцко з начальнікам Упраўлення культуры Бранскай вобласці Наталляй Сомавай, кіраўніцтвам і членамі праўлення Беларускага зямляцтва на Браншчыне, падчас якіх былі акрэслены дадатковыя меры па актывізацыі супрацоўніцтва ў галіне культуры паміж Беларуссю і Бранскай вобласцю.

Чытаем новы закон

Ірына ТУЛУПАВА

— Мікалай Станіслававіч, якіх катэгорый насельніцтва датычыць гэты закон? Ці можам мы яго назваць “творчым”?

— Бясспрэчна. Закон датычыць любога прадмета аўтарскага права, які створаны ў галіне навукі, літаратуры і мастацтва.

— Кожны закон — усеабдымны. Але на чым найперш акцэнтуюцца ўвага?

— Любы закон трэба рабіць так, каб ён ахопліваў усе бакі дзейнасці. Больш за ўсё аўтарскае права, як мне падаецца, развіта для аўдыёвізуальных твораў, музычных, твораў мастацтва, літаратурных і пакуль вельмі мала — для твораў навукі, уключаючы камп’ютарныя праграмы, а таксама Інтэрнэт. Гэта тая тэма, над якой яшчэ трэба працаваць, і доўгі час. А найперш прапісаныя аўтарскія правы ў іх маёмаснай і немаёмаснай частках.

— Немаёмасныя датычаць славы, вядомасці чалавека?

— Так, калі ёсць твор, то павінен быць вядомы яго аўтар. І немаёмаснае права заключаецца ў тым, што імя стваральніка павінна ўказвацца. Без згоды аўтара твор не можа перапрацоўвацца, тым больш калі гэта будзе наносіць урон гонару і годнасці аўтара. А маёмасныя датычаць права на выкарыстанне твораў і адпаведнага ўзнагароджання за кожны выпадак выкарыстання. Але ў некаторых выпадках маёмасныя правы належаць не аўтару, а заказчыку. Скажам, калі аўтар па дамове з наймальнікам стварыў твор і яму заплацілі за гэта грошы, то маёмасныя правы на выкарыстанне твора могуць перайсці да наймальніка, калі іншае не прадугледжана дамовай паміж ім і аўтарам. Тады мы маем справу з так званым службовым творам.

Далей — сумежныя правы. Яны датычаць тых спецыялістаў, творчых людзей, якія арганізуюць выкананне, да прыкладу, рэжысёры-пастаноўшчыкі, апэратары-пастаноўшчыкі і іншыя.

Але ў законе павінны быць вызначаны і парадак — як жа выкарыстоўваюцца творы? І як будзе ажыццяўляцца ўзнагароджванне за іх? У законе 2011 года дабаўлена асобная частка, якая разглядае гэтыя пытанні. У прыватнасці, канстатуецца: збор сродкаў за выкарыстанне твораў ажыццяўляе арганізацыя па калектыўным кіраванні аўтарскім і сумежнымі правамі. Раней толькі адна арганізацыя займалася зборам такіх сродкаў і выплатай аўтарам узнагароджання — Нацыянальны цэнтр па інтэлектуальнай уласнасці. Але па дамоўленасці з Адміністрацыяй Прэзідэнта, Саветам Міністраў Рэспублікі Беларусь мы пашырылі пералік арганізацый па калектыўным кіраванні. Цяпер у нашай краіне могуць дзейнічаць і некамерцыйныя арганізацыі (без мэт атрымання прыбытку), і дзяржаўныя ўстановы, якія будуць займацца зборам грашовых сродкаў. Прычым, усе грошы, сабраныя для аўтарскага ўзнагароджання, павінны быць выплачаны за вылікам

Пра гонар і ганарар

31 снежня 2011 года ўступае ў сілу Закон “Аб аўтарскім праве і сумежных правах”. Пра некаторыя яго новыя палажэнні мы папрасілі распавесці намесніка старшыні Камісіі па адукацыі, культуры, навукі і навукова-тэхнічным прагрэсе Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь акадэміка Мікалая КАЗАКА.

затрат на пакрыццё сваіх выдаткаў, на што можна накіроўваць да 25 працэнтаў ад агульнай сумы. Калі па той ці іншай прычыне гэтага не адбылося, праз пяць гадоў грошы пераходзяць у бюджэт. Раней арганізацыя магла выкарыстоўваць такія сродкі на свае патрэбы (прыкладам, на выплату прэміяльных).

— Значыць, бліжэйшым часам мы мусім чакаць і з’яўлення новых арганізацый?

— Так, законам гэта дазволена. Найперш ствараць іх могуць творчыя саюзы. Прыкладам, Саюз пісьменнікаў Беларусі. Але павінна сабрацца не менш як 50 пісьменнікаў і заключыць дамову па калектыўным кіраванні аўтарскімі правамі.

— Кажуць, усе законы лепш вывучаць на практыцы. У Інтэрнэце знайшла цікавую інфармацыю. Нейкі кампазітар забараніў канкрэтнаму артысту выконваць яго песні. Як тут можа вырашыцца сітуацыя?

— Гэта ўжо так званыя права на адкліканне. Арганізацыя, якая кіруе яго правамі, павінна ведаць, што аўтар адклікае свой твор у выкананні пэўнага спевака. І ўказаны дакладны тэрмін, у які павінна быць вырашана гэтая справа — адзін месяц. Але калі арганізацыя па калектыўным кіраванні мае нейкія абавязальствы перад выканаўцам (з ім маглі заключыць дамову), то аўтар павінен будзе выплаціць няўстойку, у тым ліку і страчаную выгаду той арганізацыі, якая карыстаецца паслугамі выканаўцы

(да прыкладу, песня выконваецца ў рэстаране). Але гэта ўжо прадмет судовых разбіральніцтваў.

— І ў нас існуе такая практыка?

— Напэўна, многія ведаюць, што Вярхоўны суд Рэспублікі Беларусь разглядае справы, якія датычаць аўтарскіх правоў.

— А ці можа паэт, аўтар вершаў, адклікаць песню з эфіра радыё альбо тэлебачання?

— Права на адкліканне (гэта значыць, права адмовіцца ад раней прынятага рашэння аб абнародаванні) можа быць рэалізавана толькі пры вяртанні карыстальніку прычыненага такім рашэннем урон. Працэдура наступная. Калі твор быў абнародаваны, аўтар ці арганізацыя, якая прадстаўляе яго правы, абавязаны публічна абвясціць пра яго адкліканне. Пры гэтым за свой кошт забраць з абароту раней вырабленыя экзэмпляры твораў.

— Гавораць, няведанне закона не вызваляе ад адказнасці за яго невыкананне. Якія “падводныя камяні” могуць сустраць літаратары на сваім шляху пасля 1 снежня гэтага года? Што новага паявіцца ў адносінах паміж аўтарам мастацкага твора і чытачом?

— Істотнага нічога. За выключэннем таго, што трэба ўлічваць: цяпер часта знаёмляцца з літаратурным творам праз Інтэрнэт. Дагэтуль дазвалялася свабоднае карыстанне творамі шляхам атрымання копіі. Бібліятэкі практыкуюць зняцце копіі і праз іх тыражаванне твораў. Дык вось, законам дазваляецца вольнае выкарыстанне (без выплаты аўтарскага ўзнагароджання) твораў навукі і літаратуры ў адукацыйных і даследчых мэтах — і гэта падкрэсліваецца... Фізічная асоба можа атрымаць копію пэўнага артыкула альбо нейкай яго часткі ў бібліятэцы, але пры гэтым бібліятэка, паводле закона, не мае права мець з гэтага прыбытак, пра што часта забываюць. Кошт копіі вызначаецца зыходзячы з фактычных выдаткаў на яе выраб. Гэта найперш выдаткі на матэрыялы, выкарыстанне абсталявання (яго амартызацыя) і зароботную плату таго чалавека, які працуе на абсталяванні. Прыбытку не павінна быць.

Дарэчы, калі распрацоўвалі гэты закон, мы атрымалі адмоўны водгукі з бібліятэк менавіта па гэтым пункце: прапанавалі з закона яго выкрасліць. Але чаму мы за кошт навучэнцаў, школьнікаў, людзей, якія займаюцца навукай, павінны дазваляць павялічваць цану копіі?

— Па якім законе мы жылі да 1 снежня? Чаму наспела неабходнасць новай рэдакцыі?

— Зразумела, аўтарскія правы былі дамінантай і ў папярэднім законе “Аб аўтарскім і сумежных правах”. У параўнанні з ім закон 2011 года істотна дапоўнены: у ім 62 артыкулы, больш дэталёва ўсё распісана. Да прыкладу, калі мы гаварылі пра літаратурныя творы, то ў гэтым законе дабаўлены артыкул і пра тое, як іх могуць прачытваць людзі з парушэннямі зроку. Як вядома, ім патрэбны друк шрыфтам Брайля, і зноў жа ўзнікаюць аўтарскія правы...

— Прадстаўнікі суседніх краін, у прыватнасці, Расіі, ужо назвалі гэты закон больш ліберальным у параўнанні з тым, што дзейнічае ў іх. Чым, па-вашаму, наш вопыт можа быць карысным іншым дзяржавам?

— Працуючы над законам, мы таксама вывучалі міжнароднае заканадаўства. У нас, напэўна, больш прапісана ўсё, што датычыць камп’ютарных праграм. Праграмісты, як правіла, працуюць у фірмах альбо дзяржаўных установах, і ўзнікае шмат непаразумеў. Да прыкладу, аўтар мае немаёмаснае права на адну са створаных ім праграм, а выключнае права на яе выкарыстанне належыць фірме. Але вось чалавек звольніўся. Ці можа ён не даваць дозвол на перапрацоўку сваёй праграмы іншымі супрацоўнікамі? Альбо ці дазволена яму выкарыстоўваць праграму на новым месцы працы і, рухаючыся наперад, удасканаліваць яе? Дык вось, паводле новага закона, калі фірма жадае дапрацаваць праграму, не абавязкова пытацца згоды ў былога супрацоўніка, але пры гэтым абавязкова ўказваць яго імя як аўтара зыходнай версіі і імя таго, хто яе дапрацаваў. І наадварот, аўтар мае права карыстацца сваёй праграмай і развіваць яе, прадстаўляць яе новую. Але не ў тым выглядзе, якою яна была створана на папярэднім рабочым месцы.

— 3 якімі арганізацыямі вы працавалі супольна, рыхтуючы гэты закон?

— 3 Дзяржаўным камітэтам па навукі і тэхналогіях, Нацыянальным цэнтрам інтэлектуальнай уласнасці, з Вярхоўным Судом, Саветам Міністраў Рэспублікі Беларусь, Нацыянальным Цэнтрам па заканадаўстве і прававых даследаваннях Рэспублікі Беларусь, з Паркам высокіх тэхналогій і Нацыянальнай акадэміяй навук Беларусі. Далучалі да ўдзелу ў пасяджэннях рабочай камісіі прадстаўнікоў творчых арганізацый і нават Міністэрства ўнутраных спраў Рэспублікі Беларусь.

Падсумоўваем

Андрэй ЛУЧАНОК, галоўны спецыяліст упраўлення права і міжнародных дагавораў Нацыянальнага цэнтра інтэлектуальнай уласнасці. Фота Кастуся Дробава

Закон для нацыянальных аўтараў

Прыняты Закон “Аб аўтарскім і сумежных правах” закліканы стымуляваць творчую дзейнасць нацыянальных аўтараў, спрыяць забеспячэнню патрэб грамадства ў доступе да сусветных дасягненняў навукі, літаратуры, мастацтва.

✓ Найперш уведзена асабістае немаёмаснае аўтарскае права на недатактынасць твора — права, якое абазначае, што без згоды аўтара не дапускаецца ўнясенне ў яго твор змяненняў, скарачэнняў і дапаўненняў. Аўтар мае права прырэчыць супраць усялякага скажэння свайго твора, а таксама любога іншага пасягальніцтва на твор, здольнага нанесці ўрон гонару і годнасці аўтара (пункт 1 арт. 15 Закона).

стання аб’ектаў аўтарскага права і сумежных правоў, таксама з улікам развіцця сучасных інфармацыйных тэхналогій (глава 4 Закона).

✓ Законом прадугледжана магчымасць вяртання выключнага права на твор ад наймальніка аўтару ў выпадку, калі наймальнік на працягу пяці гадоў не пачне выкарыстанне твора (арт. 17 Закона).

✓ Устаноўлена магчымасць заключэння бязвыплатных дагавораў пра перадачу правоў

на выкарыстанне, а таксама саступкі выключных правоў на творы і аб’екты сумежных правоў (арт. 43, 46 Закона).

✓ З улікам неабходнасці актыўнага ўключэння аб’ектаў інтэлектуальнай уласнасці ў грамадзянскі абарот, для рэгулявання адносін па перадачы маёмасных правоў у Закон уключаны палажэнні пра аўтарскі дагавор, дагавор саступкі правоў, ліцэнзійны дагавор, дагавор заказу, дагавор аб стварэнні і выкарыстанні аб’екта

аўтарскага права ці сумежных правоў (арт. 43 — 46 Закона).

✓ Асобныя навелы, якія ўвайшлі ў Закон, датычаць аўдыёвізуальных твораў, камп’ютарных праграм, прававога становішча пэўных катэгорый выканаўцаў (рэжысёры-пастаноўшчыкі спектакляў) і іншых пытанняў.

✓ Значная ўвага ў межах Закона нададзена прававому рэгуляванню дзейнасці па калектыўным кіраванні маёмаснымі правамі на творы і аб’екты сумежных правоў у выпадках, калі

лі іх практычнае ажыццяўленне ў індывідуальным парадку ўскладненае (глава 6 Закона).

Маладосць за «круглым сталом»

Тамара ЛОГІНАВА

Стала добрай і шматгадовай традыцыяй у супрацоўнікаў мінскай гарадской бібліятэкі № 10, што на бульвары Т. Шаўчэнкі, 15, ладзіць творчыя сустрэчы, «круглыя сталы», дыспуты з запрашэннем беларускіх пісьменнікаў і паэтаў. Гэта, на думку дырэктара Алены Бірулі, дапамагае чытачам бліжэй пазнаёміцца з жыццёвымі і творчымі набыткамі, грамадскай і творчай дзейнасцю літаратараў. Такія сустрэчы спрыяюць духоўнаму ўзвышэнню кожнага, хто любіць мастацкае слова, наогул кнігу, ганарыцца і шануе родную мову. А спазнаўшы сілу і характэрнае слова, хочацца яшчэ глыбей пранікнуць у яго вельмі мілагучны і неабсяжны свет.

Вось і апошняя сустрэча за «круглым сталом» (з галоўным рэдактарам часопіса «Маладосць» Таццянай Сівец і рэдактарам аддзела паэзіі Вікай Трэнас) выклікала зацікаўленасць у прысутных. Чытачы — прадстаўнікі розных

пакаленняў, ад навучэнцаў гімназіі № 34 да пенсіянераў. Выступленне Таццяны Сівец уразіла сваёй змястоўнасцю, добрым гучаннем беларускага слова. Шчыра і ўсхвалявана дзялілася Т. Сівец планами рэдакцыі па развіцці ма-

ладой беларускай літаратуры, пошуках таленавітай моладзі, пашырэнні тэматыкі часопіса. Таццяна прачытала свае вершы, як раней напісаныя, так і новыя, якія яшчэ не друкаваліся. Не меншую зацікаўленасць выклікала і знаёмства з творчасцю маладой паэткі Вікі Трэнас, якая таксама расказала і пра работу з пачынаючымі аўтарамі аддзела паэзіі часопіса «Маладосць».

Безумоўна, такія сустрэчы не толькі выклікаюць цікавасць да пэўнага выдання і яго стваральнікаў, але з'яўляюцца і прапагандай беларускай літаратуры, узорам валодання беларускім словам, разуменнем яго сэнсавай мяжы і, нарэшце, пранікненнем у чужыны свет нашай роднай мовы.

На здымку: пасля сустрэчы — фота на ўспамін.

Першы крок

Успаміны дзяцінства, звязаныя з пэўнай кнігай і сустрэчай з літаратурнымі героямі, запальваюць святло і для ўсёй наступнай асветы. Чым зачыталіся сучасныя грамадскія дзеячы? Якія кніжніцы паспрыялі гэтаму? Сёння пра свой першы крок распавядае выконваючы абавязкі дырэктара музея «Замкавы комплекс «Мір» Сяргей БЕРАЗОЎСКІ:

— Самастойна я прыйшоў у бібліятэку, яшчэ калі вучыўся ў Мірскай сярэдняй школе імя Ганны Сташэўскай. Гэта была дзіцячая гарадская бібліятэка. На той момант яна мне падалася вельмі вялікай. З узростам, праўда, станавілася ўсё меншай і меншай. Цяпер у бібліятэку хаджу значна радзей,

З цеплынёй успамінаю казкі Андэрсена

таму што можна многае знайсці і прачытаць у Інтэрнэце. Літаратура ў розныя перыяды жыцця патрабуецца розная. Сёння больш за ўсё цікаваць выданні, звязаныя з музеямі, з маёй цяперашняй працай. Адукацыя ў мяне юрыдычная, а не «музеязнаўчая», таму ёсць пастаянная патрэба ў інфармацыі. Акадэмічныя веды шмат дапамагаюць, яны неабходныя.

У дзяцінстве, да таго часу, калі я яшчэ не хадзіў у бібліятэку, туды хадзілі бацькі. Яны

бралі кнігі сабе і абавязкова нешта прыносілі для мяне, каб я мог чытаць розную літаратуру — так выхоўваліся мае густы. Тады ж кнігі набыць было цяжка, васьмі вырчала бібліятэка. Цяпер усё вырашаецца значна прасцей. Можна лёгка знайсці навучальную кнігу, кніжку-размалёўку, кніжку-гульню, кніжку з карцінкамі ці з вершамі — усё што заўгодна. Са свайго дзяцінства найбольш помню і з цеплынёй успамінаю казкі Х. К. Андэрсена.

Зачытаныя кнігі

Рэйтынг найбольш чытаемых кніг прапануе Мінская абласная бібліятэка імя А.С. Пушкіна.

Аддзел краязнаўчай літаратуры

1. Асветнікі зямлі Беларускай: Х — пачатак XX ст. Энцыкл. даведнік / Рэдкал.: Г. П. Рашкоў [і інш.]; 2-е выд. — Мінск: БелЭн, 2006. — 496 с.
2. Баршчэўскі, Я. Выбраныя творы / Уклад., прадм. і камент. М. Хаустовіча. — Мінск: Беларускі кнігазбор, 1998. — 480 с.
3. Бугаёў, Дз. Спавядальнае слова: літаратурная крытыка, успаміны. — Мінск: Мастацкая літаратура, 2001. — 327 с.
4. З росных сцяжын: аўтабіяграфіі пісьменнікаў Беларусі / уклад. Мікола Мінзер. — Мінск: Літаратура і Мастацтва, 2009. — 464 с.
5. Караткевіч, У. С. Дзікае паляванне караля Стаха: апавесці, апавяданні. — Мінск: Мастацкая літаратура, 1995. — 511 с.
6. Караткевіч, У. С. Каласы пад сярпом тваім: раман: у 2 кн. — Мінск: Мастацкая літаратура, 1998. — 702 с. — (Залатая серыя. Проза XX стагоддзя).
7. Мальдзіс, А. І ажываюць спадчыныя старонкі: выбранае / прадм. Г. В. Кісялёва. — Мінск: Мастацкая літаратура, 1994. — 495 с.
8. Сыракомля, У. Добрыя весці: паэзія, проза, крытыка / уклад. і камент. У. Мархеля, К. Цвіркі; прадм. К. Цвіркі. — Мінск: Мастацкая літаратура, 1993. — 526 с.
9. Федарэнка, А. М. Нічыё: апавесці, раман / Андрэй Федарэнка. — Мінск: Мастацкая літаратура, 2009. — 430 с. — (Беларуская проза XXI стагоддзя).

10. Федарэнка, А. Смута: апавесці, апавяданні. — Мінск: Мастацкая літаратура, 1994. — 224 с.

Агульная чытальная зала

1. Гражданское право: в 3 т.: / А. В. Каравай [и др.]; под ред. В. Ф. Чигира. — Минск: Амалфея, 2008. — 863 с. [учебник для вузов].
2. Маклаков, А. Г. Общая психология: [учеб. пособие для вузов] / А. Г. Маклаков. — СПб.: Питер, 2010. — 582 с. — (Учебник для вузов).
3. Вильмонт, Е. Зюсюка и другие: [романы] / Екатерина Вильмонт. — М.: АСТ: Астрель: 2009. — 316 с.
4. Джонс, К. Париж: биография великого города / Колин Джонс; [пер. с англ. Д. Иващенко]. — М.: Эксмо; Санкт-Петербург: Мидгард, 2007. — 736 с. — (Биография великих городов).
5. Свияш, А. Улыбнись, пока не поздно! Советы брачующимся, замужним и страстно желающим замужиться: измени свою жизнь: [сборник] / Александр и Юлия Свияш. — М.: АСТ; Астрель, Транзиткнига, 2005. — 483 с.

Абанемент

1. Батракова, Н. Н. Территория души: роман: в 2 кн. / Наталья Батракова. — Минск: Кавалер, 2007. — 701 с. — (Новые имена нового века).
2. Берн, Э. Игры, в которые играют люди: психология человеческих взаимоотношений; Люди, которые играют в игры: психология человеческой судьбы /

Эрик Берн. — 4-е изд. — М.: Эксмо, 2005. — 512 с. — (Психология общения).

3. Браун, Д. Код да Винчи: [роман] / Дэн Браун; пер. с англ. Н. В. Рейн. — М.: АСТ, 2006. — 542 с.

4. Веллер, М. Великий последний шанс / Михаил Веллер. — М.: АСТ, 2006. — 458 с.

5. Караткевіч, У. С. Каласы пад сярпом тваім: раман: у 2 кн. / Уладзімір Караткевіч. — Мінск: Мастацкая літаратура, 2007. — 812 с. — (Бібліятэка школьніка).

Аддзел абслугоўвання чытачоў — вучняў 6 — 9 класаў

1. Бадак, А. Адзінокі васьмікласнік хоча пазнаёміцца: апавесці / Алесь Бадак; Казімір — сын Ягайлы + Насця з 8 «б» / Раіса Баравікова; «Памалюся Перуну, пакланюся Вялесу...» / Алесь Наварыч. — Мінск: Літаратура і Мастацтва, 2008. — 176 с. — (Пераходны ўзрост).
2. Федарэнка, А. М. Три талера: повесть / Андрей Федарэнка. — Минск: Литература и Искусство, 2008. — 192 с. — (Переходный возраст).
3. Емец, Д. Танец меча / Дмитрий Емец. — М.: Эксмо, 2011. — 384 с.
4. Майер, С. Сумерки / Стефани Майер; пер. с англ. А. Ахмеровой. — М.: АСТ, 2009. — 447 с.
- Майер, С. Новолуние / Стефани Майер; пер. с англ. А. Ахмеровой. — М.: АСТ, 2009. — 543 с.
- Майер, С. Затмение / Стефани Майер; пер. с англ. А. Ахмеровой. — М.: АСТ, 2009. — 635 с.
5. Хантер, Э. Звёздный свет / Эрин Хантер; пер. с англ. В. Максимовой. — М.: Олма Медиа Групп, 2009. — 320 с.

Штрых-код

Што будзе

1 снежня ў бібліятэках Гомельскай гарадской цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы пройдзе акцыя «Чырвоная стужачка», прымеркаваная да Сусветнага дня барацьбы са СНІДам. У Гомельскай цэнтральнай гарадской бібліятэцы імя А. І. Герцэна арганізуецца майстар-клас для супрацоўнікаў і навучэнцаў Гомельскага дзяржаўнага медыцынскага каледжа, у праграме якога міні-спектакль «У соннай вечнасці ў палоне» форум-тэатра «Белыя ветразі» і выступленне каардынатара рэсурснага цэнтра па праблеме ВІЧ/СНІД г. Гомеля Н. Курака.

1 снежня на базе Зэльвенскай ЦБС адбудзецца абласны семінар «Стратэгія фарміравання і выкарыстання інфармацыйных рэсурсаў публічных бібліятэк у эпоху электронных камунікацый».

1 снежня Кашэвіцкая сельская бібліятэка Пінскага раёна праводзіць літаратурна-музычную вечарыну «Апаленая кветка каханьня» (да Сусветнага дня барацьбы са СНІДам).

1 снежня Лепельская цэнтральная раённая бібліятэка праводзіць урок здароўя «У дарогу жыцця без СНІДу».

2 снежня ў Смаргонскай гарадской дзіцячай бібліятэцы адбудзецца гістарычнае падарожжа па старонках кнігі «Сем цудаў Беларусі». Наведвальнікам будзе прапанавана аднайменная электронная прэзентацыя.

2 снежня Віцебская гарадская бібліятэка імя А. С. Пушкіна праводзіць акцыю да Дня інвалідаў «Спяшаемся рабіць дабро».

3 снежня бібліятэчныя вядоркі «Адчыніце душу для добра і чалавечнасці» (да Дня інвалідаў) арганізуе Малатковіцкая сельская бібліятэка Пінскага раёна.

3 снежня Обальская сельская бібліятэка Полацкага раёна праводзіць Дзень міласэрнасці «Сцяжына да сэрца чалавека».

4 снежня ў Мацвееўскай сельскай бібліятэцы Ваўкавыскай ЦБС плануецца правесці ўрок дабрыні «Я такі ж, як і ўсе». Да сустрэчы актыўна чытачы рыхтуюць вершы, песні, музычныя нумары, конкурсы.

11 снежня Казлоўшчынская гарпасялковая бібліятэка Дзятлаўскай ЦБС рыхтуе гутарку па кнізе Міколы Малаўкі «Хата з матчынай душой».

Да 16 снежня ў Гомельскай цэнтральнай гарадской бібліятэцы імя А. І. Герцэна ў межах праекта «Музей аўтографа» працуе персанальная выстаўка сябра Саюза мастакоў Беларусі Валяніцы Дземянчук.

21 — 22 снежня супрацоўнікі Гродзенскай абласной навуковай бібліятэкі імя Я. Ф. Карскага арганізуюць у «Доміку Ажэшкі» навагоднія дабрачынныя ёлкі для дзяцей-сірот з дзіцячых дамоў г. Гродна і Лойкаўскага сацыяльнага прытулку. Традыцыя закладзена сусветна вядомай пісьменніцай Э. Ажэшкай і ўзноўлена бібліятэкарамі ў 2005 годзе.

24 снежня Дзятлаўская цэнтральная раённая бібліятэка запраسیць удзельнікаў аматарскага аб'яднання «Сучаснік» на чарговы паэтычны вечар «У маленькім горадзе Віфлееме». Да вечарыны будзе падрыхтавана выстаўка «Вера. Надзея. Любоў», упрыгожаная рэпрадукцыямі карцін знакамітых мастакоў.

27 снежня ў Гомельскай цэнтральнай гарадской бібліятэцы імя А. І. Герцэна ў літаратурна-мастацкім салоне «Сустрэчы на Замкавай» адбудзецца прэзентацыя кнігі «Булачка» сябра Саюза пісьменнікаў Беларусі і Беларускага Саюза тэатральных дзеячаў Васіля Ткачова.

У снежні Віцебская абласная бібліятэка імя У. І. Леніна праводзіць літаратурны калейдаскоп «Зімовыя старонкі».

30 снежня ў Парахонскай сельскай бібліятэцы Пінскага раёна чакаецца выступленне лячэнага гуртка «Татошкі» — «Новы год-2012».

Кітай далёкі і блізкі

Прырода — у душы чалавека

З кожнага высотнага дома ў Пекіне відаць горы. Велічныя, пакрытыя сівізной снягоў, яны нібы само ўвасабленне мудрасці, спакою. Нездарма ў творах літаратуры, песнях горы і неба ўпамінаюцца як сімвал народнага духу — высокага, магутнага, чыстага і светлага. Тутэйшая прырода заварожвае.

Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ

Ледзь узыдзе сонца, рабочыя ўжо завіхаюцца ля кветнікаў, якія разбіты ўздоўж тратуараў, у дварах устаноў, жылых дамоў. Тут шмат паркаў, дагледжаных, акуратных, з цікавымі атракцыёнамі, дзе заўсёды шматлюдна. Дзеці і дарослыя катаюцца на міні-аўтамабілях, мікрааўтобусіках, велакалёсках... На вадаёмах шмат лодак, катамаранаў.

Яшчэ адна асаблівасць — папярковыя змеі. Іх можна набыць усюды, нават у былой летняй рэзідэнцыі імператара. Запусканне змеяў — цэлая цырымонія. Прычым гэтым любяць займацца не толькі дзеці. Гаворачы пра дзяцей, нельга не сказаць, што імі апякуюцца ўсе — і маладыя мамы, і дзядулі з бабулямі. Нават у супермаркетах ёсць спецыяльныя карзіны з адсекамі для дзяцей, і можна ўбачыць, як бацька кладзе моркву і цыбулю, а ўнізе маленькі сыноч круціць руль свайго незвычайнага аўтамабіля. Малышы тут, як правіла, добра апрануты і, як усе дзеці ў свеце, свавольцы, бегаюць, плачуць і смяюцца. У Кітаі адзінае дзіцё ў сям’і адчувае сябе сапраўдным любімцам, маленькім мандарынам. Гэта і добра, і не вельмі, бо, як гавораць самі кітайцы, расце нямала эгаістаў, а то і сапраўдных нарцысаў. Хлопцы тут у цане, але і дзяўчаты не ў крыўдзе, бо на кожны сем хлопцаў прыпадае адна дзяўчына.

У адзін з дзён мы з масквічом Ігарам выправіліся ў горы — храмавы комплекс Бадачу, які ўздымаецца на вышыню ў тысячу метраў. Складаецца комплекс з васьмі храмаў, кожны са сваёй пляцоўкай, альтанкай, дзе можна пасядзець, засяродзіцца. Сюды прыходзяць не толькі турысты. Шмат вернікаў запальваюць свечкі, моляцца перад

статуямі Буды. Нямала і манахаў у прыгожых строях, маладых, дужых, з паголенымі галовамі.

У Бадачу шматлюдна круглы год. Тут прыемны клімат, адчуванне вышыні і горнага паветра. Альтанкі акружаны дрэвамі, некаторыя з якіх пасаджаны больш як шэсць стагоддзяў таму. На вяршыню можна падняцца па канатнай дарозе, а спусціцца на спецыяльных санках.

Асобна хочацца расказаць пра Летні палац на ўскраіне Пекіна. Парк, размешчаны на 290 гектарах, з больш як трыма тысячамі збудаванняў унесены ЮНЕСКА ў спіс сусветнай спадчыны чалавецтва. У 1750 годзе па загадзе імператара Цыньлуна тут пачалося стварэнне рукатворнага возера Куньмін. З выкапанай зямлі насыпана ўзвышша Даўталецця, на вяршыні якога — некалькі будыйскіх храмаў.

Уздоўж берага ідзе Доўгі калідор, занесены ў Кнігу рэкордаў Гінеса як самы доўгі ў свеце. Тут жа, на беразе, стаіць славутая Мармуровая ладдзя, дзе любіла палуднаваць імператрыца Цысі. Дарэчы, як сказаў мой гід, яна патраціла на стварэнне Летняга палаца грошы, сабраныя на будаўніцтва ваенна-марскога флота. Сама ладдзя — гэта амаль саракаметровы каменны павільён з драўлянай надбудовай з дабаўленнем люстэрка і дэкаратыўных колаў.

Пра Батанічны сад у Пекіне я мару напісаць асобна: за паўдня мы так і не здолелі абысці ўсё, бо там акрамя цудоўных кветак і раслін ёсць будыйскія храмы з тысячагадовай гісторыяй ды легендарная стагуя спячага Буды. Дарэчы, параўнальна нядаўна садоўнікам тут працаваў апошні імператар Кітая. Ён паспеў перажыць усё: і звяржэнне, і рэпрэсіі, і сціпую непрыкметную працу садоўніка, але пахаваны з ушанаваннем, як і належыць

члену імператарскай сям’і. Цяпер кітайцы адыхлі ад вульгарна-класавага погляду на гісторыю і стараюцца выкарыстаць яе старонкі для выхавання патрыятызму і нацыянальнай годнасці.

Пекінскі заапарк, які займае плошчу ў дзев’яноста гектараў, дзе жывуць больш як пяць тысяч жывёл — адзін з буйнейшых у свеце. Тут захавалася шмат старажытных збудоваў з часоў дынастыі Цын. Сярод іх — Вежа Прыгожага Выгляду — часовае імператарскае жылло ў заходнім стылі, дзе пэўны час жылі імператрыца Цысі і імператар Гуансі. Перш чым пайсці ў заапарк, пацікавіўся пра жывёльны свет Кітая. Дык вось, па колькасці відаў жывёл Кітай лідзіруе: больш як дзве тысячы наземных пазванковых. Ёсць жывёлы, якія сустракаюцца толькі тут. Гэта бамбукавы мядзведзь (панда), залацістая малпа, белугубы алень, белы дэльфін, кітайскі алігатар. Панда — галоўная выдатнасць заапарку.

У 1999 годзе ў паўночнай частцы заапарку пабудаваны сучасны Акварыум — агромні-

сты будынак у выглядзе бела-блакітнай ракавіны ў акіяне дрэваў і кветак. Ён займае плошчу дванаццаць гектараў і з’яўляецца буйнейшым наземным акварыумам у свеце. У ім прадстаўлена больш як тысяча відаў марскіх і рачных насельнікаў.

Акварыум дзеліцца на сем частак. Гэта “Прыгоды ў джунглях”, “Кветкавы пляж”, “Акулава гавань”, “Зала старадаўніх кітайскіх асётраў”, “Цуды каралавых рыфаў”, “Зала кітоў і дэльфінаў”, “Марскі тэатр”. Гэты тэатр змяшчае тры тысячы глядачоў. Тут праходзяць захапляючыя выступленні марскіх жывёл. А ў “Акулавай гавані” акул можна бачыць у адкрытай вадзе. Разам з акуламі плаваюць аквалангісты, кормяць іх, танчаць з імі. Гэта прапановуецца зрабіць і наведвальнікам, але, пакуль я быў там, такіх жадаючых не знайшлося.

На здымку: Летні палац на ўскраіне Пекіна.

Афарызм

Гіене — баяцца,
сабаку — вішчаць,
Свінні — рыцца ў гноі сваім,
А льву патрэбны
калючы гушчар,
Родны край і свабода ў ім.
П’ю за тое,
каб нам сярод родных лясоў
Не вішчаць,
не дрыжаць, не крывіць,
Бо ўсе мы тут
не з гіен і не з псоў,
Бо мы — сапраўднай крыві.
Уладзімір КАРАТКЕВІЧ

Выдавецкае прадпрыемства «Деловая печать» запрашае:

Падпісны індэкс — 74870

у якасці навагодняга падарунку
сваім блізкім і сябрам
аформіць падпіску
на сямейны часопіс
«Гаспадыня»,
а таксама набыць
Анталогію любоўнай лірыкі
ў 2-х тамах
(складальнік Янка Сіпакоў);
кнігу Янкі Сіпакова
**«Наталенне смагі.
Дзённік настрою»**.

Умовы набыцця кніг па тэл. **287-19-50**

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета ўзнагароджана ордэнам Дружбы народаў
Заснавальнікі: Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, ІА “Саюз пісьменнікаў Беларусі”, РВУ “Літаратура і Мастацтва”
Намеснік галоўнага рэдактара
Тацяна Генадзьеўна КУЗНЯЧЭНКАВА

Рэдакцыйная калегія:
Віктар Гардзей
Уладзімір Гіламедаў
Вольга Дадзіёмава
Уладзімір Дуктаў
Анатоль Казлоў
Алесь Карлюкевіч
Анатоль Крэйдзіч
Віктар Кураш
Алесь Марціновіч
Мікола Станкевіч
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Юрыдычны адрас:
220034, Мінск,
пр. Незалежнасці, 39, п.4а
Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
Тэлефоны:
Галоўны рэдактар — 284-84-61
намеснік галоўнага рэдактара — 284-66-73
Адрэсы:
публіцыстыкі — 284-66-71
крытыкі і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы і паэзіі — 284-44-04
мастацтва — 284-82-04
навін — 284-44-04, 284-66-71
адрэс “Кніжны свет” — 284-66-71

бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у Інтэрнэце:
www.lim.by
Пры перадруку просьба спасылка на “ЛіМ”. Рукпісы рэдакцыя не вяртае і не рэцензуе. Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, поўнаснае імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі, асноўнае месца працы, зваротны адрас. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі і думкамі аўтараў публікацый.

Набор і вёрстка камп’ютарнага цэнтра РВУ “Літаратура і Мастацтва”.
Выходзіць раз на тыдзень па пятніцах.
Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова “Літаратура і Мастацтва”.
Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства
“Выдавецтва “Беларускі Дом друку” г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79.
Індэкс 63856
Кошт у розніцу — 1800 рублёў

Наклад — 2824
Умоўна друк.
арк. 5,58
Нумар падпісаны ў друк
24.11.2011 у 11.00
Газета зарэгістравана ў Міністэрстве інфармацыі Рэспублікі Беларусь
Рэгістрацыйнае пасведчанне № 7 ад 22.07.2009 г.
Заказ — 5609
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

